

ISSN 2217-2017
UDK 82

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Година VIII Број 12

јануар – фебруар – март 2017

Алма

ИЗДАВАЧ

Алма

Молерова 62-А, Београд

011/2437-204

www.alma.co.rs

www.alma.rs

УРЕДНИШТВО

Ђорђе Оташевић

(главни уредник)

Миљурко Вукадиновић

Милутин Ђуричковић

ПРЕЛОМ

Алма

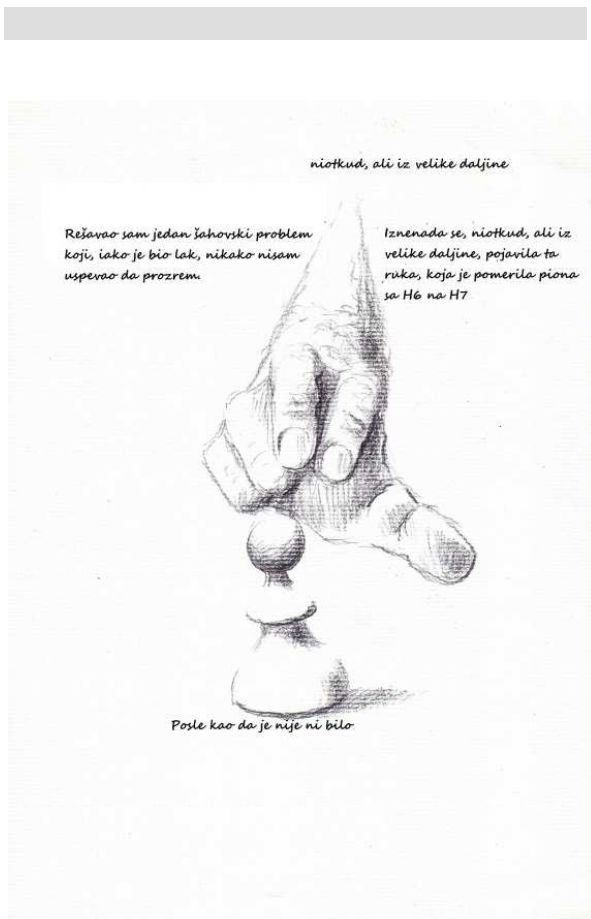
КОРИЦЕ

Дејана Јовановић

ШТАМПА

„Пресинг“, Младеновац

Рукописи се не враћају

Данко Стојнић: „Шаховски проблем“ (2016)

Књижевни преглед излази четири пута годишње, у два издања – штампаном и електронском.

Имејл адреса: knjizevnipregled@yahoo.com

Претплата за 2017. годину (за штампано издање): 2.900 динара. Текући рачун: 205-39745-66 код Комерцијалне банке, Београд. Код претплате ставити назнаку „За Књижевни преглед“.

САДРЖАЈ

О КЊИГАМА

Милутин Ђуричковић: ДУХОВНИ ОМАЖ (<i>Пророчанство Немањине жене Свете Анастасије, Драган Дамјановић</i>)	8
Радомир Мићуновић: НЕГАЦИЈА МЕСТА И ВРЕМЕНА У ИМЕ ЖИВОТА (<i>Живот у неместу и невремену, Балша Рајчевић</i>)	15
Татјана Томић: ЗВУКОВИ КАО МУЗИЧКА ЕМАНАЦИЈА УНУТРАШЊЕГ СВЕМИРА (<i>Оркестар без диригента, Радмила Стојановић</i>)	17
Милутин Ђуричковић: ГОДИНЕ ДЕТИЊСТВА (<i>Ходање унатраг, Наташа Панић</i>)	24
Радомир Мићуновић: УЗ ЛЕТ ПТИЦЕ ПРИЧАЛИЦЕ (<i>Убити звезду падалицу : Приче са површине, Зорица Пауновић</i>)	27
Радомир Мићуновић: НА ИЗВОРУ ЖИВОТА (<i>Кораљ од дивана, Маруф Фетаховић</i>)	30
Александра Николић Матић: ПРИЧЕ ИЗ ДУБИНЕ (<i>Вучја лоза : Приче из дубине, Зорица Пауновић</i>)	36
Миљан Деспотовић: МИСАОНО ЖИВЕ СЛИКЕ (<i>Борових иглица плес, Драгана Ћатић</i>)	38
Видак М. Масловарић: ДУХОВНО САБОРОВАЊЕ МИЉУРКА ВУКАДИНОВИЋА“ (<i>Дани Велике теку, Миљурко Вукадиновић</i>)	43
Јаника Печи: ЗАПИС О „ПЛАВЕТНОМ СНЕВАЧУ“ (<i>Плаветни сневач, Драгана Ћатић</i>)	45
Драгана Ћатић: У СВЕМОЋНОЈ ТАЧКИ СУШТИНЕ (<i>Бијела лица несаница, Милена Дрпа</i>)	48
Миљан Деспотовић: ЗДРАВА СНАГА МИСЛИ (<i>Прекомерна употреба демократије, Живко Кулић</i>)	52
Александар Чотрић: АЛЕКСАНДАР БАЉАК – АУТОР КОЈИ ЈЕ ПРОШИРИО ХОРИЗОНТЕ АФОРИСТИКЕ (<i>Зидови на хоризонту, А. Баљак</i>)	57

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Дејан Ајдачић (ур.): <i>Срби и српско : Зборник радова</i>	64
Воја Марјановић: <i>Александар Поповић двајен српске драме и фарсе</i>	66
Милован Ђокић: <i>Атинска руина</i>	68
Милан Јовановић: <i>Стаклена мастионица</i>	70
Перица Јокић: <i>Свемирски дневник</i>	72
Милан Тодоров: <i>Лек против смрти</i>	74
Горан Недељковић: <i>На удици</i>	76
Бојана Николетић: <i>Градске приче</i>	78
Доната Думичић: <i>Трагови смисла</i>	80
Живко Кулић: <i>Под будним оком демократије</i>	82
Жељко Марковић: <i>Народе, извини</i>	84

ИЗ РУКОПИСА

Братислав Р. Милановић: <i>На обронку времена</i>	87
Срећко Алексић: <i>Четвртак</i>	88
Данијела Божичковић: <i>Константин</i>	90
Данко Стојнић: <i>Кратка форма</i>	92
Душан Ђуришић: <i>Појави се</i>	94
Небојша Иванштанин: <i>Пјесма Тројеручица</i>	96
Миломир Краговић: <i>Скице из болнице</i>	97
Зорица Пауновић: <i>Писмо</i>	101
Данијел Пиксијадес: <i>Финале</i>	103
Драгана Ђатић: <i>Неопходност песме</i>	105
Александар Баљак: <i>Телеграм подршке</i>	107
Бојан Рајовић: <i>Реаговања из дијаспоре</i>	109

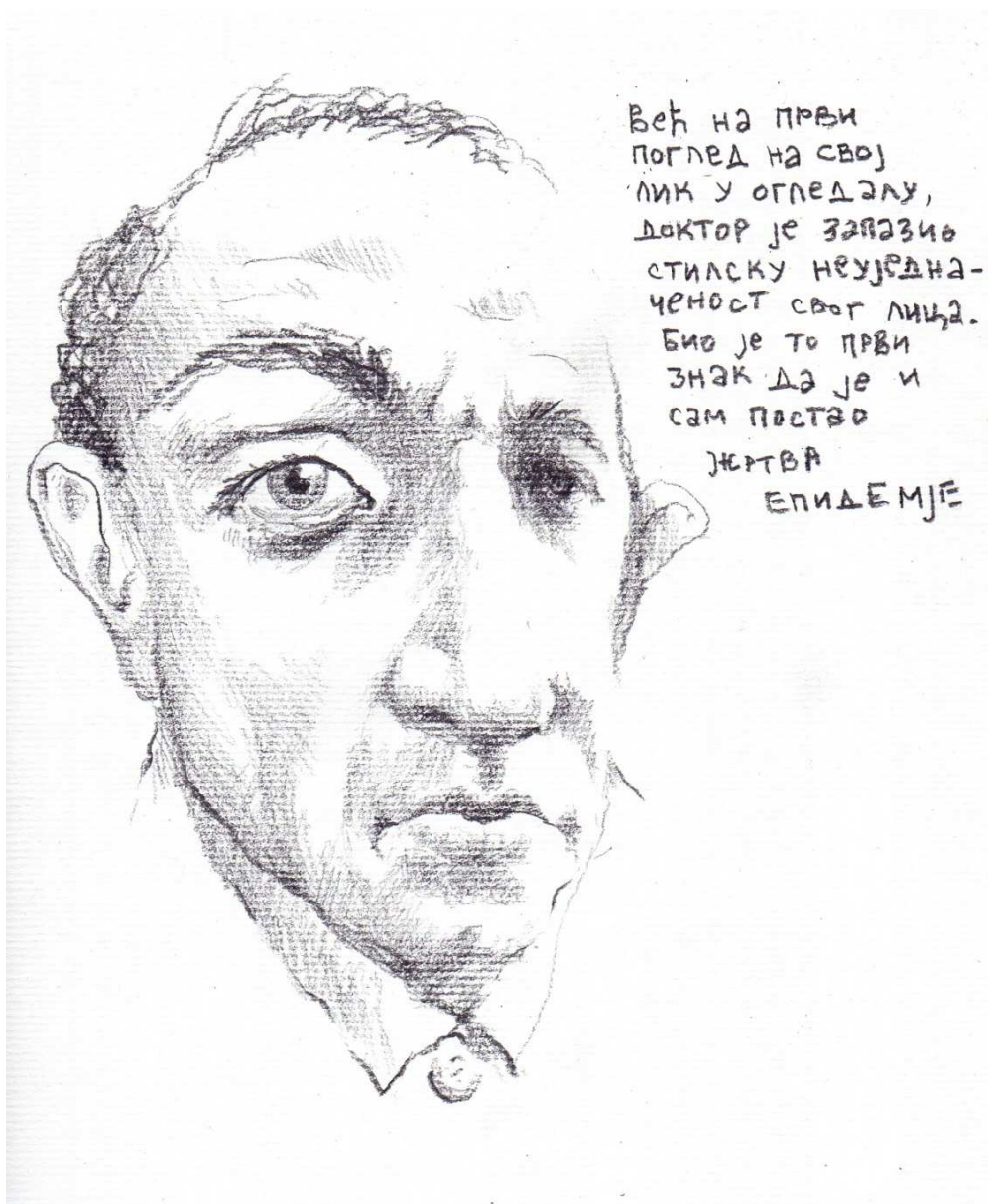
НОВИ ГЛАСОВИ

Илија Илић: <i>У стакленој кутији</i>	112
Тамара Симић: <i>Бајке о одрастању</i>	114
Анита Пешић: <i>Боје душе моје</i>	116
Невена Поповић: <i>Угасићу Сунце</i>	117

Ребека Чиловић: <i>Сумњичави Ниче</i>	119
---	-----

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Синг Ајрун: <i>Златне минђуше</i> (Превела с енглеског М. Миљковић)	122
Раед Анис Ал Јисхи: <i>Безграничан</i> (Превела с енглеског М. Миљковић)	124
Кристијан Гутесен: <i>Самоубиство</i> (Превела с енглеског И. Пенева)	126
Илиана Илиева: <i>Потковица</i> (Превео с бугарског М. С. Димитријевић)	128
Павол Јаник: <i>Теби</i> (Превела с енглеског М. Миљковић)	130
Милчо Кирилов Цветков: <i>Када почиње раст</i> (Превео М. Димитријевић)	132
Алена Куренаја: <i>Савет</i> (Превео с руског М. Баћовић)	134
Маи Ван Фан: <i>Од наше куће</i> (Превела с енглеског М. Миљковић)	136
Дајра Миранда Олмедо: <i>Реч је о...</i> (Превела с енглеског М. Миљковић)	138
Русев Рајчо Рајсан: <i>О рапанима</i> (Превео с бугарског М. С. Димитријевић) ..	140
Трендафил Василев: <i>Пекара</i> (Превео с бугарског М. С. Димитријевић)	142
Цонка Христова: <i>Песме</i> (Превео с бугарског М. С. Димитријевић)	144
Михаил Солодовник: <i>Сутра можеш да урадиш боље</i> (Превео А. Чотрић)	146
Виктор Сумбатов: <i>У пола цене</i> (Превео с руског А. Чотрић)	148
Владимир Туровски: <i>Светлосни натпис</i> (Превео с руског А. Чотрић)	150
Милко Христов: <i>Богу „под руком“</i> (Превео М. С. Димитријевић)	152
Борис Шапиро: <i>Јавни рад</i> (Превео с руског А. Чотрић)	197

Данко Стојнић: „Стилска неуједначеност“ (2016)

О КЊИГАМА

Илија Филиповић

Милутин Ђуричковић

ДУХОВНИ ОМАЖ

(Драган Дамјановић: *Пророчанство Немањине жене Свете Анастасије*, Београд: Српска краљевска академија, 2016)

Истакнути књижевник и публициста, Драган Дамјановић, аутор је тридесет књига романа, поезије и драме, од којих се посебно издвајају следећи наслови: *Тајна тројице мудраца*, *Обилић – завет* (3 тома), *Газиместан – сузе божура*, *Детињство и младост богомајке*, *Стазама спасења*, *Богомајка на Светој Гори*, *Стефан – први српски краљ*, *Космет – наличје слободе*, *Тројеручица – пут од Студенице до Хиландара* и др. Већ на први поглед сами наслови указују о каквој је тематици реч, а то је, углавном, српска историјска прошлост, као и бројне духовне, религиозне и верске теме. Овој проблематици Дамјановић приступа не само као романсијер, већ као врстан хроничар и истраживач, патриота и духовник. На тај начин обрађује ретко рабљену и експлоатисану тематику, о којој се не усуђују да пишу чак ни писци историјских романа, будући да се ради о врло сложеним и нама мање познатим садржајима.

Друго, допуњено издање романа *Пророчанство Немањине жене Свете Анастасије* (стр. 347) објављено је с благословом Његовог преосвештенства епископа шабачког господина Лаврентија. Структуру првог дела сачињавају 22 нумерисана и насловљена поглавља са мањим одељцима и целинама. Већ на самом почетку аутор врло прецизно одређују хронологију свог дела, наглашавају време и место дешавања основне радње:

На Благовести, 7. априла 1196. године, два анђеоски бела голуба од раног јутра кружила су над тврђавом у Расу (стр. 5).

Тим увођењем на конкретну историјску позорницу јасно је да се ради о прожимању документарних чињеница и имагинативних детаља, који су артистички вешто обрађени и инкорпорирани од почетка до краја. Наиме, детаљи историјског чина везаног за рукоположење жупана Немање и његове жене Ане, византијске принцезе, а у монаштву назване Анастасије (1196. године), приказано је врло надахнуто и са пуно симбо-

лике (*два голуба, чудо једно*). Како би његово казивање деловало што уверљивије и веродостојније, аутор користи ретке и расположиве чињенице, као што су фотографија остатака манастира Ваведење Пресвете Богородице код Куршумлије, а затим и лик Свете Анастасије са фреске у манастиру Студеница.

Полазећи од аутентичних историјских факата, као што је завет Немање и Ане „да ће остатак живота провести као брат и сестра, а не као муж и жена“, Дамјановић додатно усложњава епску структуру тиме што се позива на легенде и митове, као што је онај „о златним кочијама Немањића“, о родном селу Светог Саве, Мишчићи код Новог Пазара, или о трагачима злата, који се и данас неретко помињу у стварности.

У овом роману са духовном тематиком, академик Дамјановић полази од одређених историјских чињеница и конкретних појединости, у којима се прошло доживљено време, како би то рекао Рене Велек, реактуелизује и представља у новом светлу, са основном намером да се читаоци још једном и што боље упознају са нашом историјском прошлошћу и традицијом.

Роман са историјском тематиком о Светој Анастасији припада такозваном дијахронијском типу, с обзиром на то да доста верно и хронолошки реконструира поједине догађаје и промене из наше далеке прошлости. Дамјановић поштује историјску грађу и изворе, не дозвољавајући да фиктивност узме толико велику превагу у односу на историјско и документарно. Да би написао овај роман, а и остале њему сличне садржине, које можемо условно назвати романима-фрескама или романима хроникама, писац је претходно морао да проучи разноврсне историјске материјале и архивску грађу, коју је по свом слободном нахођењу и у границама уметничке прихватљивости литерарно трансформисао и допуну новим садржајима и замислима.

На тај начин успео је да нам приближи одређене историјске факте и непознанице, са којима се не можемо свакодевно срести у уџбеницима, ни у стручној литератури. Заузимајући позицију хроничара и дистанцираног приповедача, Дамјановић зналачки усложњава фабуларне токове, драматизује дијалоге, проширује емотивно-психолошке пулсације главних јунака (*Завештање оца Симеона, Богородица саветује Анастасију*), чинећи њихове портрете убедљивијим, маркантнијим.

Романескна сага о Светој Анастасији је јединствен литерарни и идејно-тематски подухват у нашој савременој књижевности, који се односи на монашки живот Немањине жене и мајке Светог Саве. Павећи

својеврстан духовни омаж, аутор залази у дубоку прошлост, повезујући читаоца са давним временима и мање знаним историјским детаљима. Није претерано рећи да Дамјановић, у ствари, потврђује став П. Медведева, који каже: „Ако уметник узима историјски материјал, он га идеолошки актуализује, тако што га као вредност повезује са савременошћу“.

У својој имагинарној епској пројекцији писац поштује историјски континуитет, хронологију и у потпуности не одбацује стварне односе и чињенично стање. У овом роману, дакле, многе историјске (документарне) чињенице се подударују са литерарним (естетским), тако да је њихово прожимање очигледно и узајамно (*Симеоново писмо Анастасији, Солун са Небеских Столица*). Иако се ради о књижевној реконструкцији и евокацији далеке прошлости, историјски контекст је својим највећим делом у сагласности са многим биографским, хронолошким и топографским детаљима (*Рас, Хиландар, Студеница, Топлица, Зета, Призрен*). Бавећи се појединачном судбином и личном драмом главне јунакиње, а кроз дијахроничку вертикалу, духовност и историју, писац проблематизује и колективну свест, као синтезу одређеног времена и израза (К. Косик).

Дамјановићеви романи са историјском тематиком поседују и такозвани степен истинитости, који заговара Роман Ингарден, када говори о преплитању уметничког и истинитог у књижевним делима. Пошто је савладао методологију и теорију писања историјских романа, Дамјановић минуциозно продире у њихову онтологију, поетику и структуру, демистификујући прошлост и поједине историјске детаље, чинећи их истовремено отвореним за рецепцију и комуникацију са савременим читаоцима, а са нескривеним намерама да се историјска прошлост и духовне вредности не забораве. Тиме се, по некој логичној вези, може говорити о узрочно-последичној међузависности прошлости и садашњости / будућности, као и дијалектичким законитостима живота које нестају, опет долазе, обликују се и трају извесно време.

Већ од самог почетка назире се граница између историје и уметности, односно између реалности и фикције. Наиме, Дамјановић је претходно консултовао разне историјске и литерарне изворе из српске прошлости из доба Немањића, како би се конкретно и практично упознао са друштвено-политичким кретањима и културно-духовним збивањима тога доба не само у Србији већ и на читавом Балкану. Отуда се препознаје његова имагинацијска опрезност и стваралачка одмереност, како у нарацији не би дошло до евентуалних анахронизама или нелогичности различитог типа. Саживљавајући се потпуно са средњовековном атмос-

фером, у доба процвата српске државности и успона династије Немањића, приповедач са велике временске дистанце успева да дочара те слике и (не)прилике, људе и време, монахе и мирјане, сукобе и борбу за власт и опстанак (размирице Вукана и Стефана). Овладавши бројним и драгоценим сазнањима, аутор само у одређеним границама пушта себи на вољу и машту, не залазећи много у оно што му је непознато и страни. Ретроспективно приповедање је временски и просторно назначено, тако да читалац одмах стиче увид у координате одвијања главне радње, која се одвија у доба Немањића, у Зети, Котору, Расу, Топлици, Метохији, Атосу, Цариграду и др.

Посебну естетску и поетску вредност романа, уз све остало, чини и Симеоново опширно писмо Анастасији, у којем се каже и ово:

Драга сестро, пошто примих поруку нашег сина Саве са Свете Горе, одједном се наћох пред новом животном одлуком, не двоумећи се шта ми даље ваља радити. Сава ми пише да је поносан што смо се ти и ја замонашили у име Небеског и одрекли се царства овоземаљског. Каже да је и он у свакодневним молитвама за спасење душа наших. Моли се Богу да мени опрости све ратове које сам морао да водим... (стр. 131).

У роману, такође, има доста поука и мудрости – од оних животних и сазнајних до оних духовних и верских. На пример: *Свако ко верује у Господа мора да преузме на себе подвиг послушања. Мора да се слуша матери, отац, свештеник, божија заповест. Без тога нема ни страха од Господа. Без послушања према онима које нам Бог шаље, ми се са Богом никад не можемо срести (стр. 137).*

Поједини делови и опорукe делују заиста пророчански и више су него индикативни:

Људи ће бити углавном обезбожени, славиће лажна божанства, клањаће се туђем новцу, трудиће се да не рађају више децу и вероваће свакоме осим својој браћи (стр. 302).

У разноврсној галерији ликова појављују се поједине историјске и духовне личности, као што су: краљ Касандар, византијски цар Михајло, бан Кулин, Нектарије, Григорије Дијак, сестра Вука, Калојан, Калиник и др. Тиме се оснажује историјска аутентичност романа и његова реалистичка фактографија.

Роман се завршава смрћу Свете Анастасије, а на крају се налазе *Молитва Стефана Немање уочи замонашења, Молитва Стефана Немање и жене му Ане и Молитва монаха Симеона (Немање) пред упокојење*. Завршница романа, такође, обухвата и историјску напомену о пресељењу моштију

Свете Анастасије на неколико корака од моштију Светог Симеона у манастиру Студеница. Уз то, додат је и публицистички запис *819 година касније*, који говори остацима манастира Ваведења Пресвете Богородице у Куршумлији, у народу названом Петковача, мислећи да се ради о Светој Петки и Великом Петку. Иначе, *тешко је објашњиво због чега о Светој Анастасији има тако мало података и сведочења. Могуће је да баш светица тако и желела, трудећи се да као супруга и мајка буде у сталној сенци славних актера наше историје* (стр. 340).

Она је насликана као скромна и одана монахиња, брижна мајка и вредна особа, која помаже невољнима и болеснима. Назначени су многи њени атрибути доброте и лепоте, који упркос немаштини, зими и болести успева да очува своју честитост, подвижништво и правдољубивост, стремићи све више читању, раду и помирењу синова.

Виђење националне историје у роману о Светој Анастасији је слојевито и опсежно, с обзиром на то да поседује изванредан сазнајно-поучни карактер и отуда се може говорити о тзв. хајдегеровском смислу усмерења, који се односи на данашње младе генерације. Ауторова *усмереност на историју* (израз Томаса Донертија) плодотворна је и подстицајна, јер поседује несумњив образовно-васпитни потенцијал и духовну димензију. Придржавајући се историјске истине и конкретизације, писац не мистификује и глорификује расположиву грађу, већ јој придаје ново значење и посебан уметнички смисао у границама рецепцијских и логичних прихватљивости.

Овде је Дамјановићева улога вишеструка: историјска, хроничарска, етичка и литерарна. Међутим, и поред тога он је врстан етнограф, који бележи и преображава народна предања, легенде, веровања и умотворине, наглашавајући да је и оновремени свет био врло сујеверан (предсказања, снови, пад у провалију). Роман илуструју како се опште стапа са индивидуалним (српски народ – Стеван Немања) и историјско са литерарним (чињенице – машта). Као *homo eticus* и *homo heroicus*, Немања је оличење свеколиког јунаштва, народног умља и духовне вредности изражене кроз дугу традицију, митологију и историју, коју и те како употпуњује и његова супруга Ана, у монаштву названа Анастасија. Његов животни сан о зидању манастира и цркава, о држави и породици не темељи се на личној срећи и егоцентризму, већ на судбини целог српског народа од Зете до Цариграда. Из ових и других разлога, он је симбол и дух једног времена, животних стремљења и очекивања народа, расутог на светској позорници и историјској ветрометини.

Лик Стевана Немање приказан је са свим атрибутима мудрости, храбрости и поштовања, а са друге стране, писац уопште не запоставља женске ликове, без обзира на то што се ради о патријархалној средини и ратничком времену (*Евдокија, Параскева, Теодора, Вука, Сара, Магдалена, Мирослава*).

Роман о Светој Анастасији није прича само о њој као јединки, већ и о српском народу и држави, о колективу на историјској позорници. Нарација је веома динамична и драмски обојена, описи кратки и функционални, а дијалози чести и језгровити. Писац равномерно следи темпоралну и тематску композициону линију, која се, попут реке понорнице, у својој екскламацији и кулминацији појављује, нестаје и обрнуто. То показује и наизменично казивање о Симеону и Анастасији у уводним поглављима.

Дамјановићева литерарна визија прошлости у складу је и са ставом Јана Парандовског који каже: „Књижевност се управља по времену друкчијем од оног који помера казальке на часовнику историје“. Романом о Светој Анастасији, Дамјановић је успео да сачува и одржи историјско-географску, етичко-психолошку и културно-социолошку веродостојност поменутих временско-просторних координата, које су осмишљене и функционализоване у служби сложеног уметничког виђења и доживљавања света, односно заједничког и монашког живота главних актера.

Ово дело има не само литерарну, историјску, већ и документарно-публицистичку вредност, јер садржи до сад најпотпунија сазнања о Светој Анастасији, њеном световном и монашком животу. У том смислу, то је својеврстан духовни омаж и ламентација о Немањиној жени, чија жанровска хибридна релативизује границе и поетику књижевности. Оживљавање историјске прошлости није само збир записа, сведочења и усменог памћења, колико је стилизована реконструкција свега наведеног и производ осебујне маште. Готово јединствен и препознатљив у приступу историјској и духовној тематици, Дамјановић у овом „роману збивања“ упечатљиво рекреира конкретне догађаје и њихову драматургију (замонашење Немање и Ане), показујући при том завидну обавештеност и упућеност у проблематику којом се бави.

У епској реконструкцији историјске прошлости и средњевековног културног наслеђа, писац није увек лексику прилагођавао тој сврси и изражајно-семантичкој функцији, па отуда наилазимо на поједине стране речи које не делују баш складно и одговарајуће (*шеф, варош, економија, информација, привилегија, консултације, дипломатија, делегација, контакт*).

Узев у целини, роман представља значајан издавачки пројекат и јединствену идејно-тематску целину, оригиналну по многим аспектима приповедања и лирско-симболичким визијама. Дамјановић је још једном потврдио да је расан приповедач, врстан хроничар и публициста однегованог стила, који има и уме шта да каже.

Данко Стојнић: „Лик са новчића“ (2016)

Радомир Мићуновић

НЕГАЦИЈА МЕСТА И ВРЕМЕНА У ИМЕ ЖИВОТА

(Балша Рајчевић: *Живот у неместу и невремену* : Роман, Београд:
Књижевна омладина Србије, 2016)

Цитат са корица најновије књиге Балше Рајчевића највише открива шта је писац хтео да каже: „Када они који друштву дају све најбоље, постану његове прве жртве“. Претпостављамо да је дотични мислио, пре свега, на себе и себи сличне, што ће рећи на духовне особе домаћег поднебља. Поменута књига открива, заправо, да су белетристика, чак и писмена у мало редова, често објективнији од историје, која може бити, и углавном јесте, режимска и режирана, док субјективност стваралаца прераста гдекад у објективност вишег реда. На то упућује, добрано, Рајчевићев „Живот у неместу и невремену“, којим се бавимо. Име и садржај те објаве можемо протумачити као покушај истог да укаже, не без горчине, на то када, како и где је географија постала порнографија, а доба – недоба.

На моменте, пак, стваралац је склон иронији и до афористичности, зарад друштвених деформација и девијација. Најчешће казивање почиње од уметничког атељеа, као својеврсној сцени кипова и типова, ликова и трипова, намерника и замерника. Има ту и сујете међу људима из бранше, и анулирања туђих вредности, уз инсистирање на својим достигнућима, чега се наш аутор грози и клони. Затим, региструју се исповести оних који пате од несанице због учешћа у погибељи на територији наших бивших република, алкохолисању старијих и дрогирању млађих, као последица свих померених ситуација и нарави.

Можда ту има претеране и пренаглашене скепсе, али је гнев бар делимично оправдан, као реакције на негативни ток и процесе у земљама источне Европе, што ће рећи, западног Балкана. Стога је адекватан назив мог осврта – *Негација места и времена у име живота*, којим се парифразира ауторов наслов.

Једном речју, ово је лична, породична и друштвена хроника. Као призма кроз коју се преламају слике из станишта, са улице и јавних трибина. Нормално да се политичари нису могли заобићи, јер се око њих све врти. Сијасет обећања и безмало толико изневерених најава. Осиромашење народа проистекло је баш због претходних обмана и подвала. Бројних капитализација и докапитализација свега и свакога, махом на штету сељаштва и грађанства, овдашњег. А да би што верније описао прилике и неприлике већине, пошао је романсијер од свог окружења, укућана и сродника. Ђерка веома успешна као студент и специјалка у туђини тражи шансу, са мршавим изгледима да буде ваљано ситурана, супруга као лекар има све више пацијената и све мању плату, а глава породице недовољно успева да уновчи своја платна и фигуре.

Из властитих и општих мотива, зато, покушава али не успева, да излечи болесно стање у које смо као шира заједница са све ужим видцима запали. Да се послужим већ познатом синтагмом *пером као скалпелом*, хтео би БР (иницијали су актуелни у ове зимске дане, када нам зуби цвокоћу од хладноће, а ни радијатори не греју како треба!), да одстрани сметње и слабости, али епидемија беспарице и бешчашћа узела је маха. И неће се лако ни брзо зауставити. Не делују вакцине, а ни лекова нема довољно.

Јачи су токсини и бројнији пексини.

Пошто је реч о сликару, закључих да је Башка Рајчевић речима осликао актуелне односе и статусе, финансијске дубиозе, е да би се како-тако набоље изменио статус-кво.

Татјана Томић

ЗВУКОВИ КАО МУЗИЧКА ЕМАНАЦИЈА УНУТРАШЊЕГ СВЕМИРА

(Радмила Стојановић, *Оркестар без диригента*, Београд: Алма, 2016)

„Што је у држави боља музика, боља ће бити и држава.“
Платон

Роман Радмиле Стојановић *Оркестар без диригента* занимљив је и оригиналан по много чему: по тематици коју обрађује, по увјерљивости и сугестивној естетској и мисаоној функционалности појединих животних прича приказаних у роману, по богатству унутрашњег живота ликова чије је скривене немире ауторица дочарала са изванредним познавањем психологије. Са мало ријечи, али ријечи којима се много казује, и са сликама које су увјерљиве често у само неколико маркантних и погођених потеза, ауторица је успјела удахнути дах правог живота у своје дјело и извести на сцену шарену галерију дотле невиђених „оркестарских група“.

Наслов *Оркестар без диригента*, повезан са текстом романа, добија метафорички и полисемантички смисао. Слике живота Радмиле Стојановић нису само реалистички прикази одређене историјске и животне стварности; у њих она уткива шири и општија, трајна животна значења. Без диригента, све се урушава; свако свира соло у складу са властитим замислима, а не брине о осталима и о томе шта ти остали раде, не труди се да оствари заједнички склад; одатле бука, унутрашња махнитост и безумље. Подсјетимо се, улога диригента није занемарљива: он има само мајушну палицу и вјечито питање – како психолошки приступити оркестру те омогућити извођење музичког дјела на синхронизован, хармоничан и уједначен начин, а истовремено помоћи сваком члану оркестра да испољи своју индивидуалност и изврсност за вријеме извођења. Слика оркестра прераста у симбол свијета и живота уопште. У том оркестру, као и у животу, наступају различити извођачи, има ту и јаких и слабих,

и младих људи и старца, и преплашених, и варалица, шпекуланата, али и људи добре душе, широког срца, идеалиста и сањара. Тако широк дијапазон мотива, људи, слојева, карактера и узраста, Радмила Стојановић хвата у једном сасвим одређеном историјском тренутку, у вријеме драматичних потреса у земљи, економских, политичких и ратних. Као вјешти психоаналитичар, пажљиво и са хуманим разумијевањем свега што је у човјеку, тумачи она ликове, сагледава их у свој многострукости њихових друштвених односа и разних животних околности и схвата релативитет категорија морала у контексту различитости људске. У поговору романа, Светлана Велимировић наводи: „...сви знамо, и Рада то одлично описује кроз животне приче, да је Диригент увек тамо негде. И нарочито онда када га не видимо, морамо ми опрезније да ослушкујемо његове знаке и путоказе, како бисмо видели коме можемо пружити руку, а са ким поделити ручак, коме је потребан наш осмех, а коме загрљај и реч утехе. Јер нико није сам. Сви смо део једног великог оркестра у коме свако има своје место и улогу, као и слободну вољу да изабере – хоће ли или не остати човек до краја? Или до новог почетка, ко зна?“

Структура романа обједињава компоненте више видова романеског жанра, и то не механички, већ по дијалектичкој вези. Дјело је *породична хроника* породице Јовановић, али се у њему чита и *хроника историјских збивања*: прича/свједочење у којој се зрцали трагично искуство рата на подручју бивше Југославије, штрајкови, протести, инфлација, НАТО бомбардовање..., рјечју – широка панорама једног времена. Сликање друштвене средине, њених односа и сукоба роману даје јако *социјално* обиљежје. Ауторица је у роману дала интимну анализу љубави два љубавна пара са мноштвом описа љубавних сцена, романтичних шетњи и разговора, пуно њежности и благости, али и расправа и љубавних свађа, дакле, са пуно психолошког реализма. Све то чини ово дјело *љубавним* романом. Роман је и *психолошки*, јер су личности стављене у односе и ситуације у којима се максимално разоткривају њихова психичка стања. Радмила Стојановић често користи и *драмску* основу у причи. Дјело обилује дијалогским ситуацијама у којима, усљед дочаране конфликтне слике свијета, приповиједање добија тон и фактуру драмске реплике.

Роман почиње бурном сценом у којој Станислав Комаревић одбија да мирно прихвати рјешење о плаћеном одсуству своје супруге и демонстративно напушта колегиј фабрике. Тај драмски ефекат омогућио је ауторици да нас ненаметљиво уведе у свијет свога дјела, дочаравајући нам атмосферу и сложене међуљудске односе који владају у фабрици,

пријетњу штрајком незадовољних радника те да нам непосредно, кроз акцију и дијалог, прикаже темперамент и карактере главних мушких ликова, који представљају готово увијек цјеловите и рељефно насликане људе. Одабраним изразом, погођеним карактеристикама и типичношћу детаља, те ликове је Радмила Стојановић учинила животно убједљивим и реалистичким.

У средишту романескне приче налази се лик инжењера Тимотија Јовановића, савјесног, скромног и повученог човјека који не пристаје на нечасне послове и шпекулантске махинације. Радницима и руководству фирме он упорно понавља да им нема спаса док је земља под санкцијама јер нико неће да улаже у несигурну земљу. Некима смета сурова истина: „зар није лепше слушати речи охрабрења, макар се лепо то и не остварило.“ За њега ће старији од браће Брђевића рећи: „Ма, хајде Тимотије, ти увек предвиђаш црно.“ Тимотије је комплексна личност, представљен је у више димензија: као један од руководиоца фабрике, као сељак, отац и муж. Често је он ћутљив и затворен, у својим мислима, али испод његове тврдокорности наслућује се људска и очинска доброта. Носилац је највиших моралних вриједности – он је човјек чија је кривица само у томе што се нашао у шкрипцу историјских збивања која су захтијевала самоопредјељење. Тимотије, међутим, није ни за какву једностраност и због тога ће доћи у сукоб готово са свима. Он је често поражен усљед стицаја околности, али је побједник стаменошћу и досљедношћу свог моралног лика. Осјећа он која је цијена примамљивог мјеста генералног директора фабрике које му се нуди након политичког преврата и каже Рајни: „Овде где треба да будем постављен није потребна стручност, ту су потребни дрскост и безобразлук. Ја хоћу мирно да спавам.“

Са великом психолошком продубљеношћу саткан је и лик Генералног, чија је личност донекле конципирана као антитеза Тимотију. Генерални није спутан моралним нормама и уопште не осјећа кризу, „ауто фирме користи он и приватно, а има још увек и пара за службене ручкове и вечеринке.“ Има тај продавницу у Београду за коју не зна ни његова супруга. За њега је оставка коју захтијевају радници неприхватљива, сматра да њему припада заслуга за све што се у фирми добро десило. Као тип класичног пењача, он се вјешто успиње на друштвеној љествици, успијевајући да се одржи у свим околностима. Чак и када политичке кочије његове странке крену низбрдо, један пријатељ који се политички већ преоријентисао, обезбједиће њему атрактивно мјесто савјетника у општини. Упркос бројним авантурама своје жене, он њу, своју

Марију још воли; она је њега освојила својом љепотом још као дјевојчица; за њега она представља трофеј, симбол је његовог успјеха. „Мала лепа Сарајка, увек је у друштву била запажена, а самим тим су и њега уз њу примећивали: био је главни даса; били су одличан пар.“ Комаревић се увијек појављује као гласник нове пословне прилике – искушења за Тимотија. Попут Тимотија, он такође напушта фабрику, али он одлази у адвокатуру. Склон је компромисима зарад материјалне добити и одлично се сналази у хаотичним друштвеним збивањима, али ипак остаје досљедан у одлуци да и даље буде политички неопредјељен.

У роману је много и занимљивих женских ликова, а међу њима доминирају два: Рајна и Марија. Иако блиске пријатељице још из дана дјетињства у Сарајеву, по свему представљају оне различите особности, разликују се и по карактеру, и по стилу живота. Рајна је најживотнији лик који се у роману обликује поступно, пажљиво и продубљено, њена судбина је у средишту романескних збивања. Ауторица прати њен живот и њене реакције на различите животне ситуације. Још у давне сарајевске студентске дане, све своје младалачке снове о срећи везала је Рајна за Тимотија. Симбол је моћи да се у животу сагледају и освоје свјетлије перспективе. Као супруга је брижна и њежна, критички настројена и одана, она погађа мисли вољеног човјека. Уза све мијене кроз које пролази, константно чува своју потпуну отвореност према свијету, дјетињски чисту искреност и досљедност свог карактера. Опсједнута је бригама како прехранити троје властите дјеце и двије сестричине које јој је сестра довела кад је почео рат у Босни. Њена снага је у њеном миру и моралном ауторитету. У тренутку када је Тимотије потпуно скрхан немогућношћу да се укључи у нове токове и прихвати нужне компромисе као цијену за мјесто генералног директора фабрике које му се нуди, стрпљива Рајна њега у први мах оптужује да је кукавица. Међутим, убрзо враћа своју равнотежу и наступа одлучно и спасилачки, оживљава његову изгубљену вјеру и враћа мужа препорођеног дјечи и животу. Задржава она за себе своја интимна размишљања о политичким збивањима, да би се, ипак, у разговору са Маријом нехотично одала. Политичка размимоилажења показале се кобна за ово, некада чврсто пријатељство. Марија ће оптужити Рајну да је подмукла, да подржава бунтовнике и да је носила маску све те године: „Ни сада ми то ниси рекла као пријатељ пријатељу. Изланула си се. Измигољило је из твоје подлости.“ И отићи ће она бијесна, а Рајна ће тужно и носталгично гледати за пријатељицом. Марија је инкарнација женствености и симбол раскошне љепоте пред којом заста-

је дах. Навикла је на раскошан живот, окупирају је мисли о високој моди, хедонистички се препушта љубавним ужицима. Топлина коју исказује према Рајниној дјечи удаљава тај лик од црно-бијеле идејне технике и тенденциозности. Када кола њеног мужа и његове политичке опције крену низбрдо, а Генерални почне да се урушава тјелесно и морално, окренуће се она љубавнику Миловану, представнику нове власти, и привремено ће ишчезнути из живота Генералног. И дјеца у роману такође већ осјећају тјескобу свијета у коме живе. У тим лаконским карактеристикама дјече, као успут и маргинално утканим у причање, наслућују се већ замеци основних типова људских темперамената и карактера.

Разноврсне друштвене средине, насликане у складу са типичним карактеристикама, такође пунобојно живе у овом роману. Позорницу збивања у роману чине село Вињиште, неименовани Варош и Град, те Београд, у који главни јунаци одлазе на излет, који свједочи сретном расплету догађаја. Локалност просторно-временских релација у роману постоји као оквир унутар којег се истражује универзални проблем људске егзистенције те се у њему, на позадини локалног, развија симболички хронотоп.

Варош је мјесто гдје се налази фабрика у којој је Тимотије запошлен и која је првобитно мјесто догађаја испрличаних у роману. Ауторица слика руководиоце фабрике склоне корупцији, њихов морал, ситне и ружне интересе. Ту се дешавају и први штрајкови радника, оних који нису више у стању подносити кризу, пад производње и зебњу за егзистенцију. Варош је и мјесто у коме, не случајно, станују Генерални и Марија.

Роман је и хроника о селу које све више губи своје старе патријархалне основе. Село Вињиште је ембрио, стварни дом из којег потичу Тимотије и већина личности романа запослених у фабрици и који се познају још из времена дјетињства. Упоредо са животним путем Тимотија и његове уже породице насликана је судбина породице његовог оца и брата. То је имућна сеоска породица која почиње пропадати због одсуства радне снаге и мушких потомака који би се опредјелили за рад на земљи. Дјед Милутин је представник оне жилаве, радне и предузимљиве генерације на чијим су се леђима изграђивали економска моћ и просперитет села. Ту је и трагикомичан лик Славише, дједовог унука, младића који се школује за доктора, лијепог и гиздавог, али без очеве и дједове енергије и смисла за активан и радан живот. Он слаткорјечиво обећава дједу да земља неће промијенити власника и да ће бити обрађивана, док истовремено планира одлазак у Америку. Значајна мисао уткана у

структуру романа јесте схватање ауторице да везаност за земљу може да донесе човјеку мир и спокојство. Вјерно и са изворним познавањем сеоског амбијента, описује она друштвени и фолклорни живот села, дајући снажне и документарне слике о том животу. Такав је приказ традиционалних обичаја на селу, као што су свадбене свечаности и обиљежавање славе у кући Јовановића.

Град је мјесто у којем обитава Тимотијева породица, које је поприште значајних историјских дешавања приказаних у роману, као што су сцене бомбардовања од НАТО снага, мноштво избјеглица пред Црвеним крстом које ишчекују помоћ, незаконита трговина девизама. У описивању тих сцена наглашен је изузетан осјећај ауторице за детаљ и симболичностворну вриједност слике, која и реалистичком зорношћу и психолошким набојем открива дубље наслаге нашег менталитета. Таква је сцена када старац у похабаној одјећи, онај који је тренутак раније чукао поред преврнуте картонске кутије на којој је поредао неколико конзерви рибе и прашка за пециво да би их продао, прилази госпођи у раскошној црној бунди са крзеном шубаром на глави. Она из путне торбе вади пакет који је мало прије тога добила у Црвеном крсту и даје га старцу у замјену за новац. Или, сцена у којој неспретни пас златножуте боје из контејнера њуши сваки папир у коме је, можда, умотана храна и послије дугог трагања наилази на прљави комадић хљеба. У том тренутку се ту нађе и други пас, спретнији и бржи, који зарежи на жућу, зграби комадић хљеба и зачас то смаже. Сугестивно је описана и атмосфера која претходи бомбардовању, као и за вријеме бомбардовања. Првобитни панични страх од предстојеће опасности постепено су смјенили вицеви о бомбардовању, потом је једноличност вијести о бомбардовању просто уљуљкала свакодневицу. Стресни и мучни дани бомбардовања допринијели су међусобном зближавању људи из комшилука, оних који су раније једни другима били сасвим неважни и незанимљиви. У подруму су заживјеле приредбе, чак се и плесало уз транзистор.

Амбијент Београда посредно је приказан кроз протесте на Тргу Републике, одјеке политичких дешавања које јунаци романа прате на телевизији. Често је присутно и удаљавање ликова у простору. Тимотије неријетко бјежи у село, оно га подсјећа на дјетињство када је било мање брига, када га је отац водио за руку. Слично ће поступити и главни јунаци романа, Тимотије и Рајна, када на годишњицу брака одлазе у Београд, бјежећи од сивила и брига свакодневице. Тамо њих двоје, сами за столом, уз свјетлост свијећа, успијевају оживјети своју романсу и, као

двадесет двије године прије тога, уживају у лагодној тишини озарени љубављу и надом. Београд ће неочекивано постати позорница сретног расплета догађаја. На крају романа, као нека врста *deus ex machina* у грчким трагедијама, на сцену ступа Лумикон, Рајнин и Тимотијев пријатељ из студентских дана у Сарајеву. Он им обзнањује своје планове да намјерава проширити посао у Граду и Тимотију нуди примамљив посао. „Лумикон стоји испред хотела 'Москва', препознаје их. Тимотије му маше левом руком, а Рајна десном. Лумикон диже обе руке високо, смеје се. Иза њега се тог тренутка указа крупна, главата појава; смешка се и тај... Тимотије и Рајна препознају Станимира Комаревића.“

По класичном приповједачком реду, онај који диже завјесу, има и да је спусти. На крају романа, композициони лук почиње да се затвара, да се спушта ка основи изграђеној на почетку романа. Прича ће поново стићи до незаобилазног Комаревића, којим и почиње. Појављивање Комаревића на почетку и на крају романа има не само композициону функцију, већ и смисаону. Његово појављивање на почетку уводи нас у свијет хаоса, радничких штрајкова, безизлаза, а на крају романа појављивање се он да би се наслутио излазак из мрачног тунела у коме су се нашли главни јунаци. И ма како стварност убијала наде, човјек их је скривао у себи, живећи од потајне вјере у њих. „Тимко, погледај напред. Тамо, мало даље, види се светлост; лавиринт је иза нас“, поручиће на крају романа озарена Рајна Тимотију.

Милутин Ђуричковић

ГОДИНЕ ДЕТИЊСТВА

(Наташа Панић, *Ходање унатраг*, Народна библиотека, Пирот, 2015)

У нашој савременој литератури за децу и одрасле Наташа Панић је све запаженије и признатије име, на које се гледа са поверењем и поштовањем. Живи и ствара у Пироту, где активно учествује у тамошњем културном животу. Поред кратке приче, пише романе, песме, драме (комедије, монодраме), а бави се и преводилаштвом са бугарског језика. Заступљена је у бројним заједничким изборима и зборницима поезије и прозе.

Објавила је неколико запажених наслова, међу којима се издвајају следећи: *Зимзелено свитање* (1992), *Топли део неба* (1997), *Црвена локва* (1999–2013, седам издања и три на бугарском), *Размеђа* (2005), *Зора* (2010), *Неко ће сигурно доћи* (2011), *На славу да ми дојдеш* (2014), *Градушка* (2014), *Путоказ* (2014, 2015) и др.

Књигом кратких прича за децу *Ходање унатраг*, Наташа Панић још једном потврђује своју етичку и стваралачку приврженост свету детињства и његовим наивистичким лепотама, које је до сада показала у књигама *Баба се жени или све је тако било* (2007) и *Упакуј жељу у звезду* (2007). Сачињена од једанаест сажетих и монолошких казивања, углавном, у првом лицу, ова књига показује хибридну жанровску поливалентност, односно прожимање епског (приповедног) и драмског (монолошког), које се сустиче у једну кохерентну и заокружену идејно-тематску целину.

Тематика је одлучујући структурни сегмент који одређује рецепцију овог дела, будући да су приче, од прве до последње, намењене деци нижег узраста. То, уосталом, показује не само једноставност и сажетост исказа, већ и одређена бајковита интонација, утицај митолошких и фолклорних елемената, а посебно наше традиције и усмених предања. Богат литерарни свет и поетска визија Наташе Панић дочаравају пасторално

и идилично детињство, налик оном које девојчица *Хајди* Јохане Шпири проводи на планини.

Дечије наивно, а може се рећи психолошко и етичко доживљавање света прожето је сваковрсним сазнањима, искуствима и догађајима, која остају трајно урезана у њиховим сећањима из детињства. Без обзира да ли се ради о добрим или лошим примерима (*Лоша срећа*, *Превара*), пуним спознаје и виђења истине, односно животних тајни, они су, ипак, врло слојевити и поучни, а понекад духовити и комични. Из тих разлога приче су обogaћене разним играма, досеткама и домишљатостима, свеколиким дечијим маштањима и разиграностима њиховог духа. Иако индивидуализација дечијих ликова, па и одраслих (деда, баба, родитељи, комшије), није толико разуђена, она је довољно назначена и емотивно дорађена, тако да јасно уочавамо скоро сву сложеност људске и дечије природе.

Главни протагониста је девојчица Маша, која казује своје згоде и незгоде, школске и породичне догодовштине, пуне неочекиваних обрта и психолошких преокрета. Њена казивања су драмски обојена, једноставна и динамична, а при том филмски интригантна и узбудљива. Иако немају дидаскалије, као уметнуте напомене у тексту, приче (казивања) тиме не губе на драматичности и узбудљивости, већ напротив, врве од збивања и акције. Главна јунакиња је врло активно и делатно дете, радознало и покретно, маштовито и необично, као Пипи Дуга Чарапа. Она је, заправо, антијунак, јер није типична личност. Код ње је све другачије и несвакидашње, у односу на устаљени поредак ствари:

„Имам пет... Можда шест година, а највише десет, али сам рођена много, много раније. Питате се како то може? Па, може! Нисам више дете, а јесам дете. И то може...“ (стр. 5).

Код ње је, дакле, скоро све испретумбано, јер „све ради наопачке и тако се родила“. Њена казивања о рођењу, о родитељима, о кућним љубимцима, о рођенданској прослави, о биљкама и животињама, о прослави Ускрса, о хватању риба у реци, о животу на селу и планини – пуна су занимљивих дешавања, маштовитих доживљаја и несвакидашњих авантура, каква се не срећу сваког дана и у свакој прилици. Управо из тих разлога све приче су веома читљиве и примамљиве за децу нижих узраста, јер буде њихову машту и подстичу интелектуалну радозналост.

Неретко се налази по нека поука или мудрост, која је деци и те како потребна, као у причи *Освета*: „Шкрт увек двапут плаћа“ (стр. 37). Узев у целини, све приче су топле и надахнуте, пуне емоција и љубави.

Другим речима, књига је „пуна успомена на године детињства, несташлука и топлине родитељског дома“ (стр. 61).

У поговору *Детињство по којем није нападала прашина*, Момчило Антић истиче посебност и необичност ових казивања, наглашавајући битне особености мале јунакиње. Наиме, она је девојчица са Старе планине, која је на свет дошла неким чудом. Њује дојила и керуша Јабла, а лутка Даша „добила је такво име из једноставног разлога што се слаже са именом Маша. Ово су само неке, помало спољне околности, а унутра, као на филму, пролази прича о животу деце ма снежној планини, која ус негде била препуштена природи, а како ће проводити слободно време никога није било брига. о свему живо и занимљиво, сликовито, са обиљем нових и нових појединости, као да је целог живота слушала најбоље усмене приповедаче, казује Наташа Панић“ (стр. 68).

Други рецензент Денко Рангелов у свом *Осврту на приче Наташе Панић* наводи да је ово приповедање интересантно, а описи природе лирски. „Карактеризација ликова, њихови дијалози имају књижевну конструкцију. Машта ликова се наслања на митолошку и фолклорну традицију, што причама придаје бајковитост и чини их занимљивијим. Приче су поучне и комичне, има доста интересантних догађаја, а то чини књижевност за децу примамљивијом. Реченица је стилски раскошна, а ипак концизна и надасве лако пријемчива“ (стр. 70).

У *Образложењу жирија за награду „Павле Јанковић Шоле“*, поред осталог, каже се да *Ходање унатраг* на оригиналан и духовит начин описује детињство на Старој планини девојчице Наташе, која није волела своје име. „Монодрама на жив и духовит начин описује делић детињства од Наташиног рођења до првих тајни, питалица и сеоских доживљаја и несташлука. показујући да је најбоље остати дете у души и сачувати лепе тренутке од заборавља, текст одише племенитим порукама и идејом да заправо није битно колико човек има година, ако сачува своје детињство у себи“ (стр. 71).

Књигом кратких прича *Ходање унатраг* Наташа Панић је још једном показала да се суверено креће пределима детињства, да и те како познаје менталитет и психологију детета, те да им се обраћа јасним и једноставним језиком, разумљивим њиховом интересовању и знатижељи.

Радомир Мићуновић

УЗ ЛЕТ ПТИЦЕ ПРИЧАЛИЦЕ

(Зорица Пауновић, *Убити звезду падалицу : Приче са површине*,
Београд: Алма, 2016)

Крајем године, непосредно уочи 61. међународног сајма књига у нашем главном граду, појавила се збирка прича наше суграђанке, Зорице Пауновић, под насловом „Убити звезду падалицу (приче са површине)“, што ме асоцирало на филм „Убити птицу ругалицу“. Стога ми се наметнуо наслов за овај приказ „Уз лет птице причалице“.

Ауторки би, вероватно, више одговарала варијанта (Уз) лет птице. Само, не убиство већ оживљавање... доживљаја, маште, сећања и емоције.. И не пад већ полет.

Прозна збирка посвећена је, иначе, *Власници малесобедвасадва, најдражој*, што ће рећи ауторкиној ћерки Тари.

А да ли је узлетела, уз похвале неформалног тумача и званичког објављивача, најбоље ће пресудити читаоци.

Још неколико наслова би ваљало апострофирати – „Вози Мишко“, пре свега. У тој причи, где јунакиња полаже испит из вожње, њене различите ногавице, инструктор Срђан то истиче као предност јер ће се лакше снаћи којом ногом треба да притисне квачило, а којом кочницу. Поменута прича асоцира на филм „Ко то тамо пева“ у којој се легенда наше глуме Паја Вујисић обраћа младом шоферу.

У истој причи се подсећамо на време несташице горива када се возило по систему пар-непар. Зорица предлаже да се слична правила уведу и у литератури, па да се једног дана чита, а другог пише, и тако редом. Корисна идеја са обзиром да писци надиру и да је све више надриписаца.

Такође, пажњу привлаче „Страх од досаде“, „А од живота ни писма ни разгледнице“ (Није баш да се са животом не дописује. И натписује) ...

Из „звезде падалице“ загонетачима је пажњу привукла енигматична жена у причи „Моја Мара нема мана“... Подстанарка за једну ноћ, магистар архитектуре Марија Пантелић, која, на пример, прокишњавање таванице тумачи као предност јер не мора да користи туш.

Свакако указати на вештину која није тако честа – озбиљну ситуацију уме дама са шеширом зачас да учини комичном, па уместо оптерећења долази до релакса.

У своја казивања продене гдекад ретке речи, а народне пословице и друге изреке интерпретира на свој начин са другачијим поентама и порукама.

Ако бисмо, пак, тражили само једну реч којом бисмо исту дефинисали, онда би то могао да буде епитет *различита*, јер се разликује од других, па и од себе саме.

У том смислу звучи као признање речи: Док тамо неки Максим лупа по дивизији ја лупам, сву ноћ по тастатури. Суочена је притом са ризиком да почне да повлађује јефтинијем укусу најширег медија, но засад се још добро држи, па штампане верзије односе превагу над виртуалним комуникацијама.

Зорица Пауновић има смисла да заплете и расплете радњу, а то је оно што публика тражи, уместо целомудрених тирада. И њен језик није стереотипан. Мала пустоловина у великом стилу, могло би се рећи, озбиљна ситуација и ведар дух се на чудан начин прожимају, што је можда комедија случаја, а вероватно, бар донекле, неспорна имагинација ауторке.

Контрасти су, иначе, њена јача страна.

Наводи који потврђују Зорине вредности:

- *Крајпуташ памти, пркоси и саплиће... („Ко то каже да нас лаже“)*
- *Кућа наша Скадар на Бојани, па зар цео народ у темеље, о томе ти причам.*

- *Бајке су ме увек гађале у слабе тачке*

- *И овај јун зајунио баш. Усред среде.*

Па даљи идиоми:

- *Некад нам није сметала ни зима ни врућина, сад одједном метеоропатта.*

- *Максим је лупао по дивизији а ја ноћу по тастатури*

- *Како смо старији, све мање смо тело, а душа све више*

Преписујем њену посвета: *Звезда падалица рођена под срећном звездом, кад пада пада на горе а горе су пријатељи.*

Нешто слично садржи реченица из песме „Убити звезду падалицу“, од које наста главни наслов:

- *Звезди је место на небу. А моје небо је на земљи.*

Иначе ЗРП може, када хоће, зачас народну пословицу *Обећање лудом радовање*, да преобрати у актуелну домислицу *Гладовање лудом радовање*, алудирајући свакако на незавидно материјалн стање многих у Србији.

С тиме коренспондира пасус из причеце „Ко то каже да нас лаже“: – СРБИЈА ИДЕ У ЕУ, СРБИЈА НА ЕВРОПСКОМ ПУТУ, ОСТАЈЕМО НА ЕВРОПСКОМ ПУТУ, ОСТАЋЕМО НА ЕВРОПСКОМ ПУТУ, ОСТАЋЕМО... НА ПУТУ, ОСТАЋЕМО...

Кренула је од збирке песама, прешла на збирке прозе, па не би изненадило да следеће дело буде у виду романа.

Радомир Мићуновић

НА ИЗВОРУ ЖИВОТА

(Маруф Фетаховић: *Кораљ од дивана*, Рашка: Центар за културу „Градац“, 2016)

Професор може да оде у пензију, али за писца нема мировине, он је увек на задатку. Гледа, послушнује, размишља, памти, бележи. Пре или касније, објави то што је написао у стиху или прози. Тако бива и са Маруфом Фетаховићем. Предајући новопазарској младежи, матерњи језик и књижевност, видео је, доживео и прочитао бројне судбине, па је имао одакле, и знао како, да изведе и отисне властиту књижевну баштину. У дослуху са стварношћу, подстицао је своју имагинацију да сачини песме и приче које ће казивати о његовој средини и њему лично, домаћој и старој чељади, убедљиво и дугорочно.

Жедан знања и сазнања, аутор се налазио на самом извору живота, одакле је певао и опречао што је вредело чути, видети и претрајати. Мешавином дијалеката и употребом локализама дочарава се социјално-антрополошки миље.

Нимало случајно, ни претерано, бавећи се текстовима овог писца, не без повода и разлога, наметало ми се поређење са знаним и признатим списатељима домаћим, који су остварењем превазишли балканске оквире. Прво ми је на ум падао Ћамил Сијарић, чији лик и дело изузетно поштујем, али се на томе нисам заустављао. Круг се ширио на друге, још знаменитије писце, као што се око белутка, баченог у реку, вртложи вода. Тако смо стигли до суштине приповедања, што нам је дало идеју за наслов поговора о беспоговорној нарацији племенитог, даровитог и надасве скромног сина Зувдијиног, а оца Мирзиног и Селверовог. Постоји Добра вода која пјева своју исконску гргор и жамор, како стоји у некој од прича Маруфових. И ту се, нехотице и утолико ваљаније, сетисмо Ћамилог **ЗЕЛЕНОГ ПРСТЕНА НА ВОДИ** где Крај чесме пролазе ликови и проносе свој запис. Иста вода животодајна! Накнадно ћемо сконстати да је Фетаховићева изворна прича, заправо, о Сирајушама, наочитим и нарочитим женама, веома образлим. И дознати од свог

другара да му је мајка из Ћамилове фамилије. Елем, писци су род рође-ни, што се може и шире схватити, јер они дубље и здружније поимају и региструју свет и бивствовање. Као што је истицала, и ваљда још истиче, та добра вода, тако се крај ње гради и обнавља језик богат са доста истоцизама у које се историзам претаче. Чувеној реченици Ива Андрића, да у ћутању је сигурност, ни сам нобеловац није слепо одан, већ је потребу за исказима и сведочењима о земанима и живуљцима у незаборав-штива преиначио и премостио. Тога се, на сву срећу, ни пре ни касније, ни-су држали ни остали врсни причаоци.

Често и вешто, писци истурају у први план наратора, с тиме што је то, понекад уједно (а не мора да буде) и актер догађања. Неписано правило је да људи од пера радије (и успешније!) описују минуло време, ваљда стога што актуелни тренутак није препоручљив за књижење јер је мање-више опасан по сигурност. Зато се, неретко, збитије премешта у претходне деценије, па и векове. А да би томе били ближи, бирају се за саговорнике старци и мудраци. Поступак који не може оманути. Као добар штит пред стрелицама назови-душебрижника и пролазности. И наш Маруф, попут бираних књижевних братије, најперфектније везе слова о перфекту. Тачније, пушта на вољу евокацији и фантазији паметарима и памтишама, да нам пренесу оно чему су сами, кадгог, присуствовали и учествовали, или су им преци дојављивали. Тако се, углавном, потврђује истина да је литература вернија од званичне повести.

Но вратимо се поредбама и параболома, које а приори користе Фетаховићу, доказујући његову приврженост провереним, традиционалним али непревазиђеним метадама писања. И опет му је (и нама је) најближи његов сродник. Наиме, Ћамил Сијарић у збирци „Француски памук“, у краћој прози, кроз лик Хасана, сина Хусеиновог, вели: На овом свијету (је) најважније да имамо један другом нешто да испричамо. Није важно је ли оно што се прича – да поучи, или измишљено – да забави, него да се причајући и слушајући – два пута живи.

Прототип Хасана је, у Маруфовом опусу, Мујага Беранац, чије омамно излагање (без лагања) занело је и дечака бујне маште и жељног пустоловина духа, ако не и стварних авантура. Малишан је чак спреман да прекине игре и дружења с вршњацима, како не би пропустио Дан када је дошао Мујага. Живописна речитост госта из Берана представљала је засебну причу.

Не можемо, пошто диванимо о томе, да се не позовемо на Мешу Селимовића, цитирајући један од његових монолога: Волим да поразго-

варам, од разговора све постаје свијетлије и свјежије, као да се прозори на кући отворе. Нисам нарочито паметан, нити мислим да је то важно. Важније је да је човјек праведан, да се не трује ружним мислима. Мучно би било бити обесхабрен, треба видјети и ону страну која није против човјека.

Нису узалуд у хановима постојали плаћени људи који госте оку-
пљају и забављају фаталним и таличним фабулама.

И док смо још на кључној теми Фетаховићеве и целокупне књи-
жевности, како изоставити легенду о Шехерезади из „Хиљаду и једне
ноћи“ којом се потврђује да се приповедањем уистину продужава живот
и одлаже смрт?!

Фетаховић је на трагу изабраних претходника, не само по смислу
за откривање и презентацију суштинских чинилаца, већ и по савесном
дорађивању својих текстова. Враћао се написима, е да би се читаоци, по-
том, помније враћали његовим објавама. Приче штампане по листовима
и часописима – „Рушљани“ „Барјактар“, „Теразије“, „Сијаруше“, „Га-
риб“, „Дан када је дошао Мујага“... – поделио је у више целина, и тако
модификоване и цизелиране, пунудио публици. Преиспитивање и уса-
вршавање је, иначе, својство истинских професионалаца, чиме се тежи
савршенству. Зар је, онда, чудно што су десетине Маруфових ученика за-
волели и заслужили списатељски чин!? Рашчланио је овај аутор прво-
битну грађу, како би својим ликовима и ситуацијама дао што више са-
мосталности и простора, уједно штедећи (а тиме и задржавајући) па-
жњу рецепијената. На тај начин смо јасније могли да увидимо чему се
посвећивао све, на стваралачком плану, па можемо још афирмативније
да прокоментаришемо постигнућа. Као да је имао прецизну вагу, да од-
мери шта је битно и трајно, чему се треба посветити, да би просветлио
средину из које нам се оглашава. На тај начин је избегао „сукоб интере-
са“ и мајоритет личности у свом пројекту, где би, да се народски изрази-
мо, крупна риба прогутала ситну. Уједно се шири мотивски и темпорал-
ни спектар на разне узрасте и струке.

У причи „Погодак за искључење“ предмет је пријатељска фудбал-
ска утакмица дечака из суседних улица, где се убацује играч са стране, да
би попунио број. Тек пошто је „улез“ дао гол, клинци се побуне што не
припада одговарајућој улици, прекину игру и најуре га. У томе се огледа
стара бољка, да се туђ успех не прашта. С друге стране, међутим, сем по-
двојености која рано пушта корене, имамо пример пријатељства међу
иноверним адолесцентима, чиме се, опет, указује на светлију страну чо-

вечанства – да је важно бити човек, без обзира на припадност, а личности се формирају од малих ногу и велика пријатељства побеђују све препреке.

Ту је идилични излет на Мораву ради пецања са школским другом, једнако нестрпљиво ишчекиван као долазак причљивог мусафира. „Ех, када би се баш сада помолила стамена и поносита појава мени драгог старине Мујаге Софтића“, прижељкивао је малишан. А пошто би га на спавање отпразили родитељи, звијезде неке, усамљене, свјетлуцају и трепере као немир у мени, примећивао је, гледајући кроз прозор у висине. У најранијој младости се, дакле, у том субјекту наслућивао писац лирских преокупација и епских назора, веран етичким и естетским критеријумима.

Даље се, од странице до странице, заговарају врхунске вредности човечности – љубав и поштење. Било да је у свом вилајету, на другом крају санцака и земље, или пак у печалби, важно је сачувати образ. У несрећном вакту, када рат помути свест и савест учесницима, страдају махом недужни. Кола се сломе на убогим и немоћним, што ће искусити и главом платити трагични јунак приче „Гариб“, старчић Гано, чије усмрћење ће сваког ганути. Било је, несумњиво, злочина без преседана, у превратним и одвратним годинама.

Прича из периода окупације, друкчије интонирана, заснована је на сналажљивости. Зијо, звани „Кратки“, мада није баш кратког памћења, јер се добро сећа, како је од Италијана украо оружје и муницију за партизане. Духовитом игром речи, рискантни подухват се своди на шалу: Бонђорно или бона ноте, ја што хтео ћорн’о ил’ ви оте, свеједно! – обраћа се стражарима који сматрају да их овај љубазно поздравља.

Прича о емигранту Нафизу који се усамио, сумњајући у све и сваког, поучна је за многе који су кренули, или се спремају да подђу, у расејање. И ту рука подршка и лепа реч делују спасоносно. „Сербез кафенисање“ одврати усамљеника од црних мисли. Бројни су топоними и сцене: Виситор, Гњилане, Витина, Плав, Радаковци, Нови Пазар, Шоповице, Штутгарт...

У „Превареној невјести“ суочавамо се са подвалом. Наиме, врдалама Исмет је убедио надобудну травничку лепотицу да пође за њим, обећавајући јој брда и долине, а завршила је сиротица на селу, стварно у бестрагији, међу брдима, не знајући језик нове средине и радећи тешке послове.

За разлику од горких примера, има неколико анегдотских случајева, као што су „Хиљадарка на пешкеш“ и „Халва са дувом“, где се плаћа на ћуприји оно што није плаћено на мосту.

У „Рушљанима“, опет, како сам писац каже, записане су наше хује и ћуди.

У Бихору, врлетном и неродном крају, као и другим, сличним областима, рађају се добри инсани и гласкају добри аброви, а осуђују неподопштине. Има једно наше мало село овдје у Бихору нашем, а мало је јер су сва наша села мала, па је и оно мало. Село је здраво и људи у њему здрави и приписани. Такав је и род Сијарића из тога нашег села, запоседева казивање Маруф, славећу ујчевину. Његове приче су без трзавица, развојне, са детаљима и запажањима, успелим дескрипцијама, занимљивим и поучним дијалозима и монолозима, са специфичностима дијалеката. У питању је микрокосмички принцип.

По Фетаховићу: У овој нашој земљи свако има своје Рушљане који ће да се сјете кад треба, гдје треба... шта рећи.

Као што рекосмо, неколико целина је посвећено Сијарушама. Свака је посебна. Једна говори о настанку чувене љубавне песме у том поднебљу, а друга је нотирана хуморно – „Девојке бега надмудриле“. Док времешни нежења и женскарош Мусабег, надомак чесме, прежи у њих, Ђула пришане Зики: „Види како је отуд упуљио у нас испод ока к’о гладан хоца у добру кашу“, на што ће њена друга довикнути острашћеном намернику: „Има л’ шта ново у твом тефтеру, еда си га каквом приновио?“ Када им се дотични примачао, кобајаги да се напије воде, гурну га обе у корито, па се сав накваси и тако остане кратких рукава.

Колоритан је именик поменутих особа махом оријенталних утицаја. Сем горе наведених, ту су: Дилавера, Хафка, Рахим, Фехима, Рагиб, Зумра, Хамдија, Шахира, Селим, Ханка, Рамо, Зулка, Садрија, Ибрахим, Абида, Вејсил, Хајра... Међутим, ту се нађе и један Бобан и још понеко сличног назива из редова католика и православаца. Неки од њих су заслужили ценет – рај, а неки нису. Такав је свет, са два лица. Ништа не прећуткује уметник вокала, у свом „Кораљу од дивана“, одакле се има шта и данас научити.

У тумачењу имена Проклетија, на пример, проденута је прича о Барјактару. Два виђена представника, Плављана и Гусњана, завађених племена, сукобе се око крвне освете. Да би, на крају, чојство овладало јунаштвом, те Сукљ Мучо опрости крв Мартину Прељи, који је у свом животу многе измирио и уразумио. Није случајно што се истоимена прича

Барјактар отвара цитатом Јулиуса Еволе: У самом животу, а не ван њега, постоји нешто што је веће од живота.

Није од тих и таквих заплета и расплета далеко ни позна проза Марка Миљанова, где се морал ставља изнад силе и насиља, а добра дела се дуже памте и више цене од злоћудних мегданџија. Баш у вези с тиме, постоји изрека: Хатар на хатар, кантар на кантар, на шта се надовезује следећи случај. У „Тезаријама“, мујезин на гласу Смајо... чувен и виђен човековић, учини нешто чиме узбуни људе у чаршији... што бјеше ново, до тад нечувено у чаршији, прекрши устаљене адете и, не знајући да је тако крочио на нови и безимени пут. Нуто греха: Дао сина да буде шегрт код газда-Милана. Онда су мула-Смаји, одгурнутом од својих јарана и припадника, почеле да се привиђају црвене теразије. „Ми нисмо криви што нам вјере нису исте, а адете је шејтан оставио,“ говорио је наследнику Осману, која је упутио у други еснаф. Теразије старац овако одслика, пре него премину: На десном тасу је гомила злата. Човјек не смије продати душу за њега. Тамо је празно. Ево примера како од ефектних предања, насташе добра предавања, кроз приказана и предсказања.

Александра Николић Матић

ПРИЧЕ ИЗ ДУБИНЕ

(Зорица Пауновић, *Вучја лоза : Приче из дубине*, Београд: Свет књиге, 2016)

Најмодернији медиј, интернет, место је на коме, неочекивано, још увек цвета једна од најјачих струја српске књижевности, реализам, у пуном замаху. Тако реализам, од самог старта крајем деветнестог века траје и опстаје. Српска блогерска сцена у сфери књижевности још није ни пописана, а камоли класификована, налазећи се на маргини званичне књижевне продукције данас. Ипак, интернет је чудесно место и чини ми се, сваки од нас блогера, има значајан број читалаца, много већи од оног који нуди класична форма књиге, као медија. Тиражи штампаних наслова се завршавају на бројци од петсто примерака, нарочито када није реч о писцима овенчаним великим књижевним наградама или са вишедеценијским списатељским стажом. Сабскрајбери (пратиоци) сваког иоле успешнијег блога, далеко превазилазе ту цифру.

Уочи овогодишњег Сајма књига у Београду, у издању Света књиге, едиција Савремена проза, на сцени се појавила збирка реалистичких приповедака Зорице Пауновић, *Вучја лоза: Приче из дубине*. Приче су првобитно објављиване на блогу ауторке <https://evoblogamoga.wordpress.com>.

Када сам читала ову збирку од тридесет приповедака махом везаних за село и родни крај из ког је ауторка потекла, осим емоција пред раскоши и тугом свакодневице породичне прошлости, први квалитатив сам везала уз научни рад др Драгане Вукићевић *Српска реалистичка приповетка и фолклорна традиција*.

Фолклор као полазиште приповедача у *Вучјој лози* појављује се и као тематско, стилско, наратолошко и жанровско упориште, нудећи два система референци. Први је искуствени, у мери што су све приче које прича ауторка историја њене породице и породичног окружења од старијих времена ка оним ближим нама. Првостепена мимеза прелази у метафоричку, другостепену, као универзалне људске судбине. Са акцен-

том на женским, потресним, закинутим, онако како то нуди једно женско писмо. Погледајте само приповетку „Златне кикице“, аутентичну судбину ауторкине баке, коју су дали рођацима да код њих одрасте, никад довољно вољена. Потресно и драматично.

Морам истаћи да је реченица ауторке одмерена и прецизна, те преплетај времена од прошлог ка садашњем који чини извесну деконструкцију, на нивоу конкретног текста, сасвим довољан да Зорицу Пауновић препоручи као врсног приповедача.

Има у овој прози и алузија и асоцијација које утврђују традиционално знање о свету. То знање бива релативизовано пародичним, ироничним и хумористичним транспозицијама. Уланчавање на нивоу анегдота и предања иде и корак даље, до романтичарског гротеског у виду приповетке Милун, који од чудовишта са тавана постаје спасилац и фигура које се сећамо са сузама у очима.

Епски слој у стварним догађајима („Довела Анђа амбасадора“) води до пародије и негације, или са ретроспективног на драмско, процесуално.

Реалистички јунаци увек желе да стабилизују кућну задругу, остваре љубав, заврше школу, да се професионално остваре или да се неправда казни. У причама Зорице Пауновић срећан крај пред несрећом стиже у виду умирања. Не само идеала или љубави, него стварног и коначног. У том смислу, издвојила бих свакако „Чизму“, мрачну причу о љубави и насиљу које не престаје.

Нефикционална проза Пауновићке, девојачки Вукчевић, родом из Трстеника, обара са ногу сузама и смехом у причама од којих се у глави мути. Јер *poten est omen*, а Зорица има да се са овом збирком подичи чиме, као и њен крај који вековима запљускују таласи Западне Мораве.

И уместо краја, један цитат из „Пите гужваре“: „Детињство нам је полако цурело ко песак у пешчаном сату, и није било начина нити руке, да тај сат окрене, никад више... Исцурело нам детињство, згужвало се у тепсију са бабином питом гужваром, у чокањче црнога вина. Одатле, у нанин шешир. У мој шешир“ (стр. 42).

Зорица Пауновић напросто обожава шешире.

Уредник издања – Стево Ћосовић. Рецензенти – двоје блогера, Станимир Трифуновић и Огњена Лазић.

Милијан Деспотовић

МИСАОНО ЖИВЕ СЛИКЕ

(Драгана Ћатић, *Борових иглица плес*, Београд: ДрагСвет, 2015)

Хаику је своје савршенство доживео у Јапану. Његова коначна форма од свега седамнаест слогова са метриком од три стиха и 5, 7, 5 слогова, не баш увек круто примењивана, прихваћена је и на Западу, а веома касно хаику се почиње писати и код нас.

Иначе, јапанска лирика, као дворско песништво, касније и хаику, дугује велики утицај Кини, кинеској култури која је цветала још у средњем веку. Подсетио бих на једну стару песму из тог доба која „јасно показује стапање очајне људске душе са природом, певајући брег Миморо, који је био свети врх старе вере Шинтоа:“¹

Месец и дани
пролазе једнако.
Миморо брег
остаје,
навек.

Навек је остао и хаику који нам је на Западу добро протумачио тек Блајт, а прве преводе на српски језик у виду књиге учинио је 1928. године Милош Црњански. Историја нашег хаикуа, иако је то млада поетска форма, већ је доста тога убаштинила, прво кроз деловање југословенског часописа „Хаику“ који је излазио у Вараждину, чему имамо захвалити др Владимиру Девидеу из Загреба, Звонку Петровићу из Вараждина и др Александру Нејгебауеру из Новог Сада, а за масовније промицање ове поетске форме у Србију имамо захвалити Славку Седлару из Вршца.

¹ Милош Црњански: *Песме старог Јапана*, антологија, Издавачка књижарница „Напредак“, Београд–Сарајево, 1928, стр. 43. Види и репринт издање књиге Милоша Црњанског *Антологија кинеске лирике и песме старог Јапана*, Народна библиотека Србије, Београд, и Дечје новине, Горњи Милановац, 1990.

Сећам се, година је 1987, у Стеријиној кући у Вршцу одржава се промоција моје збирке песама „Невреме над Субјелом“². После промоције, прилази ми Славко Седлар и каже: „Младићу, лепо је то што си написао, али знаш ли ти шта је хаику?“

Ово питање променило је мој каснији књижевни живот. Велики његов део посветио сам хаикуу. Основао сам први часопис за хаику на српском језику „Паун“³, око кога се окупљају југословенски хаићини, данас је то часопис повременик који и даље стварају хаику аскете и у њему се негује хаику који се пише на свим варијантама српског језика⁴.

Биле су ретке књиге хаикуа код нас. Сећам се необјављеног рукописа Милана Токина који смо знатижељно копирали и слали један другоме на читање, а потом хаику добија своју издавачку продукцију, али и прве центре: Вршац, Оџаци, Кула, Пожега, Нови Сад..., затим и „Хаику удружење Србије и Црне Горе“ које има свој *Годишњак* и седиште у Београду. Уз све плоднију издавачку делатност, све ово чини, у поетском смислу, један хаику покрет.

Сада имам част да се сретнем са књигом Драгане Ћатић. После хаику збирке „Трепет лептирових крила“⁵, ево нове хаику књиге Драгане Ћатић „Борових иглица плес“. Примам је обожено од самог наслова. Борове иглице, суве или свеже, у неку руку јесу писала природе којима као да је и ова песникиња многе песме бележила. Овде су капи оног Лоркиног зеленог мастила варирале бојом и доживљајем. У колорит простора, са фотографија које пресецају циклусе песама (у књизи има шест циклуса), као и са фотографија које истовремено чине јединствену целину са стиховима (хаиге), исијавају одређена ликовна објашњења садржаја хаику књиге.

Књига је посвећена мајци и оцу. Њима песникиња захвално ређа стихове, хаику слике које су, мисли она, остале у очима родитеља. Они су тако на њу пренели љубав према природи, зато је овде песнички израз мекан, нежан, пун поштовања према ономе што се види и записује,

² Милијан Деспотовић: *Невреме над Субјелом*, Књижевне новине, Београд, 1986.

³ Часопис је основан 1988. са седиштем у Пожеги.

⁴ Кад кажем: „варијанте“, мислим на лингвистички признате језике а не на њихове политичке квазитворевине.

⁵ Драгана Ћатић: *Трепет лептирових крила*, ДрагСвет, Београд, 2010.

чему песникиња дарива поглед, ум, речи и стил:

*Иза облака
скрио се мален смешак.
Месеџ као срп.*

*Шума преда мном:
борових иглица плес
душу голица.*

*Дуга ноћ без сна.
Пред вратима одлуке,
месеџ – наш другар!*

Саопштавајући и своје унутрашње стање, песникиња не ставља у први план своје Ја, већ са оним што види улази у дијалог. Добро је она уочила да нема хаикуа уколико нема блиске везе између песме и песника. Она тако бива кодификатор својих хаикуа који имају изворе у јапанском песништву, у законитостима форме, али су и дограђени мисаоним додатком језичких особеница простора где су уочене, а потом се, из сажимања и спонтаности, долази на изворну једноставност поступка стварања. У много чему, песникиња је узела више слободе да њене песме понесу више мисаоности него живе слике.

Као добар пример, мада је овај хаику једна врста објашњавања, јесте и љубав према трешњама коју једнако имају и Јапанци и људи са наших простора. Драгана Ћатић пише:

*Родиле трешње:
црвени облачићи
слетели у врт.*

*Очев врт: трешње,
к'о трешње из Јошина,
сласне, црвене.*

Јапански песник Иса пише:

У сјени трешњева
цвета, нема их који
су другом страном.⁶

Јапанци имају култ посматрања цвета трешње, а познато је да су до села Јошина, брда у близини Токија, путовали по два дана пешице само да би посматрали простор обрастао трешњама. Али, „многи одлазе још даље, у густе шуме, да поздраве по неку усамљену трешњу, која се бели међу јелама“ (Милош Црњански). Усамљене трешње међу стаблима другог дрвећа инспиришу нашу песникињу да их пореди са оним трешњама у селу Јошину. Овде је важно знати да годишња доба, флора и фауна, у Земљи излазећег сунца и код нас имају сличности и да нема битних разлога за одступање у бројним значајкама хаика, а ни у метрици нашег хаика. Ипак, наш хаика има своје особености. Но, немамо сви осећај према природи као што то има јапански народ.

Драгана Ћатић, као и сви наши хаикајци који су успели да дођу до просветљења, имају и циљ да свог читаоца доведу у стање велике љубави према природи, а то значи према себи јер, човек је део природе, он је стопљен са њом. Песникиња записује: „У крошњу сплело / своје увојке – сунце...“, али оно је то сплело и у косу девојке; каже још: „трк уплашених / дугоногих зекана...“ али, зар и човек није у сталном страху од људи рата. Нажалост, постоје земље које свом народу доносе лажно благостање од ратних профита и ратне индустрије, мислећи да у њима не чучи тај уплашени зец; песникиња каже: „Све бело, бело.../ бело до усијања...“ али, зар то бело није само зима и снег, то је „бела пена“ Пауна Петронијевића (1936–1962), зар сав живот није ништа друго до пена? Али, наша песникиња у том белом тражи оно што је лепо, природни сјај, а грози се кича и лажног сјаја. Она је путник који посматра како „црвене булке / у ритму шина плешу“.

⁶ Превела са енглеског Бранка Лазић.

Лепе су морске слике са летовања, ту је свако уочавање „за памћење“, почев од „песка међу прстима“, до разговора са поветарцем и сакупљеном „збирком шарених каменчића“. Овај циклус „делује помало као противтежа осталим циклусима, а шум мора као супротност шуму борових иглица. Бескрај и лепота мора које све у себе прима и у коме се и жарко сунце купа, као женски принцип, стоје насупротив боровој шуми и простирци од борових иглица, као мушком принципу. А између свега тога, простире се танана лепота нежности.“⁷

Ова књига има у себи две књиге, два рукописа. Када је окренете, са друге стране читате збирку минијатура Весне Таталовић⁸ *Игра ватреног круга*. Завршни циклус књиге *Борових иглица плес* чини „натпевавање“ две песникиње, Драгане Ћатић и Весне Таталовић. Оне воде мислени дијалог кроз сентенце у хаику раму, показујући тако да је „снага стварања / снажном вулкану налик“. Уметност је, у крајњем, реална одбрана истине од виртуелног света. Покренути снагом уметности градимо нову слику света, величанствени мозаик од земље сопствених душа, дрвећа и птица чисте усмерености и облака духовности. Читамо и сањамо будни. И у капи росе видимо: *Борових иглица плес*.

То нам је све Драгана Ћатић понудила овом књигом. Хвала на тој даровници, кажем на крају.

⁷ Јаника Печи: „Хаику у мрежи душе“, из поговора књизи *Борових иглица плес*, стр. 80.

⁸ Весна Таталовић (Петриња, 1962), живи у Београду. Ово је њена прва објављена књига.

Видак М. Масловарић

ДУХОВНО САБОРОВАЊЕ МИЉУРКА ВУКАДИНОВИЋА

(Миљурко Вукадиновић, *Дани Велике теку*, Велика: Величка
капетанија, 2017)

Књига Миљурка Вукадиновића *Дани велике теку* представља драгоцен емоционални збир инкорпориран у песничке записе изузетне симболике, који су на трагу његовог богатог списатељског опуса, овога пута настале на једном свебратском саборавању којег је оличавала племенитост, мудрост и доброта, уприличеном поводом Других величких сусрета у Крагујевцу. Снажан песнички уздах допратио га је до места до кога је по неприкосновеном не види само као природни рељеф, по коме су се записала, како каже, сваковрсна памћења, већ као простор коме је небо блискије и нашкије, као простор радости и сања, а у свеукупном и као простор у коме се трагика људског трајања вазноси од првог до потоњег чина.

Вољом свестворитеља, Вукадиновићу се у овој књизи отео још један дубок уздах који ће јој одредити посебност и знатно већу психолошку комплексност и сабрати је испод његовог укупног књижевног стваралаштва као посебан мајсторски избрушен драгуљ. Реч је о однекудном, верујући би рекли нимало случајном, зазиву, допрлом из тихости и светости манастира Каменац, после којег у душама сведока и актера саборовања ништа више није остало исто.

Његов сензибилитет и поетски говор потекли су у само једном трену у реку речи које ће сачувати знаке времена, значење исповедности и вере, узбрдног и низбрдног људског трајања. Чаролија настајања овог песничког ткива догодила се наочиглед саборника, на месту саборовања, у дану његове нужности, по редоследу који није могао избећи, што јесте јединствен пример у нашој и светској књижевности. Од тек заруделог јутра до првог сутона, Вукадиновић је у кукицама слова запамтио све драгоцено: простор и време, саборнике и крајолик, светачки манастирски

мир, дубок одјек у родитељским грудима, разумевање генезе људског трајања – све што јесте величанствен чин једног изнимног тренутка.

У његовом твораштву нема хипокризије. Оно је стварносни, проживљени емоционални збир који га, како каже, непрестано путоводи и обезбеђује му почетак и (без)крај. Срце које пева великомученик је што пут осветљава, па је недвосмислено његово веровање да је поезија штит од свеколиких изазова и по песниковом заласку. Време које живимо је, рећи ће Вукадиновић, душегубно и једину супротстављеност надирућој апокалипси види у молитвености и исповедности, привржености вери, коју не би требало мерити добитком или губитком, већ смерним подвижничтвом – давањем и онда када смртник није у стању рационално да опише свој наум. Једно такво сведавање из душе и за векове у милост Господу, Вукадиновића и саборнике увело је у манастир Каменац, у субјекцију свих и сваког појединачно, после које се догодила светачка тишина налик оној у манастирској порти и оној нагомиланој подно столетњих манастирских стабала.

У тој тихости богобојажљиво се приказао глас монахиње Ирине, како Вукадиновић каже, одсудно и усудно. Најјасније су га чули Господ, коме је заветовала све своје и њен отац Мирослав, коме је сва у својој коначности изрекла свој заветни наум.

Крајпутну шумадијску зараван Вукадиновић види као питомину по којој је могуће градити планину Велику, јер зна да су и на том простору по историјском усуду исписиване крваве бајке и ко зна колико пута отворане живе ране. Та планина би могла бити својеврсна парабола свебудућим силницима да је орах могуће сломити, али и зубе погубити. Тиме је одредио семантику два просторно подвојена топонима, дајући им истовремено значењску истост сведену на вековну мукотрпност и губитке, и сталну запитаност колико дуго је могуће чувати историјски незаборав.

Наизглед две разнородне литерарне целине Вукадиновић је сплео из истог руна умотаног око предачких завета који су вековима из Величке забити подно Проклетија ширени диљем планете. Све изречено у овој књизи повезано је са Великом, која се једним својим огранком унедрила у Шумадијску питомину.

Земаљско је смртно, али ни небо није неосвојиво, закључује Вукадиновић. Вера и достојност су сигурни путокази, без обзира на нулту тачку – место полазишта из Горе Црне или Шумадије, без значења је. Значења су много дубља и тешко их је тумачити. Вукадиновићу по милости божјој то свакако полази за руком.

Јаника Печи

ЗАПИС О „ПЛАВЕТНОМ СНЕВАЧУ“

(Драгана Ћатић, *Плаветни сневач*, Београд: Алма, 2015)

Писати о новом књижевном делу пријатеља увек је изазов, а када неко овако штедро као Драгана Ћатић излије свој поетски нектар и мајсторски га укомпонује у медитативне, мисаоне и највећма љубавне стихове, онда је то прави празник за све књижевне сладокусце.

Јер, песник је вазда запитан над смислом живота и својим постојањем међу Сцилама и Харибдама свакодневице, а како би другачије и имао непрекидну пређу за своје поетско ткање.

Песнички сензибилитет Драгане Ћатић у књизи „Плаветни сневач“ исказао је зрелост поља булки у пуном цвату, крај отежалих класова жита препуних једрих зрна; зрелост богате, високе борове шуме кроз коју ветар провлачи своје милозвучне прсте а они шуме дубоким, столетним звуком година у вертикали, брујем небројених суптилних оргуља које спајају мрку сигурност земље и плаветну бескрајност неба.

„Вертикалом тишине“ први је од пет циклуса најновије поетске књиге песникиње и новинарке Драгане Ћатић и представља стиховано сведочење ауторке о сопственим трагањима, личном настојању да наш живот не егзистира само у „хоризонтали“, дакле у уобичајеном, просечном, профаном, већ да би његова суштина требало да буде проналажење личне „вертикале“, односно пута који води ка горе, у духовне висине. Песникиња води дијалог са собом, оном у којој се примио поетски пелцер; са Богом који је „осумњичен“ за то благословено дело; са ткивом песме које управо тада из ње израста. Заповест за песникињу постаје да се у потпуности у песми разлије или излије, јер, само кад се пева онда се потпуно и буде, односно јесте. Печат духовности првом циклусу посебно дају песме „Молитва“, „Моћ усхићеног певања“, „Анђеоски развигор“, „Звоник под снегом“, „Тиховање“, које све одишу једном посебном, узвишеном атмосфером светости. Опростити свима па и себи и стати пред олтар у светињи у правом, искреном ставу скрушености и понизности,

императив је који Драгана вештим поетским стилем претаче у упечатљиве стихове.

Други циклус песама „За ким звоно звони“ чини петнаест сонета, тачније сонетни венац, најзахтевнија поетска форма која изискује високи ниво поетског надахнућа и занатског умећа. Сонети у овом циклусу јесу ауторкино сведочанство о једном њеном изузетном, или једном од ретких таквих наших (искрених) пријатељстава, њена озбиљна запитаност и промишљање о питањима живота и смрти, коначности свих наших тежњи, о том „задњем путу“ о коме тако мало знамо. Сви сонети, па и завршни, испевани су уз помоћ веште версификације, правилне риме, без натегнутости и присилног уклапања речи или слогова. Очигледна је углачаност песничког исказа која своје савршенство најбоље може да досегне управо у сонетном венцу.

Циклус песама „За ким звоно звони“ елегична је даровница за онога ко је сопственом „вертикалом тишине“ постао сневач небеских пространстава, и само у том смислу овај циклус јесте условни наставак првог циклуса у књизи.

Следећа три циклуса у најновијој песничкој књизи Драгане Ћатић „Плаветни сневач“ под називима „Преображају склона“, „Љубављу угравирано“ и „Рашчини ме песмом“ изгледају тако целовито да би могла да творе и неку самосвојну и самосталну књигу.

Тежишно осећање у овим стиховима јесте разиграна радост љубави, а тежишна реч која се често понавља је реч – *нежност*. И, док је још у циклусу „Преображају склона“ у занесеном превирању пуном животних сокова, попут гусенице која само што се не преобрази у прелепог лептира, а у следећем „Љубављу угравирано“, већ озарена и окупана зрацима Сунца-љубави; она блиставим колоритом песништва лавира своја осећања која су највећма узнесена до олтара светости али се, такође, не либи да понекад затрепери и отвореном струном путености као у завршном циклусу и песми под називом „Рашчини ме песмом“.

Понекад само надвије се над овом радошћу и устрепталом нежношћу сенка сумње – хоћемо ли бити достојни ове лепоте и радости, те краткотрајна бојазан од година наслаганих у жрвањ пролазности, а онда опет цикне радост поново проживљене, дубоко доживљене, душом и срцем никад ближим Богу – љубави, љубави зреле, пуне, толико богате да делује стварно нестварна.

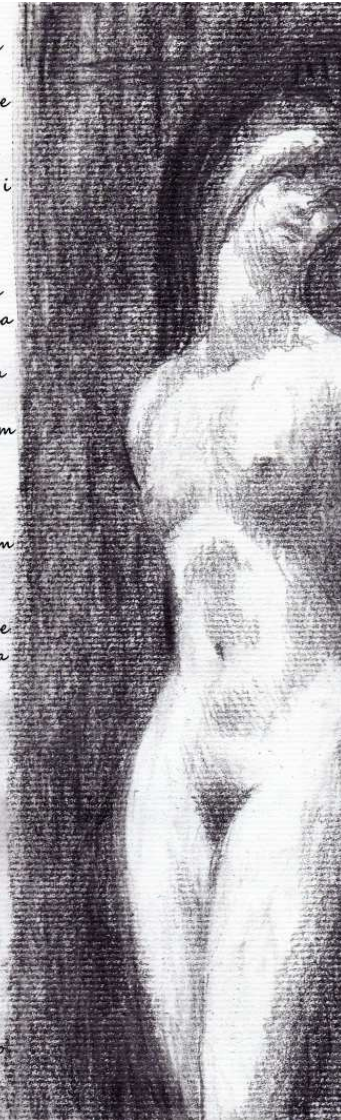
У „Плаветном сневачу“ Драгана Ћатић, попут свештенице у панганским храмовима, тражи да буде рашчињена песмом, да воли и да бу-

де вољена, да радосћу плави све око себе и да и даље пева оду захвалност баш том Плаветном сневачу који ју је и надахнуо да изнова породи нову себе, да изнова открије свој богати и колоритни песнички глас, да поетски викне, женски шикне, нечујно цикне ил' утиша глас.

Јер, у тишини настају све наше песме, а празнина између речи и стихова бремени се, за свакога од нас, посебним смислом. Љубав јој даје најлепши ореол.

negde oko ponoći, ili
nešto kasnije, učini
mi se da se iza zavese
pojavila neka žena.
pitala me je da li
sam gladan i žedan, i
ako imam šta da
pitam, ali nisam
imao, nego sam, ko
neki kreten rekao da
sam baš večerao, te da
idem da spavam.
posle sam se pitao šta
ono bi, i ni danas
nisam siguran da sam
stvar dobro skopirao.
uglavnom, nikome
nisam ništa rekao o
tom slučaju, nego sam
samo, po sećanju
nacrtao njen lik,
samo bez odela, jer se
ne sećam šta je imala
na sebi.

ne verujem u čuda,
ali ovo je bilo nešto
kao čudo, tim pre što
se nikada nije
ponovilo

Данко Стојнић: „Привиђење“ (2016)

Драгана Ђатић

У СВЕМОЋНОЈ ТАЧКИ СУШТИНЕ

(Милена Дрпа, *Бијела лица несаница*, Београд: Свет књиге, 2016)

Поједине књиге, нарочито песничке, и нама који смо навикнути на екавицу, понекад звуче и нежније и милозвучније кад су писане ијекавицом. Таква је и књига Милене Дрпа *Бијела лица несаница*, њена шеста књига. Реч је о трећем песничком наслову који потписује песникиња Дрпа (пре ове, објавила је *Молитве из сјенке* и *Разасута по тишинама*), а пише и прозу (*Приче о истинама*), као и песме за децу (*Шашаве љубави*), и хаику поезију (*Јутро на крају свијета*). Но, да ли је поменута нежност последица тек ијекавштине, или има ту и нечег другог? Рекла бих да има јер – посебна нежност може бити последица и дугогодишњег рада са децом: Милена је сада пензионерка, али је радила као просветни радник, учила је децу и на њих преносила вредности које означавају, рекли бисмо, свемоћну тачку суштине, те и сада у овој књизи, насталој у спомен на мајку Босиљку, проговара она посебном нежношћу управо о тој свемоћној својој тачки. А та је тачка животни наук, онај који се носи из куће, из детињства, који значи ослонац за будућа времена, који снагом својом, најзад, формира и ослонац будућим нараштајима. Но, кренимо ипак редом.

Књига *Бијела лица несаница* састављена је из три одељка: „Суочавања“, „То је тај пут“ и „Истина о збиру грешака“. У њој је сабрано стотинак песама писаних у слободном стиху, а у неким стиховима не постоје ни знаци интерпункције, нема чак ни великих слова. Ипак, песме су, све до једне, ако се тако може рећи „врло упоришне“.

Већ на самом почетку (у песми „Врт у који нико не улази“), песникиња констатује да би баш било добро „да испод грана у које сам се гранала / поново омладим стабло / које ће потрајати“ и тако на најлепши начин отвара циклус „Суочавања“, суочава се са собом и светом у себи и око себе. Јер, нада се она да би тако подмлађено стабло, као симбол трајања и живота, „...посјећивале оне птице / са којима сам свијетом пјесме расипала“, и „стабло би препознало своје гране / у које сам се за сјећање

разгранала.“ Затим (у песми „Немир који гута свице“) признаје да свакога дана сатка она „од свјетиљки свитаца / по једну хаљину“ и у џепове тих хаљина скрива „драгоцјености“, али и да „...понекад наилазе они / чије су мркине истините и постојане“ те да „њиховом тамом пробуђе-ни немири / без разлога и без милости / прогутају све моје недужне свице“. Такође, поверава нам се, признаје да није она „само оно што се види“, да је све више „завичај успоменама / и данима који се у мени / нечујно рукују са заборавом“. А онда нам, у песми „Веће је него што јесте“, саопштава:

*...Некад сам мислила,
нема снагу ова жена.*

*Данас знам,
она ће побиједити.*

И каже нам још (у песми „Почињу неке кише“):

*...Мислила сам,
нема чамца
којим не бисмо знали пловити,
ни пјесме
коју не бисмо могли
у жедна грла посијати...*

И чува (у песми „Моје свјетло“) „ово свјетлашце у себи“, свесна да оно није на продају, ваљда зато што њу „маме свјетла тишине“.

*...Као мјесечина
која се у тишину ноћи склонила
дијелим касну свјетлост са ријечима
како бих свилу од милион нити
расцвјетала у нове километре.*

Тако, расцветавањем у нове километре, песникиња Дрпа траје („Тако трајем“):

*...Коријен дарује мојој утроби
свете сокове предака
и одгађа дан
кад ћу се претворити
у стабло за онемоћало сјећање.*

Траје тако песникиња и, у другом циклусу под назовом „То је тај пут“, осветљава свој пут још јасније. Тај је пут омеђен мајчиним корацима међу љубичицама, то је пут који је мајка у њој зацртала, који она, песникиња, сада сећањем на мајку сенчи и својом се песмом „Ту је она“ уписује, рекли бисмо смело, у ауторе антологијских песама о мајци. Између осталог, каже она како би у песму преточила мајчин глас из заборављеног детињства, како би међу своје песме са пажњом поређала мајчине кораке, те да је мати одредила путању, да ју је она заветовала да „пут води до братове куће“, да се „успут мора стати и у сестрино двориште“, тј. да се најрођенији не смеју заборавити ни по коју цену. И, ваљда зато, признаје она да би најрадије мајчиним рукама загрлила „све своје пробуђене риме“, како би песме њене „пропјевале новим гласовима“; зато, ваљда, и жално каже: „предалеко су звијезде међу којима она (мајка) одавно станује“. На крају ипак пева и овако – а то јесте и најнежнији тренутак, врхунац и нежности и туге – да зна она само једно: да мајка над њом бди и трепери баш као звезда, и да одозго прати руку ћерке песникиње, „да никада ни о коме / и никада ни о чему / погрешну ријеч не бих написала.“

„Тај пут“ је и пут који песникиња назначавала својој деци, осећајући да су деца њена два потока, те каже да док потоци теку „у мени дишу обале“. И све овако саветује својој ћерки: „...и никако да се за погрешну грану ухватиш“, и: „...само никад / немој /немој пузати“, и: ...само немој / немој никада / да личиш на мене“. Приповеда песмом о ономе што јој је важно и најважније – то су њени најближи, деца, однедавно и најмлађа унука Лена, али – важно јој је подједнако и да запева; пише она о песничким мукама које и сама на својој кожи осећа – песник, каже она: „...истаче своје накупљене терете / у књиге измишљене за чување свега постојећег.“ А кад сама себи одговара на питање „Шта је пјесма“ закључује:

*...Једино сам сигурна
да сам у своје стихове
уписала оно што је било најважније
у мојим сновима
и на мојој јави.*

У рими њеној има места и за разговор са Кочићем, и за писма упућена на изабрану адресу, писма ћацима, али и за „сјећање на Десанку“ и – све су то успешни покушаји тражења боја прошлих несаница, њена је „мисао бјеља од снијега“, њене су ноћне „бијеле“ несанице „резултат

друте димензије и њених преображаја у пјесму. Поштујући три основна животна правила: рад, пријатељство и љубав – пјесникиња не крије да је то највећи људски иметак и да се само на тај начин може постићи побједа свјетлости над мраком“ (тако у рецензији наглашава Јованка Стојчиновић Николић).

Најзад, у трећем циклусу („Истина о збиру грешака“), Милена Дрпа подсећа својим песмама „да живот лако одврне један завртањ / иза којег ће у трену остати / ситан и беспомоћан“, а у песми „Свеједно“, каже и ово:

*...Само ће мој свједок, ова пјесма,
чекати написана као опомена
једном „свеједно“ које је
послије мене наступило.*

Песма је та Миленина сведок и опомена, а ми бисмо рекли: збирка песама *Бијела лица несаница* сва је састављена од песама које су сведоци и опомене. Ваља их зато чути и читати.

Милијан Деспотовић

ЗДРАВА СНАГА МИСЛИ

(Живко Кулић: *Прекомерна употреба демократије*, Београд: Алма, 2016)

Афоризам као изражајни род својом суштином „крсти ствари“, онако како им име припада а не како они који то поседују мисле. У основи афоризам је зрела гномастичка творевина којој искуство и мисаона једрост обезбеђују свевременост. На овом темељу променљиве вредности, настао је сатирични афоризам који делује, пре свега, са социолошко-политичке и историјске тачке гледишта. Можда је свему томе допринело стање данашњег глобалног друштва у коме је на сцени „прекомерна употреба демократије“ којом се у својој истоименој књизи бави и афористичар Живко Кулић, у чијим афоризмима преовладава мисао која испод записаних речи најчешће отвара филозофске и психолошке расправе тражећи узроке стања а не само њихово саркастично регистровање.

Ово је, пре свега, књига критике милитантне противречности савремених глобалних друштава која често баштину зла само преводе у нове облике и упрежу свет у кола квази демократије. И тако вековима а жртве су мали народи, мир, будућност планете. „Кривица“ се производи у свести милитантних драматурга а циљеви су стратешке тачке, успелост милитантне индустрије, енергије или какво друго благо. Кратак предак просто збуњује јер се непоменик „превише улењо, постоје земље које још увек није бомбардовао“. Овим сарказмом Кулић своју критичку методу усмерава на осуду насиља које хара светом из интереса мале групе духовно још мањих моћника чија сила путује ка себи, ка самонесрећи. Замислите да постоје и они, по њима, који су криви што немају „демократију“ а при томе они су „политички неутрални, неутралишу све који друкчије мисле“.

У данашњем глобалном друштву Кулић није нашао сукоб мишљења већ сукоб смисла и бесмисла живота па су теразије рационалног превагле на једну негативну страну. Психолошко-медијски ратови, који омекшавају терен за оперативна дејства, зломислећих, нажалост и

нама су „отвориле“ пут ка негде из себе. Тај пут „Србија плаћа у ратама. Прва је Хаг, друга Косово, трећа...“ Срби као стари европски народ тако су добили „право“ да уђу у Европу. Ова необјашњива чињеница могла би да се објасни да је Лондон затражио пријем у Енглеску.

Кулић својим афоризмима настоји да свет приведе разуму и смислу његовог постојања, пружа му руку да изађе из виртуелног амбиса у који је сам ускочио. Наш афористичар нема силу, али он поседује здраву снагу мисли које траже рационално живљење и мишљење. Он својим чињењем даје предност дејству речи, језика, разума, уметности... Сетимо се овде Хипократовог афоризма: „Живот је кратак, уметност вечна (...) експериментисање је опасно.“ Колико је данас човек огрезнуо у експериментима над другим људима, само мишеви се могу осећати безбедно. Али, замислите како би изгледао свет када би њиме владала уметност и мудрост а не насиље оличено у томе да се „жртвама руше и гробови, а злочинцима зидају споменици“. Заиста не треба „вређати“ злочинце. У том и таквом времену, а оно траје предуго, неком његовом фрагменту, настајала је и књига „Прекомерна употреба демократије“ Живка Кулића. Ови афоризми нису обухватили све људске невоље па је утолико њихова бројност посебно трагична. Када смо ми у питању „Југославије одавно нема, а и даље је за све крива“. У том смислу није истина по злу већ по чињеницама које је Кулић исписивао у свом сатиричном дневнику у коме нема подешавања ни прилагођавања сили¹ нити рашчишћавања личних рачуна. Овде истина сама собом казује и опомиње борећи се са егзибиционим медијским лажима које имају једнократну употребну вредност поричући себе онда када то злу одговара. Несрећа је што у њиховим очима жртве имају вредност комараца.

Афоризми Живка Кулића хронолошки прате и догађаје које се са глобалног плана рефлектују на наш балкански простор, посебно овде где се говори и „гргољи језик наш српски“, кога политички раскомадаше по територијалном принципу да би квази лингвисти добили нову улогу:

*Хрвати, Црногорци и Бошњаци² су коначно пронашли заједнички језик
– изворни српски.*

¹ Прилагођавање сили чини политика, или политике, које тако деле и сопствени народ.

² Треба видети значење речи *бош* на турском језику.

*

*„Горски вијенац“³ је преведен на многе језике.
Било је крајње време да се преведе и на црногорски.*

Овде се, када је у питању идентитет отвара вечно питање језика⁴ и крви, отуда никаква проверавања и политиканство нису донели смирење већ просторно и духовно растројство. Можда смо тамо пред ребусом зла касно чули: „Говори српски да те Хаг разуме.“ И тако се, ето, прави историја. Ово је Кулићева хронолошка историја једног времена исписана азбуком афористике где се језик симболички враћа корену једности јер, сви декларативно различити разумемо ове поруке. Ова афористика својом истином исправља кривде у свету (не)мислећих људи јер „историја иде у корак за нашом, људском мржњом. Бележи жртве и победнике, разорене градове и породице. Где нема мржње међу људима и народима, ту нема ни историје. Историја има своју итендатуру смрти која иде за њом и мири преостале несрећнике, живе и мртве. И тако до краја света.“⁵ Какав је то онда свет ако убрзава себи крај!

А Срби, каже Кулић „имају славну прошлост и светлу будућност. Да нам је светла и садашњост, где би нам био крај“. Али ми више о себи не одлучујемо: „Туђе нећемо, своје не дамо ако бриселским споразумом није другачије одређено“. Том квази праву черупања, озбиљно се супротставља афористика Живка Кулића, ударајући у нерве извршилаца исушивања мора којим плове лађе „непослушних“ народа. Зато је многим пресео „молитвени доручак“ јер, шта су могли аргументи пред снагом бомбардера (1999), осим традиционалне саракстичне клетве којом се невини бране:

³ Кулић овде саркастично подсећа да је писац култне књиге у Црној Гори и на српском језику „Горски вијенац“, Петар Петровић Његош, исписао ово дело на српском а не на црногорском језику. Он у песми посвећеној епископу ужичком Никифору Максимовићу каже: „Народност ми србинска, ум и душа славјанска.“ То је непорецивост коју наука о језику не може да промени, ако науке још има.

⁴ Како нас је и заветовао Деспот Стефан: „Чувај роде свој језик...“

⁵ Радмило Мићковић: „Вербалне фреске“, Клуб културе, Крагујевац, 2014, стр. 41.

Бомбардовали су нас за наше добро. Да богда им се добро добрим вратило.

И мада је то, наизглед, класична клетва, ово је мисаона опомена да оно што чиниш другом теби се враћа. Време не спава. И овај народ није ни због тога срећан јер, он никоме не жели зло већ да се тај неко дозове у памет, кад ми већ трпимо. Трпи то и неко силнији од оних који другом чине „добро“. Истичући ту врлину нашег народа, Кулић је поткрепљује солунском логиком да су зулумћари заборавили да наш народ има и оно тајно оружје, хумор⁶. Зато клинтонизација наше јужне покрајине споменичким белегом Улибу К, само „сведочи о размерама његових злочина“ јер, једино се тако они неће по злу никад заборавити, пошто смо ми иначе народ кратког памћења и народ који лако прашта. Учињено се не сме заборавити. Кулићев незаборавник је екран на коме о тешким темама беседи уз Александра Ердељанина, Милорада Шојића, Бране Црнчевића... Беседећи о истини „значи служити а не одмагати друштвеној заједници“ (М. Егерић), јер „ко једном легне на руду, више се не испреже из јарма“ (Кулић) а „човек није во који понизно вуче“ (Момчило Тешпић). Или, бар не треба то да буде.

Кулић се у својим афоризмима служи и критичком валоризацијом општег друштвеног стања и народног моралног става избегавајући цинизам, благи хумор темељи на искуству народног стваралаштва и мудрости: „Нико није пророк у свом селу. Осим Тарабића и Мате Глушца“; „Ко високо лети, живи у облацима“; али и један савремени поглед из народа: „Могу вам обећати само крв, зној и срце. Остало потражите код Кинеза.“ Он не суди слабостима, јер оне то чине саме себи, а Кулићев афоризам само указује на сат да је за неке догађаје већ истекло, или истиче, време.

Појам слободе код Кулића није везан за „демократију“, он тражи слободу изван њених „канци“ и њене „прекомерне употребе“. „Демократија“ се мора ослободити наводника и силе, наоружати језиком и дијалогом. А да смо од тога далеко казује и овај Кулићев афоризам: „Светски мир је на коленима. Оборила га прекомерна употреба демократије“, у којој су „и мртви могли да гласају“ и подрже ђавола који „не оре и не

⁶ Иза линије Солунског фронта Српска војска је као моралну подршку, у ратним условима, штампала и осам сатиричних листова. Било је то оружје на које непријатељ није могао да рачуна.

копа, него смишља генетски модификовану храну“. Ако „свако носи свој крст, и Христ и антихрист“, онда Боже, спаси нас такве демократије, врати нам слободу. Одбацивањем „демократије“, излажењем из њених „канџи“ Живко Кулић је само изборио једну од слобода, слободу да пише. Које? Како ће то до онога стићи? Све то има чудне путеве, али је једно сигурно; ова књига је незаобилазна у општој глобалној афористици. Можда ће савремени „демократа“, доћи по своје потпуне „биографије“ и овде где су оне какве јесу, несрећно записане. А да ли је он због тога срећан?! Нормалан свет никада не би свој род ставио у његову кожу.

Дејана Јовановић: „Под будним оком демократије“ (2016)

Александар Чотрић

АЛЕКСАНДАР БАЉАК – АУТОР КОЈИ ЈЕ ПРОШИРИО ХОРИЗОНТЕ АФОРИСТИКЕ

(Александар Баљак, *Зидови на хоризонту*, Београд: Архипелаг, 2016)

Култна песма групе „Галија” – „Корак до слободе” – почиње стихом: „Читала си афоризме Александра Баљка/ Сањала о земљи насмејаних људи/ Питала си зашто рибе одводе из воде/ Два корака до победе, корак до слободе”, што је, вероватно, јединствен случај у Србији и свету, а допринело је популаризацији најкраће књижевне форме и ауторовог имена, више него стотине објављених афоризама. О Баљковом стваралаштву написан је и одбрањен дипломски рад на београдском Филолошком факултету, а његови афоризми су анализирани и у једном научном раду објављеном на Тајланду. Чувени „Њујорк тајмс” је писао о њему као лидеру Београдског афористичарског круга и, поред осталих, објавио афоризам: „То што сам доживео у братској заједници, ни свом рођеном брату не бих пожелео.” Аутор ове мисли уврштен је у антологије светског афоризма које су објављене у САД и Русији, антологије европског афоризма у Шпанији и Русији и антологије српског афоризма које су се појавиле у Италији, Немачкој, Аустрији, Шпанији, Пољској, Румунији, Македонији, Бугарској, Словенији и другим земљама. У Торину је за животно дело добио вредну и престижну награду „Torino in sintesi” – Италијанске асоцијације афористичара. Нешто раније понео је вредна књижевна признања у Либану, Црној Гори и Босни и Хереговини. Афоризми родоначелника Београдског афористичарског круга ушли су у неколико српских играних и документарних филмова и постали су мото више књига. Његове мисли цитиране су у бројним есејима, научним и стручним радовима и новинским написима. Своје афоризме Баљак је говорио пред сто хиљада људи на београдском Тргу Републике, а у Скупштини Србије пре неколико година поменуо га је председник Србије. У анкети својих колега из региона проглашен је за најбољег живог сатиричара на подручју бивше Југославије. Једини је афористичар и, уопште са-

тиричар, који је одлуком Владе Србије добио Национално признање за врхунски допринос култури.

Александар Баљак није само један од најбољих српских и европских савремених сатиричара, него је, без било какве сумње, у најужем кругу најбољих аутора, почев од оца афористике грчког лекара Хипократа који је живео пре две и по хиљаде година, до данашњих дана. Баљкова нова збирка „Зидови на хоризноту“ вероватно је најсадржајнија, најмудрија, најоригиналнија и најостваренија књига кратких записа свих времена.

Савремени афоризам, углавном, дефинишемо онако како га је једном својом максимумом формулисао Александар Баљак: „Афоризам је дриблинг духа на малом простору.“

Синоним за реч *афоризам* постала је синтагма „монументална минијатура“, чији је творац Баљак.

Разматрајући однос хуморног и сатиричног у афористици, Баљак је налазио „афоризам нема сврху само да увесељава, већ и да проблематизује“, што је постала кључна одредница у разумевању сатиричног афоризма нашег времена.

Многи када говоре о српској сатири понављају Баљкову мисао: „Наша најбоља сатира настала је у ружним временима, а за савремену долазе бољи дани.“

Кад се помене велики сатиричар Радоје Домановић, прва асоцијација је Баљков афоризам: „Ко о чему Домановић о нашим тренутним тешкоћама.“

Ове и друге мисли навеле су књижевну критичарку Љиљану Шоп да забележи да је „Александар Баљак мајстор и маг модерног афоризма“, те да „чини овом књижевном формом више него многи други студијама, есејима и социолошким расправама“. „Напросто“, указује Шоп, „погађа у средиште проблема, менталитета, бића, истине, питањем одговара, а одговором пита.“

Постоје људи који сматрају да књиге афоризама, зато што је афоризам кратка књижевна форма, настају брзо и лако. Разуверићемо их на примеру књиге Александра Баљка „Зидови на хоризонту“ која је настајала пуних девет година, дакле од претходне збирке овог аутора објављене 2007. године, под насловом „Раг је први почео“.

За поменуто време од непуне деценије неки наши познати романописци напишу и десетак романа. Ако знамо да Баљак, по сопственом признању у једном интервјуу, дневно напише двадесет до тридесет афо-

ризама, долазимо до закључка да је за девет година написао невероватних 80 хиљада афоризама, а у књигу је уврстио 2.700, што чини тек око три посто створеног, односно у књигу је ушао тек један дневно написани афоризам.

Једном је познати песник и сатиричар Петар Пајић, на питање једног пријатеља: „Где је био протеклих дана?“, одговорио на следећи начин: „Био сам ван Београда, на планини. Петанаест дана сам радио на једном афоризму.“

За Баљка то, међутим, није шала, већ реалност. Како Баљак приступа афоризму оставио је сведочење књижевни критичар Предраг Марковић, присећајући се заједничког рада у редакцији „Студента“: „Баљак неозбиљности и дилетантизму као кључним категоријама понашања у култури и друштву супротставља озбиљност и филигрански прецизан рад.“ Марковић је овај закључак извео још 1987. године. Баљак је афористичар од мере и духа. Најинтензивније ствара у миру и тишини, а то што напише производи гласан ефекат. Он увек размишља на афористичарски начин – и када је будан и када сања. Био сам сведок да су неки његови афоризми настали, кад им се најмање надамо – у разговору о спорту, на улици, током возње, у ресторану или на књижевној вечери. Он је аутор који непрестано проверава и преиспитује написано, тражи дубљи смисао, прикладније речи, неочекиваније обрте, ефектније поенте...

Баљков минуциозни рад на књизи потврђује и избор наслова. Док је бирао име најновијој збирци, Баљак је од стотина могућих избор свео на двадесетак. Потом је тражио од својих колега, међу њима и од мене, да се изјаснимо који је најбољи. Био сам у то време међу писцима из 12 словенских земаља у руском граду Твер, па сам одмах спровео анкету и резултате послао у Београд.

Баљак сваком афоризму приступа као роману. Само што је за њега, да цитирам руског аутора Михаила Генина – „афоризам роман из кога је избачено све непотребно“. Баљков рад на реченици личи на клесање уметничке фигуре од целе планине. Не само да брижљиво обликује реченице, већ и сваку реч у њима. Аутор, понекад, веровали или не, на афоризму ради и више година. Запише мисао, а онда је данима и седмицама бруси, дотерује, поправља, остави је, а онда јој се, зрелији, врати после неколико година и тек тада је коначно уобличи и одлучи да објави. Нема код Баљка, да се изразим фудбалским речником, „афоризама на прву лопту“, него је сваки заиста „дриблинг духа на малом простору“.

Алексеј Гришанков из Украјине каже да „зборник афоризама није замена за роман, али ни било који роман не вреди као добар афоризам“. Некад вреди прочитати роман, или неку другу жанровску књигу и због само једне блиставе мисли, а у књизи „Зидови на хоризонту“ налазе се стотине таквих јарких реченица. У неким књигама тешко је пронаћи добар афоризам, а у овој књизи немогуће је пронаћи лош. Сентенце из ове књиге сличне су Баљковим најбољим афоризмима, а различите од свих других афористичара. Баљкове максиме од речи траже максимум, а од писца и више. Баљкови афоризми су комплексни, алегорични, вишеслојни, али нису херметични ни апстрактни. Тематски су разноврсни, а конзистентни. Лексички су богати, значењски разуђени и стваралачки инвентивни. Његови афоризми производе мисаону сензацију, емитују симболичке поуке, озарују читаоца и чине га имунијим на негативне спољне утицаје. Снага и лепота ауторове речи је у метафоричном хумору. Мисли које Баљак записује нису само зрна разума, већ садрже и прегршт емоција – дирају и у мозак, и у срце, и у стомак! Због оваквих књига које напишу најбољи писци – и читаоци постају бољи! Једно је сигурно, књига „Зидови на хоризонту“ проширила је хоризонте српске и светске афористике.

Осим што књига „Зидови на хоризонту“ садржи, до сада, највише афоризама, одликује се веома широким кругом тема (менталитет нашег народа, ратови, историја, политичари, странке, избори, вођа, полиција, криминал, правосуђе, сиромаштво, криза, живот у метрополи, здравство, школство, медији, књижевност, мушкарци, жене, спорт...), разноврсним стилским поступцима, великим узлетима духа, суштственим, бритким и веома духовитим мислима. Александар Баљак је овом књигом учинио нешто најтеже – надмашио је Александра Баљка!

„И кад је страсни критичар посрнуле свакодневице, он није моралиста ни демагот. Он је, једноставно, сатиричар вишег реда. Неимар нашег модерног афоризма“, записао је о Александру Баљку проф. др Ратко Божовић.

Баљак је у афористику унео и једну суштинску иновацију, а то је опредељење да се афоризми сврстају тематски и да се унутар сваког блока нађе најприкладније место сваком поједином афоризму. То је изузетно захтеван и дуготрајан посао, можда сличан оном кад форензичари у бази падатака траже идентичне папиларне линије. Али такав поступак књизи даје додатни квалитет и омогућава да се збирка афоризама чита као књига прича или роман. Као у савршеном пазлу или мозаику аутор

је свакој реченици пронашао идеално место и уклопио је у целину. Тако књига „Зидови на хоризонту“ може да уђе и у избор за Нинов роман године.

Баљак је својим целокупним радом оплеменио афоризам, вратио му сјај и уздигао га у ранг цењене књижевне врсте. Историја српске афористике писаће се до и од Александра Баљка. Афоризми су га учинили познатим, а он им је узвратио истом мером. Својом појавом на сатиричарској сцени утицао је и на, од себе млађе, и на старије ауторе. Настављач је најбољег у традицији српског сатиричног афоризма коју су инаугурисали и трасирали – луцидни Брана Црнчевић, филозофски настројени Павле Ковачевић и бритки Растко Закић, у првом реду, а затим – и саркастични Владимир Булатовић Виб, мудри и добронамерни Душан Радовић, те лирски Милован Витезовић. У односу на данас активне колеге, да парафразирам једног књижевног критичара, Баљак је „за замах крила испред афористичарског јата“. Иако је Радоје Домановић био писац прича, а Баљак је афористичар, могуће је њихово поређење, јер је и отац модерне српске сатире градио поенте својих дела на ефекту парадокса и изненадног обрта, што је једна од основних одлика афористике. Култна Домановићева прича „Вођа“ је парадигматична у том смислу, јер на самом крају доноси неочекивано сазнање да је предводник за којим људи беспоговорно иду заправо слеп, што јој даје обележје дугачког афоризма. А Александар Баљак на тему вође има стотине врло успешних сентенци које су истинске мини-приче високих уметничких домета.

Морамо истаћи да је Баљак све ове деценије остао веран афоризму и да није, попут, неких других колега запоставио овај облик књижевног исказа, или престао потпуно да пише. Није дозволио да падне под утицај оне школе мишљења која потцењује најкраћу књижевну форму. Напротив, Баљак је својим уредничким радом у „Студенту“, „Књижевној речи“, „Нину“, „Данги“, „Београдским новинама“, „Вечерњим новостима“ и другим часописима и новинама изузетно много допринео већој читаности, бољем разумевању, афирмацији и популаризацији афористике, као и њеном критичком вредновању. Он је приређивач Антологије савременог српског афоризма „Историја афокалипсе“, која је објављена 1987. године. Стотинама својих колега пружио је драгоцену помоћ у избору њихових афоризма за ауторске књиге. Боље од многих аутора зна њихове афоризме – кад и где су их објавили, који недостаје у књизи, а који се појавио у две. Приредио је и антологије српске афористике које су објављене у Пољској и Словенији. Читаву деценију је био селектор

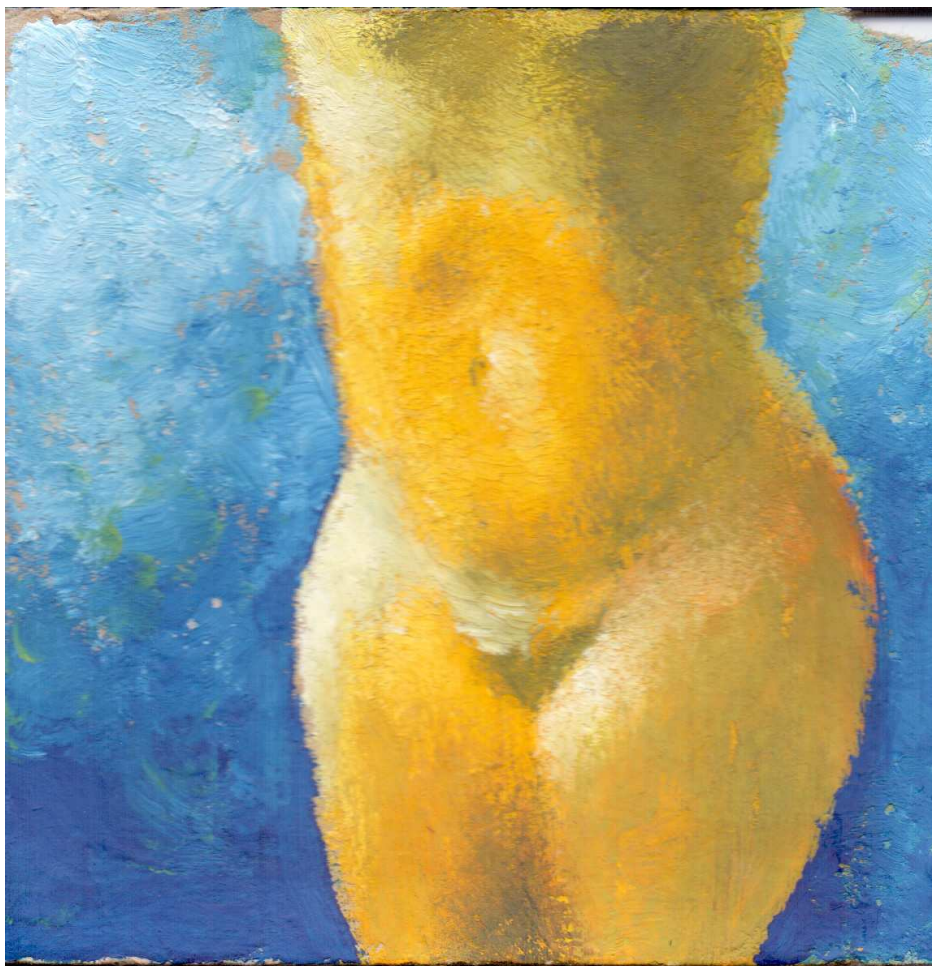
„Сатира феста“, једног од најзначајнијих фестивала хумора и сатире у Србији и региону. Понекад му замерају да је престрог у оцењивању других, при чему се заборавља да је најстрожи према себи.

Године 1987. Баљкова књига „У границама демократије“ била је забрањена у „Просвети“ и пре него што је објављена. У озлоглашеној, ждановљевски конципираној „Белој књизи“ Савеза комуниста Хрватске нашло се шездесетак његових критички интонираних опсервација на рачун социјалистичког система у тадашњој Југославији. А ти напади и оспоравања били су управо оно што је Баљку још недостајало да постане истинска књижевна величина.

Веома важно је да истакнемо да је живот Александра Баљка у сагласју с његовим књижевним делом које одликују поштење, моралност, храброст, искреност, доследност, непоткупљивост, отвореност и солидарност. Његово стваралаштво претапа се и прожима с његовим животним начелима, а његов егзистенцијални став уграђен је у сваки редак који је исписао.

О Баљку је, управо, зато назахвално писати, јер све што се се напише бледо је у односу на то што он ствара. Баљка треба, наравно, тумачити, али га треба, под један – читати; под два – читати, и под три – прочитати од почетка до краја!

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Данко Стојнић: „Средњи део каријатиде“ (2016)

Дејан Ајдачић (ур.)

СРБИ И СРПСКО : ЗБОРНИК РАДОВА

(„Алма“, Београд, 2016)

Оксана Микитенко
(Кијев)

ДВЕ УКРАЈИНСКЕ УСМЕНЕ ПЕСМЕ О СРБИНУ

Све до Кијева чуо је сербску песму

М. Црњански

У овој студији приказаћемо две украјинске народне песме у којима се наводи етноним Србин. Први текст је широко познат на словенском, а и на европском подручју, у бројним верзијама. Већи круг варијаната постоји и на српском и хрватском језичком подручју у облику лирско-епске песме (баладе) са мотивом „сестра отровница“.

Мотив је иначе у наративној традицији присутан у сажету „Животињско млеко“, (Аарне – Андрејев 315 А, ВР 160, III 121), док је други тип обраде у форми шаљиве песме, познат само у раритетном запису из друге половине 19. века из предела украјинске Новоросије. Оба текста на различите начине обрађују народне представе о удаји за Србина. Будући да је женидба српског војног сталеза у Украјини била један од многих разлога брзе асимилације овог етникума, чини се интересантним упоредно разматрање усменокњижевних трагова сеобе у различитим врстама украјинске народне поезије.

О другој књизи *Сеоба* Милоша Црњанског изречен је следећи суд: Користећи се специфичном приповедачком перспективом и вештом транспозицијом историјске грађе, успео је да уметнички васкрсне једно време, људе и догађаје и створи вредно уметничко дело, с једне стране, и држећи се

аутентичних и веродостојних историјских података, створи дело велике документарне вредности, с друге стране.¹

Зато ћемо се још једном осврнути на украјинска фолклорна сведочанства о сеоби Срба у Руско царство током 18. века и постојање Нове Србије и Славеносрбије у Украјини.

У нашем ранијем раду, говорећи о рецепцији сеобе Срба у украјинском усменом стваралаштву, навели смо (међу фолклорним врстама) и варијанту баладе о „сестри отровници“.² Тада смо усмерили пажњу само на фолклорне рефлексе сеобе. Међутим, компаративна анализа целокупног украјинског и хрватског/српског текста вишеструко је важна. Овакав приступ осветљава специфичности уметничког приказивања традицијског менталитета одређене етничке културе, а значајан је и за теорију трансмисије усмене традиције, с обзиром на динамику текста у временско-просторним димензијама.

Упоређујући српску и украјинску варијанту уочавамо да су на сижејном нивоу наглашени различити моменти, у складу са особеностима традицијске свести. Српски текст пун је балканске чулности, а заплет подстиче осећај љубоморе и разбуктала страст. Драматичан украјински текст концентрисан је на животним детаљима сукоба, наглашавајући приказ љубавне магије и доносећи морални закључак, у којем се сурово осуђује подмукло убиство.

...

¹ Светко Боровчаин, *Студија М. Костића о Сеоби Срба у Русију као извор Друге Књиге Сеоба М. Црњанског*, Међународни научни скуп „Сеоба Срба у Руско царство половином XVIII века“, Резимеи реферата, Нови Сад, 7-8. мај 2003, 4.

² Оксана Микитенко, *Сеоба Срба и Украјини (историјско-културни и етнофолклорни поглед)*, у: *Сеобе и изгнанства као тема у југословенским књижевностима*, Београд 1991, 20/1, 271.

Воја Марјановић

АЛЕКСАНДАР ПОПОВИЋ ДОАЈЕН СРПСКЕ ДРАМЕ И ФАРСЕ

(„Алма“, Београд, 2016)

2. КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ

Познат углавном као драмски писац, сатиричар, хумориста и писац ненадмашних фарси, Александар Поповић је књижевни рад започео литературом за децу и младе. Својства која је поседовао његов талент била су у складу са поетиком дечије психологије, дакле, онтолошког приступа дечјем свету и њиховој космогонији перцепцијске пријемчивости тематике и ликова.

Поповић је започео да пише песме, скичеве, лирске фантастичне приче и романи у време када се упознао са Душаном Радовићем. Радовић му је предложио да сарађује у емисијама на радију, а онда и у серији „На слово, на слово“. Такође, његовим текстовима Радовић је био одушевљен, касније, и у часопису „Полетарац“. Познанством са Небојшом Комадином, проширило је Поповићево интересовање за литературу намењену младима. Ту су главни елементи били хумор, фантастика, нонсенс, иронија, сарказам и језик којим се Поповић посебно бавио у својим књижевним текстовима.

Међутим, не можемо тврдити да је дечија литература била „исувише инспиративно поље“ Поповићевог интересовања. Писати за децу није била његова основна и трајна инспирација. Знао је да је његов талент био окренут више драмској форми писања, да је у њој видео свој будући „живот писца и успелог драмског ствараоца“.

Првом кратком причом за децу и младе, Александар Поповић се појавио после повратка са Голог отока. Овим текстовима, хтео је „име и потврду да је писац“, мада и „неки динар“ да би хранио већ основану породицу.

У опусу намењеном младим читаоцима истичу се дела „Морепловац“ (1951), дело мало запажено од књижевне критике, затим романи: „Тужни град“ (1959), „Девојчица у плавој хаљини“ (1961), „Судбина једног Чарлија“ (1962), „Тврдоглаве приче“ (1962), а онда долази и његова поема „Док су спавали“ (1954) и др. Писао је и читаве серије за радио и телевизију, које су биле „потреба да се живи“.

По идејној опредељености, Поповић је био и традиционални и савремени писац за младе. Елементи његове поетике то потврђују. Није био дидактичар, већ писац слободног и ведрога детињства. Волео је игру, али не скројену теоријским клишеима и начином што је пропагирала школа „веселог детињства“. Рекли бисмо да је Поповић више припадао западним и неким нашим писцима; детињство је схватио као забаву и игру, али и не само то. У њему је осећао и прве неспоразуме са животом и одраслима, прве сумаглице у немогућности да се „оствари немогуће“. Феномен фантастике као да је доминанта дечје психологије и Поповић је за њом упорно ишао. Већ у бројним песмама, а онда колажима лирске ноте, он се шали са дечјим бићем, желећи да га насмеје, ободри и баци у игру језика која је увек пут ка фантастици и нонсенсу:

*Рум, кафа и чоколада
Ја и Цига маскарада!
Пући ћу као топ,
Он! Он! Он...*

Или:

*Јеси ли каладонтом опрала уши?
Јеси ли сапуном опрао зубе?
Јеси ли обукла цокуле за спавање?
Јеси ли спремила јастуке за грејање...*

Тиме је Поповић показивао блискост модерној поезији радовићевског типа.

Milovan Đokić

ATINSKA RUINA

(„Alma“, Beograd, 2016)

TALOG U PUKOTINI

Nema prostranstva. Zatim, kao grom, u reskim i snažnim potezima, odjekuju orgulje; žica na violini oglašava se flažoletima; frula, ponizno, načini svoju elegiju; zastaju snovi, kroz kaos se zvučnošću meškolje citre; pobeđeno je vreme; u radosti, trombon nadjačava prolaznost! No stanimo: drvena kućišta starih klavira trule na zapuštenoj obali; čelične žice gitare rđaju od zaborava; i, pobacane na gomilu, pod senkom starog drveća, dogorevaju kastanjete.

Svetlost, svakojaka svetlost, titrala bi prazninom svetova napuklih od muzike, osvetljavajući svojim sporim prelazima tragediju napuštenosti prostranstva. I nađoše se tako, na tom dionizijskom mestu, poslagana zvona, timpani, harfe, činele, čembala i fagoti... Nađoše se, na toj deponiji, i siloviti zvučnici, stolice iz velikih koncertnih dvorana i prikupljeni leci, isečci iz požutelih novina i pohabane klavirske partiture; nađoše se, u metežu zastarelih kaseta, divne melodije Vagnerove; trzalice, solfedđa, i notni zapisi obrasli prašinom; i ta je deponija, van njenog romanesknog muzičkog značenja, smrdela svojoj lepršavoj istoriji u prkos.

Nađoše se tu, dakle, i tone izbačenog izmeta, buđali hleb i tkanine natopljene mokraćom; mleko ustajalo od godina nemara, i jela trula od svoje pređašnje životnosti. Nađoše se tu, tu gde svako traženje prestaje, zgužvani papiri izmašćeni jutarnjim burecima i prosutim jogurtom, nepročitani nedeljnici sa nekad aktuelnom temom politike; kafa u talozima, usahle kesice davno spravljanih čajeva, opušci nemarno razbacani gradskim trotoarima, ostaci izlizanih konzervi, ljuške od jajeta i njihova žuta, nekad klizava jezgra, kore krompira u boji zemlje; reprodukcije Rembrantovih dela rasparčane vremenom, ukrasne pločice geometrijom svedene na morfologiju kristala. Na tom se skladištu, jezivijem od Fuselijevih slika, u razbijenim staklima nikada nije

pojaviо Mesec; svetlelo je, ali ne i rađalo Sunce; i, uvek bi, bez izuzetka, vladao smrad, smrad nepojmljive truleži – smrad zaborava.

A zaborav bi, s vremenom, bivao utoliko veći kako su i gomile rasle; svake ноћи, neimenovani đubretari uvećavali bi bregove smeća; tek da sutradan, iz dubine baroknog svetla, još jače, i još uzaludnije, odjekne Bah! O diti-rambe! Znalo se, i đubretari su znali – svaki je ton na toj deponiji bio ton propadanja, urlik, a ne sama zvučnost; jasno – zatvorenost je vodila pucanju, sloboda rušenju strukture. Dakle: deponija je omogućila muziku, ali deponija smrdi, deponija proždire sebe samu, pri tom i ekspandira – svet je za deponiju previše mali, no i svet je deponija; sve je svodljivo na svoje trajanje, na svoj urobor.

Ipak, jednoga dana, đubrištem protrčаше pozitivističke veverice; odroniše se od njihovog paničnog trka lavine smeća; bregovi se zatrpaše uzajamno i počе apokalipsa. Vreme beše skoro stalo – uplašiše se i časovnici; drhtaše dahovi i susreтаše bojažljivi pogledi; u opštem iščekivanju, sam doktor Tulpa najзад, otpoče otvaranje.

Nije ih štedela istina; raskrinuše se vrata i nestade deponije; ne beše ni naslućenih bregova ni ožiljka sećanja; beše samo praznine, ambisa nad ambisima; i nije se, na iznenađenje spretnoga Tulpa, ni muzika na otpozdrav oglasila – u pukotini, naime, nađe samo svoju sliku.

Милан Јовановић

СТАКЛЕНА МАСТИОНИЦА

(„Српска књижевна задруга“, Београд, 2015)

Улицу сам лако пронашао, али радње није било. На месту стари-нарнице, била је једна модерно опремљена књижара. Кад сам стао испред њеног излога из улаза са друге стране улице изашао је један младих са брадом. Уљудно сам га поздравио, извинио му се што га ометам и питао да ли зна шта се десило са старинарницом која је неколико месеци раније била у локалу где се сад налазила књижара. Гледао ме је са чуђењем.

„Станујем ту већ трећу годину“, одговорио ми је, „и сво време, у том локалу, је увек била књижара.“

„Ко је власник књижаре?“

„Један проседи господин средњих година, ради у њој, не знам да ли је он и власник, мада претпосављам да јесте.“

„А, старица?“

„Каква старица“, погледао ме је подозриво, ваљда већ сумњајући да нисам сасвим свој. У таквим околностима није ми преостало ништа друго него да му се поново извиним, захвалим му на љубазности и кажем како сам вероватно погрешно улицу. Он је после тога отишао, а ја сам остао испред излога, не знајући шта би требало да урадим. Тада сам на једином степенику који се са нивоа улице пео ка радњи, уз сама врата, у углу угледао добро ми познату мастионицу, коју смо тада платили па је, услед пометености због слике коју нам је продавачица показала, заборавили у радњи. Знао сам да је ту мене ради. Неко ми ју је оставио да ми на тај начин саопшти како је и радња ту негде, у неком свету који моме оку и мојим чулима није био доступан. Не треба од мене очекивати одговор на питање како смо претходног пута били у стању, не само да је видимо, већ и да крочимо у њу. Неко је то тада желео.

Сагао сам се и узео је. Тада сам иза леђа зачуо режање пса. Окренуо сам се лагано и на метар удаљености иза себе угледао црно-белог бордер колија. У мрачном хаустору, у његовом правцу, са друге стране

улице стајала је људска прилика. Нисам јој видео лице. Све, осим стопа-ла у гломазним, кожним, мушким чизмама, које је осветљавала улична светиљка, је било у мраку и назирало се попут силуете. Свеједно, добро сам знао кога имам испред себе. Тада сам чуо његов глас: „Већ сам ти ка-зао: окани се прогањања мене, казнићеш неког.“ Окренуо се чим је то изустиио и већ наредног тренутка потпуно нестало у тами хаустора.

Ујутру сам прво ишао у градски архив да видим оно што сам прет-ходног пута пропустио. Тада сам утврдио када је радња отворена, а ни-сам осетио потребу да проверавам да ли је још увек активна. После три сата копања по старим списима, уз помоћ једног шепавог и болешљивог службеника, у поодмаклој животној доби, нашао сам податак, да је ста-ринарница, прво решењем о наслеђивању, прешла на власничину сести-чину, да би на њен захтев, због одласка у инвалидску пензију, затворена још давне 1959. године.

Чим сам завршио у архиву, одвезао сам се пут туристичког насеља. Желео сам да се сретнем са старцем од кога смо неколико месеци раније изнајмљивали кућу. Нисам се изненадио што га тамо нисам затекао. Ипак, он је за разлику од радње био стваран. На рецепцији туристичког села рекли су ми да је са њима потписао уговор којим им је, уз новчану накнаду, пренео право да у наредне две године издају обе његове не-кретнине.

Нису знали где се тренутно налази. Једино су могли да ми кажу да им је рекао да има намеру да путује.

*

Натали је већ била у Ден Хану, кад сам стигао из Холандије. Чим сам је известио о најновијим догађајима, изнела је своје мишљење да не-изоставно треба да послушам савет који сам добио од Леле на гробљу. Инсистирала је да се истог момента отселимо у Србију. Знао сам да је у праву, па ипак нисам тек тако могао да дигнем руке од свега.

Имао сам моралну обавезу према својим студентима и професору Сергију, који је био на мојој страни, кад је то било најпотребније. Ако ни-шта друго, сматрао сам да би било крајње некоректно не испоштовати бар неки разуман отказни рок.

Перица Јокић

СВЕМИРСКИ ДНЕВНИК

(„Јеж“, Београд, 2015)

ТРИ УЧИТЕЉИЦЕ

Са десет година сам се питао које то женске ноге могу боље да те науче да пливаш.

Ранка је тада имала 19 и по, а Бранка 19 година. Оне нијесу биле ни у каквом сродству, али мени су биле подједнако пожељне, као близнакиње. Данас једна, сјутра друга. Нијесам могао да се одлучим о којој више да маштам.

Већ тада су биле врсне пливачице, мада сам на њима прије примјећивао дводјелне купаће костиме који су били тако елегантно попуњени да нијесам имао ријечи за њиховог произвођача. А и сам произвођач би био задовољан да види шта му се башкари у производу.

Мојим друговима је у старту било свеједно која од њих ће да их подучава пливању, док сам се ја константно ломео између једне и друге. На крају сам ријешио да њима препустим избор.

Срећом, био сам лош курсиста па ме је најприје обучавала једна, а затим друга. А ја сам уживао у својој оперисаности од пливања. Друштво је имало довољно разлога да ме задиркује да сам најгори.

Тек кад су ме заједнички скопале, нешто сам научио. За почетак, како да их зајашем у случају наиласка већег таласа. Без обзира на то што сам тај дио с вољом и лако савладао, инсистирао сам на понављању лекције...

Тих дана нијесмо обраћали пажњу на Стану, дјевојку од 18 година. Била је млађа, али талентованија од ове двије. Додуше, никад је нијесмо видјели како плива. Чак ми се чини да није ни долазила на плажу. Само знам да је од своје куће уредно кретала са пешкиром, ћебетом, шеширом на глави и наочарима преко цијелог лица. Заправо, највише бих волио да ми је она била учитељица пливања, али никако нијесам пронашао њену плажу.

Тек двије године касније, нас пет – шест другара одлучимо да је пратимо. Да најзад видимо и њу у купаћем.

Некако и није било превише вруће када сезапутила према ријеци. Ишли смо на довољном одстојању да нас не опази. Већ код рибњака нам је било нејасно зашто скреће десно. Тамо се удаљавало од сваке плаже. И, када смо почели да губимо наду да ћемо видјети у чему се купа, иза једног жбуна изникао је младић који се упутио с њом, рутински јој упртивши руку око врата.

На наше велико запрепашћење, и пољубили су се. Баш онако. Видимо ми да ћемо бити свјedoци нечег много значајнијег од пуког сунчања. Али нас лагано хвата страх јер тип бијаше, по ондашњим мјерилима, много старији од нас. Сигурно је већ гурао двадесет пету, а можда и тридесету. Све би нас једном руком премлатио!

На ову опаску се загледасмо, али ко да одоли рађању историје у којој и сами учествујемо. Оно што смо тада видјели, одмах да вам кажем, ни на сликама није могло да се нађе. Били су голи голцати тамо на маленој заравни окруженој густим шибљем.

Он је на себи имао једино бијеле чарапе и ручни сат. Она – ни толико! Директно испод лепршаве хаљинице била је без ичега. Ма какав купаћи костим, гаћице и сличне керефеке! Била је веома оскудно одјевена. Све је брзински било спремно за нешто, и само смо чекали да видимо за шта? Нека чудна језа ме је подилазила при помисли да ћемо баш овдје, и прије првог судијског звиждука, одгледати јединствену утакмицу са поготком злата вриједним. А шта је тога дана чекало Холандију и Њемачку у финалу свјетског фудбалског првенства на Олимпијском стадиону у Минхену, више нам није било важно.

Сјећам се да сам у војсци, много година касније, са пуно мање страха прилазио демотирању мина, него овом пару када сам се шуњао у борби за бољи видик. У том прегруписавању неко је био више нестрпљив и јасно се чуло ломљење суве гранчице. У исти мах смо се устријемили назад. Главом без обзира.

Никад се брже нијесам обрео код куће.

Тако смо први пут могли да видимо оно до чега смо у зрелијим годинама и лично долазили, често ни сами не знајући како.

У кући преко пута моје, поново је била журка. До касно су се вртјеле нове синглице, као и она са пјесмом коју сам у том тренутку схватио више него буквално. „Топом ћу те гађат` моја мала, видим ли те да си с другим стала!“ А Стана се управо упустила у изазивање судбине, јер је већ била с другим. Толико сам се плашио да се не појави онај у бијелим чарапама и са ручним сатом, као да сам ја нешто крив.

Milan Todorov

LEK PROTIV SMRTI

(„Čarobna knjiga“, Beograd, 2016)

2.

Početak sedamdesetih godina prošlog veka, lokalni radio je postajao sve popularniji. Emitovao je, pre svega, dobru muziku. Dona Samer i Dalida, Olivija Njutn, pa Džon Travolta. Najviše sam voleo Amerikance. Lepio sam se za Led cepelin i njihovu Black Mountain Side:

Nisi morala da mi kažeš da me voliš i nisi morala tako da me napustiš... Da, to je bilo upravo to.

Slušali smo ga pomoću male, okrugle metalne slušalice slične onom delu telefona koji se prislanja na uho. Bio je to primitivni primerak detektora sa silicijumom. Umesto antena, koristili smo oluke. Iz njihovih mračnih dubina sa zadahom ruševnih periferijskih kuća, do nas su u talasima stizali glasovi dalekih, srećnih svetova.

Trudili smo se da tu negde, u građevini novog vremena, prepoznamo sebe. A kada je kiša padala, tada bismo, kao zaverenici neke nove slobode, u svojim sobičcima, slušali lokalni radio tako što bismo žičicu iz one slušalice ugurali u nulti otvor na strujnoj utičnici.

3.

U to vreme nisam znao da ću biti novinar na radiju. Slučajno sam u listu Dan video da je lokalni radio raspisao konkurs za novinara pripravnika. Povremeno sam kupovao oblasne novine ponajviše u iščekivanju da vidim objavljene sopstvene priloge. Bile su to male vesti sa redovnih letnjih egzercira takozvanih teritorijalaca na vojnom vežbalištu na Fruškoj gori. Kuckao sam ih na prastarom metalnom Remton de luxe, koji mi je otac poklonio kada sam upisao prvi razred gimnazije. Bila je to jaka, čelična pisuća mašina iz ču-

vene remington serije, izrađena u Pešti 1939. godine. Ne znam kako je otac dospeo do nje tih sedamdesetih godina prošlog veka.

Imala je samo jednu manu, dva ili tri slova na njenoj tastaturi bila su iz mađarske abecede, te sam posle kucanja morao hemijskom olovkom da uklanjam tačkice i zapete iznad a, o ili e ili da skraćujem dvoslovne znakove. Na njoj sam ispisao svoju skromnu biografiju u kojoj sam naznačio da se služim i mađarskim jezikom, ali ne u dovoljnoj meri. Na kraju te pismene predstavke potpisao sam se punim imenom i prezimenom, te u hodniku lokalne stanice, na niskom šalteru, predao prijavu na konkurs. Posle detaljnog i pažljivo čitanja službenica je upisala moju molbu u neku knjigu i, osmehnuvši se, rekla: – Sve je u redu. Bićete pisanim putem obavješteni o ishodu konkursa.

Izašao sam iz zgrade Radija razmišljajući da li je osmeh činovnice bio izraz kurtoazije ili joj se nešto u mojoj prijavi istinski dopalo. Tek na pola puta do kuće shvatio sam da sam pogrešio prilikom ispisivanja imena u molbi za zaposlenje. Ispisao sam ime kao Vasza. Bio sam očajan. Sigurno će me odbiti. Pomisliće da sam nepismen ili, u najmanju ruku, aljkav. Trebalo je da izbacim ono mađarsko z u tandemu sa s. Međutim, na moje veliko iznenađenje, posle dve nedelje su mi javili da sam prošao na konkursu. U stvari, sada, kada bolje razmislim, shvatam da sam primljen sasvim zasluženo.

Горан Недељковић

НА УДИЦИ

(„Свет књиге“, Београд, 2016)

КОЛЕНА

Једног дана, у рано пролеће, стигао је омалени дечак из школе. Лагано је забацио руке уназад допустивши да се тешки ранац склони са његових, још увек, сићушних рамена. Након што се протегнуо отишао је до мајке која је увелико спремала ручак. Прошавши без поздрава поред стола за којим је сваки члан породице заузео своје место, повукао је мајку за кецељу захтевајући дискретан, а брз одговор:

— Мама, данас смо у школи радили наше претке. Помињали смо и нека колена па мени ту ништа није јасно.

— Ју, дете, шта ту има да не буде јасно!? Па ти то све већ знаш.

— Знам само да сам скроз збуњен. Учитељица нам је рекла да сваки члан наше породице представља колено за себе, а мени није јасно како ја да знам ко је која генерација?

— Сине, то ти је јако лако. Сад ће ти мајка све објаснити у једној краткој лекцији. Погледај сто. Шта видиш?

— Видим бату, тату и деду.

— Е, сад ми реци шта си ти данас обукао за школу?

— Како шта? Па зар не видиш? Шорц и мајицу са Сунђер Бобом.

— Сада погледај прво бату. Он такође носи шорц и мајицу, само са сликом Металике. Ви припадате истом колону. Тата носи тренерку, мајицу и дуксерицу тако да је он колено пре тебе; а деда носи тренерку, две мајице и џемпер што нам говори да је он још старији. Схваташ ли сад? Старост, то је оно доба када више крв није довољна да утреје човека, већ му треба и нешто да се огрне.

— Јој, мама, хоће ли и мени бити хладно када будем татиних година?

У Београду, 12. маја 2015. године

ЛАБУДОВ ЛЕТ

Постоје људи који уживају у малим стварима, којима је довољно само да угледају лабуда како плови Дунавом па да осмехом потисну сво сивило у души. Да би се бела птица винула у висине потребно је да снажни замаси крилима буду праћени ходањем по води. На тај начин се лабуд одваја од средине којој припада и сели се у другу, чији је такође део, истовремено одајући почаст и једној и другој. Величанствено!

Посматрам лабудов лет. Спадам ли у проклете због недостатка амбиције или припадам срећнима којима ситнице улепшавају живот?

НА УДИЦИ

Прелеп је осећај пливати речним коритом, у правцу сезања погледа и снаге у перајима. Али, треба имати снаге. Свака риба на два начина долази до хране – може сама да је пронађе, или може да се послужи већ сервираном на удици. Да нема слаткоће победе, фауна у рекама била би путпуно истребљена пошто је у природи сваког пливача да радије бира други начин.

ПРИЧА О МЛАЂЕМ БРАТУ

Најјачи је онда када је беспомоћан, најагресивнији када је најнежнији, најсрећнији када старије од себе растужи и/или наружи, а најмањи онда када је одрастао. Увек је у праву па макар био и најгрешнији. Свакодневно плаче и кука, па макар га опијала и највећа радост. За тугу и слабост дознаје тек када падне мрак. Тада крадом одлази до братовљевих патика и у њих ставља ногу. Онда схвата да још увек мора да расте.

Бојана Николетић

ГРАДСКЕ ПРИЧЕ

(„Банатски културни центар“, Ново Милошево, 2015)

БАЗЕН

– Они не дозвољавају приватне базене!

– Знам то. Ја и нисам хтео да останем у кући са базеном. Хтео сам да изађем из те позиције: да одем у град и нађем посао. Да продам кућу. Ионако је приход од књига мали.

– Како – да изађете из те позиције? Ми смо вам зато послали Флокилона, да преузме позицију. Не можете ви да изађете из позиције, можете само да је препустите некоме.

– А, не, ви се ту варате. Постоји и таква могућност. Требало је да буде тако.

– Сад, добро, ви сте решили – ја не знам шта, у ствари... Хоћете да умрете?

– Не, зашто, то није моја намера.

– У реду, онда да размислимо како да то решимо.

– Ви то више не можете решавати. Треба да одустанете. Прошао воз! Зар нисте видели... видели сте, наравно... Шта мислите, зашто су превукли преко читавог базена ону дебелу цираду од жуте гуме – остало је само по пола метра са страна. Ви сте онда...

– Да, како да не. Ми смо онда дошли и, када смо видели шта је урађено, послали смо децу. Она су урадила како им је речено: скакала су по циради као да је трамбулина и баш су се лепо забавила...

– А, па наравно! То сте ви били, онда! А ја баш мислим, ево откад сам се вратио, ко ли је то долазио, нико ме ни о чему није обавестио. Нико ме није питао...

– Да, мислили смо да нећете имати ништа против. Увек сте говорили да смо добродошли, и нама и Флокилону.

– Па, јесам, јесам...

– Да, па, тако смо и мислили... Онда је вода провалила са свих страна, а кад је ужад попустила, цирада је потонула скоро сасвим до дна – и, сад, ето, ви имате базен са дуплим дном. У ствари, дно је на пола метра испод цираде али – исто је толико остало ван ње и са страна. Добили смо и преграде. Ужад смета ономе ко би хтео ту да плива – а и ко би то хтео?

– Нико – ја не бих, сигурно. Продајем кућу.

– Флокилону?

– Флокилону? Ни случајно! Од њега је све и почело. Он је био примљен, долазио је и на базен повремено, са децом. Хтео је, међутим, да му се изнајмљују термини! Молим вас! Па, нисмо ми пливалиште! Да му се изнајмљују термини! То је увредљиво. Мислите да је то била његова намера? Да увреди?

– Не верујем. Не. Ми смо га послали да купи.

– Кућу?

– Не, базен.

– Базен? Како да купи базен?

– Тако. Хтели смо само базен – кућа нам није потребна. Ви имате кућу.

– Ја ту нешто не разумем. Нисам никад чуо да се купује базен у дворишту нечије куће.

– Не, то није уобичајено. Али, ето, таква су времена, ми смо то тако смислили. Они (Сиви – наравно, то разумете) не дозвољавају приватне базене. Овако би то била нека врста клупског базена, нека врста заједничког власништва, скоро као јавни базен. Власништво би, ипак, било наше.

– Да, али кућа...

– Кућа је ваша, нема збора.

– Нема збора! Духовито, заиста! Па, било како било, не долази у обзир, сада, у сваком случају. Дајем оглас.

– Не знам колико то има смисла, али – ваш живот, ваше време и – ваша кућа.

Donata Dumičić

TRAGOVİ SMISLA

(„Alma“, Beograd, 2016)

✱

... Ne zatvarajte vrata beskrajā, mogli biste se naći na pogrešnoj strani...

✱

... Mudrost vidi obrise lica iza maski...

✱

... Uzalud pomjerate sat ako ne prihvatite da nebo određuje pravo vrijeme...

✱

... I na dlanu more je more i na trenutak sreća je sreća...

✱

... Iako nas konci vremena vežu za prolaznost – duša je slobodna...

✱

... Tijelo slijedi duh – život je duhovna stvarnost...

✱

... Možda od vibracije vaših misli sudbina kreira buduću stvarnost...

✱

... Mostova ima raznih – sve što spaja dvije obale most je...

✱

... Sve dok ne shvatiš stvarnost, ne mogu ti se ostvariti ni snovi...

✱

... Ljubav je svugdje i nigdje – pa vi birajte gdje je...

... Krugovi su i tamo gdje ih ne vidiš i život je krug i oko koje ga promatra...

... Ponekad se i oni putevi kojima nisam krenula nalaze u meni kao nešto što nije a moglo je biti...

... Istu osobu kad promatrate, možete dobiti dvije različite slike – ako je jednom gledate očima ljubavi, a drugi put očima mržnje...

... Kada bi umjesto kiše sreća padala s neba, ima ljudi koji bi se skrili pod kišobran...

... Mnogo toga nismo si rekli a možda smo trebali – prate me te davne tišine u slikama jeseni...

... Priroda nema tajni – postoje samo poruke koje još ne možemo razumjeti...

... Ne volim rastanke – ni privremene ni trajne, a ipak sam se mnogo puta morala oproštati...

... Ako i idemo istim putem, ne znači da putujemo na isto mjesto...

... Ako trenutno iznad vas nije duga, ima nade da doći će...

... Mnogi su okićeni tuđim perjem – pravda je u tome što takvi nikada neće moći da polete...

Живко Кулић

ПОД БУДНИМ ОКОМ ДЕМОКРАТИЈЕ

(„Алма“, Београд, 2016)

✱

Да ли ће Европа умети да пева као што Срби певају о њој?

✱

Све у своје време.
Чак и невреме.

✱

Тешко је бранити се од непријатеља,
теже од пријатеља, а најтеже од себе.

✱

Не љутите се на садашњост!
Ускоро и она постаје прошлост.

✱

После толико година причања све се заврши минутом ћутања.

✱

Празној глави је лако солити памет.

✱

Ко се узда у се и у своје кљусе, увек је на коњу.

✱

И НАТО сит
и терористи на броју.

Целог живота сањам да могу мирно да спавам.

Између државника и бескућника нема велике разлике.
И једном и другом капље са свих страна.

Ако те неко неочекивано потапше по рамену, потапши и ти њега
и реци – немам!

Пустио сам мозак на отаву.
Хоћу и ја да се бавим политиком.

С нама и даље експериментишу.
Жао им да муче мишеве.

Бирачко тело се о свему изјашњава, а ни за шта не пита.
Нема подршку народа.

О Америци све најбоље.
Уши су јој на сваком кораку.

Како смо се надали, добро су нас продали.

Очекивали смо боље дане, а дочекали горе године.

Живеће овај народ!
У дужничком ропству!

Жељко Марковић

НАРОДЕ, ИЗВИНИ!

(„Озон Медиа“, Чачак, 2016)

✱

Картонска насеља се не граде на дивље. Све је покривено папирима.

✱

Потрошачке корпе су празне. Купцима се све товари на леђа.

✱

У транзицији смо сви нешто добили. Највише је оних којима је
припала мука.

✱

Песимизам има покриће. Ставили смо под хипотеку сву имовину.

✱

Отпевали су своје. Погрешно су га интерпретирали.

✱

Грађани су носиоци власти. Носе политичаре на грбачи.

✱

У канцеларији за брзе одговоре ставили су ме на листу чекања.

✱

Друштво нам је болесно. Криминалце може да ухвати само грип.

✱

Хајде да седнемо и видимо, зашто нас ништа не покреће.

✱

Да нам је ова памет била, нестали бисмо пре хиљаду година.

Влада је урадила све. Испод тога се не може.

Поштен у посао улаже целог себе, а непоштени се уграђује.

На послу хватају кривине, они који су до њега дошли пречицом.

Трговци рекламирају робу. Исту робу рекламирају и купци.

Транзиција је била успешна. Све што је било наше, постало је туђе.

Наша посла: нигде радних места!

Предао бих се послу, али не могу да освојим поверење ниједног
послодавца.

Неки производи су отишли десет посто. Грађани неће стићи да их
купе.

Кад видимо цену на производу, схватимо да је производ на цени.

Закон о раду је важан. Да радници знају која права немају.

Од онога што нам се сервира, можемо само гладни да будемо.

ИЗ РУКОПИСА

Илија Филиповић

НА ОБРОНКУ ВРЕМЕНА

Ситојим на обронку времена
и лениво погледавам туз брњи
као глумице кога чипкују
са веселима о некаком зрелијијем усавршавању,
јер овде зрелијају лажичи и кетисичи.
И ваздух је почео да умире.

Шире се израчунае каверне у ојоту,
доде га шире велики хрб народа;
Вине се изгладео и равао,
из прапосегајубиле међу рекама
- бујалицама, морен, бујалицама, пругама
ка леверу - у варшаву будућности.

Ситојим као Луѓи Насиба: ако сеп
овде саоздао разлоге расаба,
платно ми наслућимо писан
наговештај смисла, нима обрне сабваци
које будан сацаат, а кад се трепен
- заборавим тај сац.

Бранислав Р. Илићкић

Срећко Алексић

ЧЕТВРТАК

ВОЖЊА СПОРИМ ТРАМВАЈЕМ...

Одавно речи не значе ништа, само отисак прстију неписмених квази „непесника“ што не знају да у овом јадном свету не постоје ни трунку мака у шаци достојанства. Сви квази интелектуалци одавно су заћутали пред будалама данашњице. Ломим се око поподневног часа док трамвај полако вози Славијом. Уморан од лутања навикава се на нову жегу. Капи дивље нане у носу зачепљеног од стида и шамара десног образа, просто не могу да верујем, да уличарски трачеви и слике више вреде од уметника. А сликар без своје боје размеће платно кубизма. Непесници пишу и пљују по улици велеградског парка, док моја слика носи урну, оног истог бакиног мака, када сам се наљутио за књижевну награду. Сада бих био у Холандији и са Гогеном водио главну реч. А Београд опомиње са упрљаног мурала: стиди се својих црних мисли и времена у коме живиш. Изгубљен у простору и времену битисања. А трамвај све брже вози у неосвојена пространства. Вожњом спорих шина са неком песмом у руци, да је не изгубим докон, док полако кроз сан дремам.

НОКТУРНО ЗА ИЗГУБЉЕНЕ

Опушак цигарете на мом прозору заборавља. Удишем градске отрове навикао на стандард и услове хришћанске катакомбе живота. Отац је одавно умро, тачно пре шеснаест година и три месеца. То ми значи да се још играм у песку са својим кером и шетам га на повоцу. Осама ми прија само у летњим условима времена. Математичар Алексић почива на парцели поред Јеврејског гробља у алеји заслужних грађана. Ја сам сподоба која дише досаду, храни се често и заноси ноктурном за изгубљене. Паганини, мој друг Саша из улице Кнез Михајлове, свира најлепше партитуре љубавне. Он је савршен маестро љубави и ро-

мантике. Зачуђен сам глупостима са тастатуре и песмама о којима пишем. Мене проучавају у „Лази“ када говорим ноћима, своју беседничку поему. А живот као црни паук плете ми мрежу камиказе. Само што моје ново одело са бувљака мирише на нафталин и мољце. Купљена је лаванда и пољско цвеће, можда замирише љубав. И то ми је страшно поред турских серија и лажне среће, бачене у шахт за изгубљене. Време је прави судија само што ноге иду по трњу и камену ходочасника, када светионик укаже прилику. Ноктурно сам сам написао са одличном драматиком за самосвесне, неспаваче и скитнице до јутра.

НЕ ВОЛИМ ЧЕТВРТАК

Полако сам осетио дрмусање и нервозу у градском превозу. Код мене у фирми стално се нешто групишу и пребројавају у овом досадном четвртку дана. Нисам знао да ми четвртак не лежи. Одавно су ми сви дани избројани на прсте. Новогодишње жеље и поздрави личе ми на идиљу. Отишао сам да дам крв у Завод за трансфузију у Светог Саве као добровољни давалац. Притисак је био двеста као код моје баба Стане када плаћа рачуне застареле или чита љубавна писма од пре двадесет година. Осећао сам се добро као мртвац спакован за хорор филм. Филма је једино било у мојој глави. По Јунгу овај четвртак ме плаши, а био сам цео дан расположен. Само што атмосферски ваздух ковитла моје мисли по ветру. Свашта у глави спава, буди се и нервира тело. Подвсет је јача од свести. Ноћ је хладна и модра а код мене је хемоглобин младалачки. Не знам структуру атома и негативних честица. Лош ми је био дан као српска привреда. Ушао сам у аутобус и отишао кући. Баба Стани нисам ништа рекао, она спава на својој парцели спокојна. Помолио сам се свом уморном срцу да ме не боли. Не волим тиранију сна и претњу тишине. Оне ме четвртком увек изненаде. Прошло је све, као дланом о длан. Сутра је лепши и ведрији дан!

Данијела Божичковић

КОНСТАНТИН

НЕМАЧКА је земља чуда, жељена земља, али и у њој мора да се пишки...

– Чекај мало, морам да пишким! Мада, капци су ми тако тешки и баш ми се не устаје – рече Константин, лењо се протежући, као утопљени мачор у зимском периоду. Јоој, а бешика ће ми пући... наставља мажно-мачкастим, заводљивим гласом. Ухх... ал морам... шта ћу кад сам мали... Хоћеш са мном?... Хајде. Ма, шта глупо? Није глупо. Ми смо наши. Ја ионако седим на шољи док пишким. Тако ми је слађе. Дођи да ми правиш друштво. Стојим само у природи, уз дрво, баш кад морам. Ја сам твој. Ја сам ти мали дечко. Твоја мала Бебаница.

Видиш, то је моје купатило. Мој пешкир. Ево, погледај ово... мој шампон. Да ми косица буде нежна и мека. Не, немам је пуно, али желим да је сачувам. Ту је и парфем. Armannicode. Користим и Million, али, тренутно сам остао без њега. А, баш бих волео да га имам... да ти лепо миришем. Леп је и овај. Прија ми. Иде уз мене, јел да? Приђи, помириши ме. Али, када имам више комада миришљавих маркираних бочица, онда сам задовољнији. У овој кутији је маска за лице. Од кајсије. Кожа ми је тако баршунаста и свежа после употребе. Личи ми на тебе. Ти си моја медена кајсијица, и изгрицкаћу те целу. Само да ми паднеш шака. Гледај, ово ти нисам показао. Ово је машиница за оне длачице, знаш већ. За овог мог лепотана. Да буде још лепши и задовољнији, а ти срећнија. Мммм? А што ћутиш? Хоћеш да се туширамо скупа? Ма, важи, наравно да хоћемо, само, сачекај, прво ћу ја. Нема довољно места за обоје. Када се средим, можеш да ми се придружиш... јооој, једва чекам... појешћу те! Да, биће сјајно. Ма, развалићу те, лутко моја. И смазаћу те, прогутаћу те целу. Како си ми само медена, срцуленце моје. Девојчицеее...

Лагано дотакнувши прстима десног стопала емајлирано дно, ногу је спустио у каду. Затим и лево. Елегантним покретом руке, вижљастим прстом, померио је ручицу славине, која се пресијавала и на којој се цаклио његов задовољни лик. Врућа течност у бесконачности ситних брзих капљица, за пар секунди направила је завесу од магле око наог тела.

Пријао му је врели туш, пријала му је та лепљива магла у ваздуху. Ноздрве су се скупљале и шириле у једнаким временским интервалима, а њему су се, испод капака, одмотавале слике. На 48 мм траци промицале су сцене. Меснате, кошчате, топле, влажне, тихе, гласне, театралне, очајне... жене. Оне су се расплињавале и добијале боју и облик лепих нових пушкавих новчаница... све се то склапало и расклапало у његовом уму, стварајући му осећај задовољства, у комбинацији са врућом водом, јављао се у пределу Константиновог пупка готово оргазмично задовољство. Када су се стопала ишетала из клиске каде, глава је већ имала нови план. И док се сујета унапред заслађивала пленом, Звер је била спремна. Десном руком, готово успут, ухватио је жену која га је чекала, око струка, и пренео је као да има 168 грама... За њега је свака, без обзира на конституцију, и имала управо толико.

Отворио је очи и угашеним зеницама загнурио се у њено међуножје. Изборане препоне и усахло лице, није гледао. Грејао га је нови сат на руци и мирис парфема који ће ускоро бити купљен. Под прстима је, уместо година своје мајке, осећао дебљање новчаника и то му је пумпало крв у оне зоне које су сада морале беспрекорно да раде и буду добро подмазане нулама иза првог броја.

Био је Човек који зна шта је живот и уме да живи, јер је ушао у филозофију и психологију исто. Тако је називао себе. И дивио се својој лепоти и интелигенцији. Највише космичкој разлици између онога што је био и оних који су представљали учеснике његовог живота. Какав јаз, каква разлика, какав полусвет, прећутно је изговарао. Жиголо, био је термин који су користили други. Али, шта други могу знати о њему, када он све о свему и свакоме најбоље зна!?!...

Опружио се на леђа, претходно огрнувши се белим паперјастим баде-мантилом и лењо, на пола, затворио капке.

Осећао се као Краљ света.

– А, ниси ми љубио пицу... чуо се извештачено млад глас из стиснутих, влажних, избораних усана.

О, Господе, матора је сенилна! Заборавила је...

– Нисам? Толико сам те желео да нисам знао шта ћу прво... извињени... са песком у грлу, мужевно и еротично одговори на њену примедбу. Стеже на тренутак капке и замисли себе када је, као мали, скупљао пужеве у баштици иза куће, и за опкладу, стављао га у уста... када је то издржао, и ово ће. Широм отвори уске прорезе својих очију, и оде да заврши задатак. Лакше је гледати ван, него унутар себе. Само тако може да постане пуж.

Данко Стојнић

КРАТКА ФОРМА

Некада, можда (мање је вероватно, можда и није, вероватније је да јесте) беше... у ствари, не беше, то јест, ипак, беше (као и све што некад беше) са вероватном (мање или више) јасном намером да се понови. Не поновило се!

Рекох, нека... нека буде! Макар и не било, или, не било *свима*. Биће некоме ко ће се обрадовати, или макар изненадити, па ће склепати захвалницу, оду или химну наденуту ономе што не беше свима, него њему (или њима) па их развесели.

С једног острва на друго, као с камена на камен, вазда или негдар, смејак се мишљећи.

Питајте Питака, или ће рећи, или ће мудро ћутати.

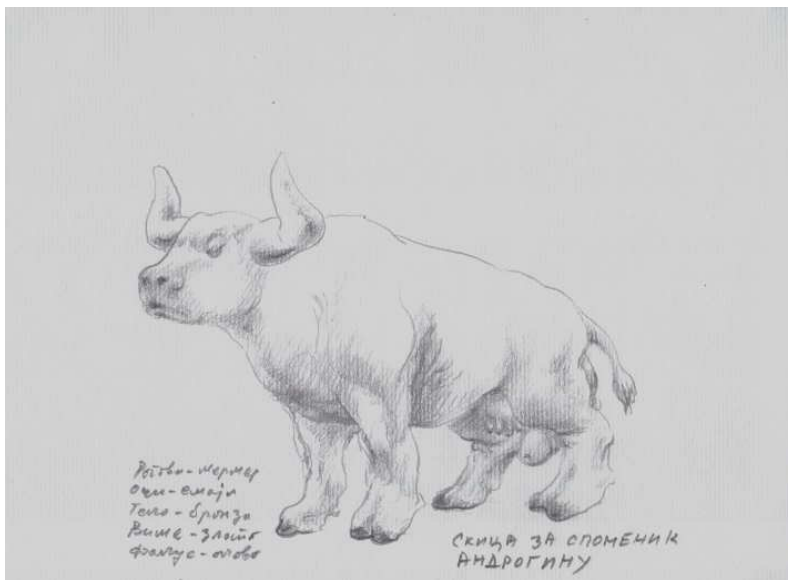
Беху у мога брата големе уши! Чуљио их је на све знаке узбуне, и позивао нас, браћу, да се закунемо на бекство. Или, не беше бекство, него јемство. Мислим да беше јемство. Давно је то било. Јемчили смо брату на сваки знак узбуне. Тако смо преживели, у почетку. А онда се тражило да избегавамо јемства. Брат више није чуљио, а ми постадосмо некако мирнији, блаженственији, те нам одобрише нејемчење и заборављање, и дадоше поклоне за децу нам и подецу.

Са неког брда у долини, беше никао шумарак са пропланком сличним ћели. Тако пријатно место беше предмет овакве и онакве жудње, па припаде најјачему, да се беда не свађа и дуси остану мирни. Али, није му се дало. Брдо потону у долину, а пропланак се претвори у баруштину и каљугу, коју људи заобилазе и дан дањи. А она снага, упокоји се у блату. Не би се ни знало да не записах.

Најлепша кућа у луци беше капетанија. Домаћица беше најлепша жена у луци, капетаница. Најлепши поглед на луку беше онај с прозора лабораторија лучког капетана на горњем спрату капетаније. Капетан беше мудар, одмерен, сталожен, пристојан, добар и леп по души, али не беше нека лепота за видети. Што јест, јест.

Без знања надлежних, ушло се тамо где се не сме без посебног одобрења, заправо, без знања оних који воде бригу о том простору у коме се тајна (или више њих, не зна се) чува. У сваком случају, неки су је (или их) сазнали. Грмели су о њој (или њима) један другоме на уво, изазивајући неверицу код непросвећених, и осталих.

Стари мудрац се наделио мудрих савета. Стотине су га походиле тога дана, те га је у смирај ухватио немир, онај што човека обузима кад је уморан, које је тешко решити се, а чини ти се кобним. Зато је дошао старијем мудрацу (надао се смирају по смирају) и рекао му: Целога дана делим савете. Уморан сам! А, знаш ли како сам постао саветодавац? Желео сам вештину за коју не бих знао како сам је стекао." Тако се исповедио том, још старијем мудрацу, који је управо спремио вечеру, те једнош заједно и пише воде, до починка.

Данко Стојнић: „Андрогин“ (2016)

Душан Ђуришић

ПОЈАВИ СЕ

СЕРГЕЈЕВА СЛИКА

Презимско доба. Мраз, чипкасто иње.
Снатрим вечерас, душе голубиње.

Ждралови сврдлају небо, без крика.
На моме столу Сергејева слика.

Што се то стално немири у мени,
давни а блиски, Серјошка Јесењин?

Све је по старом, пркосу рјазањски!
А ја растрзан, к'о краљевић дански.

У вече тмасто ни звијезде није:
црни се човјек и надаље смије!

О, Серјожа, у касно доба студно,
волимо и тугујемо узалудно!

А живот-хуља, проклето лијепа,
необуздан је и диваљ као степа.

Одлазе ждралови нечујно, без крика.
Ћути преда мном Сергејева слика.

ПОЈАВИ СЕ

Појави се. Као нада.
Као свјетлост из далека
цио вијек што се чека.

Појави се... И све тада,
к'о очи и лице њено,
поста чедно, озарено.

Појави се. Као срећа.
Ко таласи неспутани,
бијели ати разиграни.

Појави се. Да ме сјећа
на љепоту која траје,
иза тмице што остаје.

КРИСТИНА

Варшава. Кафе. Мађарска вина.
Олуја иде, пањи Кристина.

Дуго у мени ковитла она.
Узнемирена, брује сва звона.

Глас ти цвркуће, буру стишава:
– Jak się podobą panu Varšawa?

– Волим Варшаву – кажем. Па
ћутим.
Небо пријети сјенама мутним.

Олуја стиже. Вјетар све јачи.
Ал' лице твоје блиста и зрачи.

Па, нека дође! Дајте још вина.
Желим олује с тобом,
Кристина!

ЧАСНА СЕСТРА

Стојиш,
језеро замрзнуто,
тиха,
у мук увијена
и у бијели бол.

Безимена,
са очима од леда,
тијелом невјесте,
неодеведене.

Гледаш,
а не смијеш да видиш.
Говориш,
али гдје су птице гласа?

Да ли ће икада неки топли
вјетар,
неки луди вјетар,
језеро замрзнуто
да ли ће икада да усталаса

Небојша Иванштанин

ПЈЕСМА ТРОЈЕРУЧИЦА

*Дјеци Козаре, страдалој
у усташким погромима
у Другом свјетском рату*

КО

Ко то дира голубиће мира
и приноси аждајама жртве,
ко то опет спрема бал вампира
и преврће наше кости мртве?

Ој, зелена, кад не требаш кише,
чиме ли те, сејо, натопише?
Јоој, Козаро, кад не требаш
кише!

О

О, *tempora, o mores!* – проклетства,
зар Сотонкан опет оштри каму,
светкујући духовнике звјерства,
да докрајчи нејач недоклану?

Само суза још пјесме се сјети,
утихли су твоји колоплети –
јоој, Козаро, у непребол сјети!

ЗАР

Зар су дани још неизвидани
љутим лијеком, хајдучким травама,
у заборав пали, зар гаврани
опет круже над нашим главама?

Зар си, мајко, мало сузе лила,
пустог крила над хумкама бдила –
зар си, мајко, мало сузе лила?

Миломир Краговић

СКИЦЕ ИЗ БОЛНИЦЕ

Доктору Милутину Козомари

I

Тог марта кад PSA анализу
у земунској лабораторији Belladona
ревносно подигао сам, схватих да
митска осмица само је знак о увећању
простате, скоро да изгубих глас, средом
свијене кичме и свих пршљенова редом.

Љубазна лаборанткиња да кренем код
доброг уролога саветује, који
савремени ултразвук има, вешт прст и
око, каже, и око.

II

Код бивше робне куће хватам
аутобус 83, и док станице промичу
пужеvim кораком, схватив да крупне
ствари ситницама почињу, да је дан
лабораторијска грешка убеђујем себе,
да је моја простата отпорна

као Копаоник, ситна ко јаје голубије,
и да свилено бешику гребе, онако уморна.

III

У желатинској тишини бесна сестра,
ко инјекција љута, на разбибригу
врата треснув, као да олуја
собу наткрили и болесне спаваче
који босоноги на белом чаршаву лебде.

Леву руку предали смо још на
улазу, тако да с њом целокупан
апарат здравствени располаже. Од

зоре до повечерја притисак се мери
немилице, и на светој табли испред
кревета окаченој руком ревносног
службеника исписује. Нико не бележи
колико се узјогунио и колико
упркос свему притиснути скаче,
ко поскок, ко пудлица, дамар удара јаче.

IV

Ко праћка затегнут, напрегнути бетон,
ћушка, нешто у тегли праћака се,
у славини понад искрзаног лавора који је
службеницима намењен; пудријера, збитије;
чаша хладне воде ко златни ћуп; локвањ,
кушање жртве, опсесија свакидашња да анђео

у белом мантилу на твој кревет сео,
отпусну листу откуцава ли откуцава,
апарати емитују колико здрава ти глава.

V

Претражује кревет број пет обријана
бубашваба; мортаделу, домаћу белу
сланину, загореле ћевапе, у топлој
белој крпи донела искушеница. Ал
на прагу Доктор Ђаво испречио се.

Пролом је дозвољен добацује први,
да прочисти у жутој кеси крв која
скоро брише пуцкетави храстови паркет.
Болницу лакше подносе угојени црви.

VI

Разнобојне повести слушам, магнум
у очима, Бог је у мом бубрегу осећам,
мешкољи се седефно телашце које ни
рентген не распознаје. Ситницама пишем,

бацањем струготине на пупак драгој
особи којој месечином диктирам. Она
увојак у плућа ми уграђује као липу.
По мирису наћи ће ме међу платанима.

Тако јутро прашином почиње; транзистор,
шибицу и иглу узимам. Ванредни скен,
неверник дабогме за ваздух причвршћен.

VII

Бојажљиви тешки гласови дугим ходницима
до гашења светла трепере; троме креатуре
у ве-це-у пуше уместо да бешику празне;
неверица малтер на зидовима,
заразне клицоноше; човек из Краљева
у соби стршио, све пепељастиви;
борове иглице у кафеној шољи тону.

Понедељак, изван звона, поздрав Милутину,
утроба златни рудник, извор зри у вину.

Зорица Пауновић

ПИСМО

ИЗУМИРАЊЕ

1	Косово море ко ми те оре Ко ми те жање у свитање
Ја имам човека Човек ми довека Рече и прекрсти се С три прста	4
Под јастук стави Три гроша И усни сина Милоша И сина Уроша	Народ ме овај Народ плаши Ни цркве више Нису свете Зарасли крајпуташи Место да светле
И Лазара	5
И она сила што разара Побеже Од светог крста	Јесењи дан је Баш као онај Мирује лишће Стабла нема
За појас синове задену И лепа им имена Надену	А народ дрема
2	6
Где си сад Мајко	Секли смо дрва Никако редом Постили петком И средом средом и петком Спајали крај С почетком
3	
Душа се вије око авлије Магла се густа спустила пуста	

7

Напољу студен смрзли се
прсти
Моја ме црква буди и крсти
И сила она напред вуче

Јуче смо били
јуче

8

И знам да
Одавде нема даље
И нема ближе одатле

Све друго само прети
Да сатре

9

Уоквирено
У оквирје златно
Клати се клатно

ПИСМО

Не брини оче
Није све тако црно
(лажем ко пас)
Ко што ти рече
Чича Никодије
Ономад кад ти оде

Јес' да су воде
Од скора полуделе
Да су се њиве сунца
Зажуделе
И шуме развигорца

Јес` да су људи
Људима нељуди
Ал` ти ми тамо
Тужан не буди
Растераћемо
Дим

Знам ја
Да абер се шири
И да ти није лако
Тек тако
Ни мртав да живиш
Са тим

(Што му исприча
Чича Никодије
Што му исприча
'де ће ти душа
Сад плачи тамо
Са њим)

Данијел Пиксијадес

ФИНАЛЕ

НА КРАЈУ

Свијет један у магли чами;
неки замишљени крајеви
у голотињи стидљиви
свлаче своју скраму
од боја, свјетла и таме,
као да се одричу
прадавних сликара,
онако храбрих
у поднебљу несталих.

Скрхани вечитом глађу
и самоћом.

Свијет један магле жељан
тавори у умишљеном болу,
дијели се сам у себи
на почетак и крај,
на дно и бездане,
чељусти сновиђења.

Свијет један
који ме не запажа,
тако лијепо одјевеног
у одори од туге...

ФИНАЛЕ

(Николи Дреновцу)

И трава триви у расту је туђа!
Ту на домаку прастарог виђења тмина,
Ту у раскора кунашем, у њежности жене,
У рђи и злату саливене,
Ту у постељи никад избистрене зјене.

Ту испред сунца, увијек живог еха,
У сулудој намјери праисконског смијеха!

Већ ко да поново зида Немањића доба,
Ко искреом мисли у звијезде да полети,
У времена која су се отимала биједи.

А зло се слути на почетку добра,
Јер долази у исповијести страдалника
И никад да самује, јер без међа,
Само себе у простору нашем роди,
У војевању, ропству и слободи.

Нека стане жуч да боли.
Биће сунца напретек и тамо.
Гдје човјек човјека у пролазу не воли...

Драгана Ђатић

НЕОПХОДНОСТ ПЕСМЕ

СЕНКЕ ПРОШЛОСТИ

Помахнитале сенке прошлости
лудују данас сећањима мојим
и рада сам ја зато све да их збројим,
уредно да их упакујем и у фиоке сложим,
да радошћу их обожим
за будућа своја јутра.

Нагоне те сенке на модроплаву сету
и на тренутке ћутљиве, мудровању склоне,
на тражење одговора на бројна питања спремне,
и на размишљање о томе, рецимо,
зашто баш данас пуцкетају моје гране,
и зар не може као некада што је
болна тишина у стихове сва да стане,
какве то без песама да очекујем дане.

Провирују те сенке и било моје збуњују,
у слепоочницама се као ударци маљем чују,
као киша што низ олукe јури, крвотоком добују,
под кожом остављају траг, и из ока провирују.
Ох, како бих радо да, као у шумском потоку,
радошћу новом умијем своје лице
па да ми у грудима сутра запевају препелице,
да сенке прошлости, тужне сене
сакупим баш све у тачку радосне зене,
као у кошару са свицима
па да гране моје опет пропупе и зазелене,

да зањишу се љуљашке љубави
као јорговани љубичасти и плави,
и сенку нову под сенком сунца оне да створе,
и ватре нежности опет да се распале и горе,
да сенке, помахнитале те сенке прошлости
на лакат, ако је потребно, проговоре,
али на љубав – неизоставно да ме подсећају!

НЕОПХОДНОСТ ПЕСМЕ (III)

Сањам ноћас о томе
да сутра изнова песмом зарудим,
ал' да ме стихови нови тад не сломе,
мисли да ређам, ал' сваки час да се не будим.

Сањам да дишем под кожом делфина,
у зрцалу радости да мој се навек огледа лик,
упорна јесам да у песми, ко у чаши вина
тугу засвагда утопим, и болни сваки крик.

О птицама сањам што на прозор ми слећу,
о песми, заправо, која је молитвени жуљ на моме челу,
хтела бих да речи као грлице из мојих груди излећу,
да стихови се у новом појаве, свечаном оделу.

Свесна да неопходност песме на такав чудан порив гони,
сањам – иако видим да сан ми личи на велико бдење,
и сањам – иако слутим да песма некад побегне, у сан се склони,
иако знам да отпочетка све је тек једно узалудно, сасвим
обично заокружење.

Александар Баљак

ТЕЛЕГРАМ ПОДРШКЕ

✱

Велики вођа је звезда која сија у тами коју сам ствара.

✱

Ми смо све ово предвидели, али с великим закашњењем.

✱

Посао је најтеже наћи тамо где су га други изгубили.

✱

Ми за нашу омладину не треба да бринемо, што с великим успехом и чинимо.

✱

Потпуно се посветио другима. Уопште није владао собом.

✱

Мораћу све сам да створим. Другог бога нема.

✱

Да понекад себи не упутим неки телеграм подршке, помислио бих да с мојом државном политиком нешто није у реду.

✱

Други тек чекају Годоа, а ми већ чекамо да му видимо леђа.

✱

Народу не говоримо све што би требало да му се каже јер овде има и деце.

✱

Он није чекао да му други пресуде, сам је дигао руку на себе.
Туђа рука свраб не чеше.

✱

Код нас су добри писци и они који пишу лоше књиге.
Невероватно је колико смо ми талентована нација.

✱

Да је ваш роман и десет пута краћи, ништа не би изгубио на
квалитету.

✱

Тек кад подигнеш ауторски хонорар, схватиш да се није вредело
сагињати.

✱

Потреба за превођењем његових књига у међувремену је толико
нарасла да се широм планете већ убрзано ради на смишљању нових
језика.

✱

Они који желе да читају добре и занимљиве књиге треба да знају да
модерни писци не повлађују читаоцима и њиховим очекивањима.

✱

Моја књига сваким читањем постаје богатија за једно виђење. Зато јој
се стално враћам.

✱

Бољи смо од свих, али се то на терену не види јер против слабих, већ
по традицији, играмо лоше.

✱

Измислио сам топлу воду. И то сасвим случајно: заборавио сам да
ставим пиво у фрижидер.

Бојан Рајевић

РЕАГОВАЊА ИЗ ДИЈАСПОРЕ

✱

Ако је књига пала на два слова, то још не значи да је лоша.
Можда су та два слова *ś* и *ź*.

✱

Ако ме памћење добро служи, ја имам одличну меморију.

✱

Грађани би живјели боље да немају тај песимистичан доживљај
реалности.

✱

Да би се спријечила даља криминализација свих сфера живота,
одстранили смо живот са ових простора.

✱

Даме имају предност, али нека знају да то није члан
Закона о саобраћају.

✱

Замијењена је сијалица на уличној расвјети.
Пројекат је реализован уз помоћ Европске уније.

✱

Зашто мртви излазе на изборе?
Зато што се бојкот не исплати кад си незадовољан стањем у земљи.

✱

Зашто се краде накит са умрлих?
Зато што је све живо већ опљачкано.

✱

Кад умре овај диктатор, изабраћемо новог. Нико није незамјенљив.

✱

Можда би они који кажу да живе од данас до сјутра требало да буду умјеренији с оптимизмом?

✱

Можете ли мирно да спавате док вам капље са свих страна?

✱

Не располажемо никаквим подацима јер су они прилично забрињавајући.

✱

Немамо никакве костуре у нашим ормарима. Погађајте даље.

✱

Није живот што и поље прећи. Осим ако поље није минско.

✱

Никад се не бих бавио трговином органа. Немам вам ја срца за то.

✱

Онај на ломачи је добар човјек, али лако плане.

✱

Причао сам сам са собом, али само начелно, тако да никакви детаљи нису прецизирани.

✱

Сви смо уз премијера. Њега човјек не смије ни минут да остави самог.

✱

Чим сам рекао да је лудило прешло сваку границу,
стигла су реаговања из дијаспоре.

НОВИ ГЛАСОВИ

Илија Филиповић

Илија Илић

У СТАКЛЕНОЈ КУТИЈИ

Живот никада није био савршен, не за њега, не за друге, не за свет. Увек су ту били проблеми, брига се гомилала, а стакло бола лагано се стварало око његовог тела, а да он тога није био свестан.

У почетку била су то само мала огледала, рефлексије бола које се оцртавају у околини, неприметне и потпуно занемарене. Свет је наста-вљао да постоји и након што неко њега удари, ништа се није мењало док је његова крв текла и док је образ бридео од ударца шамара.

Он је мрзео бол, бежао је колико је могао, скривао се несвестан да се лагано повлачи из света, радио је све што је у његовој моћи да се не су-очи са проблемом. Тама је била очигледна, а он се скривао у њој.

Никада се није гледао у огледало, није могао да поднесе да види отисак шаке на свом образу, расцепану усну и надувено око. Тута је била превише велика, а сузе су се моментално стварале у његовим очима. Слане капи пекле су његове ране и зато их је избегавао.

Није покушавао да се промени, да учини нешто и побегне из мрач-ног места у коме се нашао, зато се једног јутра пробудио нашавши се на још мрачнијем месту.

Пробудио се у стакленој кутији.

Затворио се и закључао, излаза није било. Емоције су се сакупиле и потпуно га одсекле од остатка света.

Очајан покушао је да изађе, плакао је, вриштао и звао у помоћ, али ништа није помагало. Био је заробљен, а онда је почео да се гуши. Пани-ка га је обузела и тама се увукла у његове груди, није могао да дише. Отварао је уста, али из њих ништа није излазило, сузе су пресушиле. Не-колико капи крви почело је да клизи низ стакло и његов се свет претво-рио у терор.

Уплашен ударио је песницом у стакло, бол је протресла његово те-ло и брзо се повукао. Задрхтао је од осећаја који му је прошао кроз руку, али онда је приметио пукотину на стаклу. Не размишљајући, ударио је поново. Затим још једном па још једном.

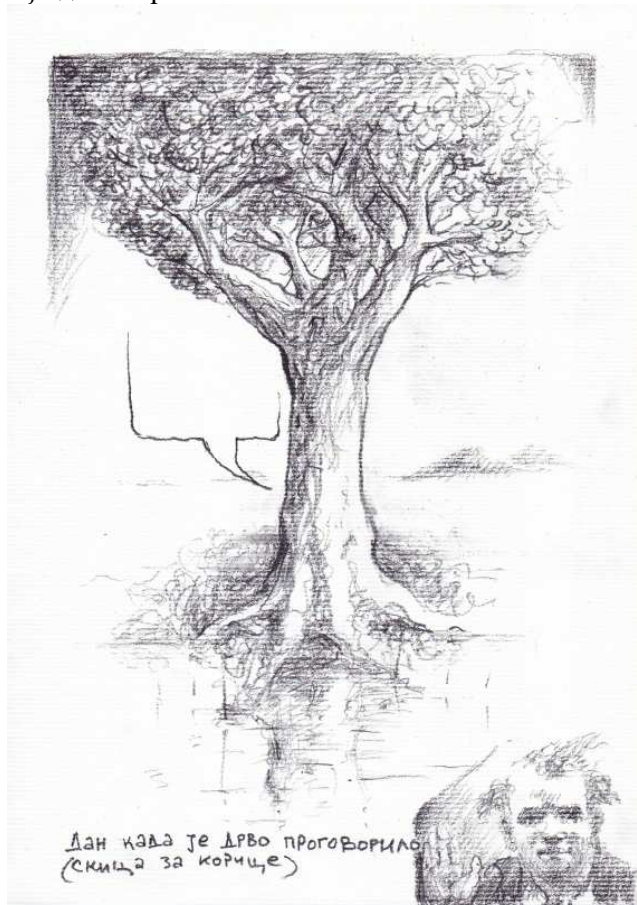
Крв је капала са његових песница, али није престајао, ударао је и ударао, поново и поново. Бол га је потпуно обузео, али га је игнорисао, није обраћао пажњу, већ је наставио да удара.

Стакло је лагано пуцало, а криви комадићи падали су на земљу, сузе су поново потекле, али ударци нису престаји. Крхотине су гребале месо, сузе су квасиле образе, али он није одустајао. Коначно стакло је пуцло и он је пао на колена.

Скрупчао се у лопту и заплакао јаче него икада у свом животу. Рамена су му се тресла, а мајица му је била мокра од суза. Заспао је уплакан на крхотинама стаклене кутије.

Следећег се јутра пробудио као нови човек. Самопоуздање је избилало из сваког његовог корака.

Одлучио је да се промени.

Данко Стојнић: „Speech“ (2016)

Тамара Симић

БАЈКЕ О ОДРАСТАЊУ

ЋУТАЛИЦА И МРГУД

Била једна Ћуталица, која је много размишљала, а мало причала. Многи то нису разумели, али она јесте. Схватила је да не ваља када много причаш, а ни кад ћутиш, зато је најбоље да се смејеш, то сви прихватају и воле. Понекад јој је долазило друштво, али се никад нису баш дуго задржавали. Сви су у улици имали своје кланове, свакојаке групице, а она се није претерано трудила да негде припада. Увек је знала сама да се забави. Кренула сам код ње. Хоћу и ја да се играм. Било ми је жао, није имала неко друштво, па сам хтела да јој помогнем. А можда и ја лажем, ни сама нисам имала неко друштво. Тако да смо могле узајамно да се помажемо, а још лепше играмо. Ћуталица је по обичају увек седела испод јабуке која се звала Петровача, а она је често звала дрветом слаткиша, јер су те ситне јабуке биле толико слатке да нису требале додатне чоколаде. Приђох јој с леђа.

- Тао Ћуталице, хоћеш ли да се играмо? – упитих је.

- Наравно, седи поред мене! – одврати ми Ћуталица.

- Како то да те сви зову Ћуталица, а ти увек са мном причаш?

- Па ми имамо тема и разумеш ме... Иначе, не трудим се да тупе људе урежем у памћење, са тобом се радо дружим и разговарам.

- Баш ми је драго! – испратих ово, уз осмех.

- Морам ти нешто рећи. Често се питам шта је то са намрштеним људима? Јесу ли ти они досадни? Глупи? Неинтересантни или? Не, не, не, није то у питању. Мислим да су они најбољи, веруј ми на реч. Увек их изаберам и никад се не покајем. Срећна сам, јер се они не смеју да би са чекали некога да са њим то поделе, да им се диве, или да буду у центру пажње, него из срца и када је нешто стварно смешно. Немој да се љутиш, али тебе у улици зову Мргуд.

- Ја Мргуд?

- Аха, али са мном ниси, увек си насмејана. – продужи Ћуталица.

- А ти са мном причаш. То значи да смо најбоље другарице, а да они немају појма. – пожури Мргуд.

- Па да, а нас две ћемо основати странку добрих људи, барем да имамо с ким причати и да им видимо очи. – каза Ћуталица.

- У праву си, договор! А ја мислим да се до људи лакше дође када кажеш да једеш бели или црни лук и боље те примете него кад кажеш да си скроман. – рече Мргуд.

- Не знам, драги Мргуде, шта је то са људима и никада ми неће бити јасно. Не знам да ли си приметила, али мене страшно нервира када видим лепо и ружно биће, мислим само на спољашњи изглед и лице. Лепе особе парају ваздух изнад наших темена, а ружне гледају у под. Ја се не водим мислима, лепота је дата од Бога, него имаш тест, па га као укрштеницу испуниш током свог живота. Нема ништа лепше од скромног и приступачног лепог и ружног човека. Сви смо ми људи и на крају идемо у исти салон – поверљиво ће Ћуталица.

- Па да и то што кажеш. Него, јесмо ли ти и ја лепе или ружне, где припадамо? – Мргуд ће знатижељно.

- Ти и ја смо Мргуд и Ћуталица, а лепота или ружноћа ће доћи временом. То зависи само од нас две.

Анита Пешић

БОЈЕ ДУШЕ МОЈЕ

АХ, ТО ЛЕТО...

Предуго сам чекао
ове дане вруће,
спремам се и путујем
далеко од куће!

Неко ће на планину,
а неко у село;
ја бићу на плажи
скоро лето цело.

Тата, нећу лопту,
мама, пусти књиге;
идем ја да пливам,
будите без бриге!

Потоци нек скакућу,
реке нек жубре,
језера нек шапућу,
одох ја на море!

ЕХ, ТА ВЕСНА

Кажу да је Весна
слатка али бесна,
а мени се свиђа
зато што је риђа.

Стално дира косу
и пеге по носу,
а када је љута
очима колута.

У друштву је главна
каже – биће славна,
бави се балетом
и путује светом.

Мисли да смо глупи
ми у задњој клупи,
па сад муку мучи.
њој у инат учим.

Невена Поповић

УГАСИЋУ СУНЦЕ

Угасићу Сунце,
покидаћу Небо на комаде.
Наговорићу слонове да попију мора
и гуштере да прекрију планине
и стене.
Спалићу шуме и почупати им коренове
и тиме умањити могућност
за производњу папира и
оловака.
Мастила ћу просути уз Ветар,
да се пустиња напије њима,
да о Теби не пишу они
који те нису достојни.
Они који те не осећају.
Такви би прљали Твоје име.
А прљају га.
Боје ћу обући у албино хаљине
да Те не би фарбали блатом.
А фарбају Те.
Успорићу брзину и упуцаћу сваки звук
јер Те галамом састављају набрзака.
Желе да Те поседују
али Ти ниси ничије власништво.
Ти си Лутање.
Птицама ломим крила
јер их преко Твог имена
ионако стављају у кавезе.
И Теби су покушали да ставе ланце.

Због тога ћу ограничити бескрај
на теглу
и Време на часовник
а онда ћу их сломити чекићем.
Тебе су покушали да сломе!
Али то се није десило.
Атоми су зауставили своје хаотично
кретање.
Њима у инат.
Карма им је дупло наплаћивала грешке.
Снови су им свирали Страх.
Месећ их је заборавио.
Слобода им је утекла.
Тишина их више није посећивала.
Тако и треба онима који желе
преко Твог имена да изграде своје.
А не познају Те.
Не живе Те.
И не желе!
Али ништа није битно
док Ти и Самаведа плешете.
А ја ћу зауставити своја Лутања
ако не буде тако.

Ребека Чиловић

СУМЊИЧАВИ НИЧЕ

АФРИКА

Док говорим о мору и мужевима
Униформисана лица ти ломе руку

У купеу смо ми
И пар псовки

Слива се пљувачка са твог чела
Поклонићу ти бон народне кухиње
И овдје кувају изнутрице

Око ватре вриштимо док ми ужареном иглом бушиш ноздрве
Опет желим да ти говорим о мору и мужевима
Здравом руком ми затвараш уста
ТИ желиш жену без минђуша

СУМЊИЧАВИ НИЧЕ

Пале су очи на малог човјека
Који гледа у властите прсте
Скупљене изнад понора
Писац сам у чијој је соби
Оптимална температура спуштена на нулу
Свом животу додјељујем блудницу
Да ми кроз ноздрве подари дах

Спуштајте главе сви
Само оборених погледа
Чућете ријечи
Човјека
На којег су пале очи
На којег је пао живот
На нулу

НАСЉЕДНИЦА ПРОГНАНЕ

Загризла бих јабуку коју сам хиљадама година прије
Видјела у твојој башти

Плашим се да су ми зуби слаби
Покушам ли
Остаћу ружна

Не знаш колико сам пута
Пожељевши туђе
Губила
Снагу
Уједа

Сада ме нудиш
Шамараш ме свјеже обојеном косом

Узимаш етерично уље
И просипаш га по мом тијелу
Желиш да избришеш старост времена
Идеш
Кажеш
Узми је
Неће те, ваљда, и овога пута
Казнити Бог

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Илија Филиповић

Синг Ајрун

(Singh Ajrun, India)

ЗЛАТНЕ МИЊУШЕ

(Golden Earrings)

Златне минђуше на ушима, густе бркови, и живописни турбан: ово је слика савршеног човека у нашем друштву пре неколико година.

Имао сам две златне минђуше у ушима када сам студирао на Универзитету Џајпур у западном Раџастану. Једног дана сам приметио да кад год сам ушао у класу, група девојака ми се увек смејала. Питао сам их зашто. И одговор је био веома интересантан. Рекли су ми да у Јужној Индији, минђуше увек носе даме.

„Изгледаш као девојчица“, глас је дошао из групе. То је био велики изазов за дечака који је мислио да је савршен човек. Девојке долазе из Јужне Индије и студирају овде, јер су им родитељи радили у Џајпуру.

Након неколико дана сам се вратио кући. Испричао сам смешну причу о минђушама деди и баби. Рекао сам им шта Индијци мисле о мени.

Мој деда се наљутио и рекао:

„Човек који не носи минђуше је, наравно, жена.“

Ја сам савршен човек за моју баку и деку, док носим минђуше. У исто време, девојке из северне Индије имају другачије мишљење о мени.

Донео сам одлуку и скинуо минђуше када сам се вратио на колеџ. Рекао сам својим друговима да сам човек који поштује своју традицију и чак без минђуша, ја сам човек из северне Индије. Али, направио сам грешку када сам скинуо минђуше.

Нисам имао појма какву сам грешку направио. Након неколико месеци када сам био у Џајпуру, странац ме је позвао и питао ме о минђушама који сам имао у уху. Испричао сам му целу причу. А онда сам чуо нешто што ме је натерало да побегнем са тог места. Пожурио сам кући и

скинуо минђушу са уха. Сада, морам да носим обе минђуше или да скинем обе.

Сазнао сам како различите културе имају различита значења за различите предмете.

Са енглеског превела: Милица Миљковић

Данко Стојнић: «Чуда природе» (2016)

Раед Анис Ал Јисхи

(Raed Anis Al-JISHI, Саудијска Арабија)

БЕЗГРАНИЧАН

ДОЛАЗАК ГАЛЕБОВА (The Arrival of Seagulls)

Видео сам галевове,
у светим визијама,
лебде и узлећу
уз звук коња.

Ја сам их видео док
дају милостињу,
деле мрвице хлеба,
разапети на олтару.

Ја сам их видео док
лепршају крилима и гутају
упутства за рибе.
Измишљају ствари
од сребрног чаробног плеса
на прегибу мора.

Видео сам пацове
и гозбу у сумраку.
Тврде да је то
извор светлости.

БЕЗГРАНИЧАН
(Boundless)

Нема границе за награду
са хиљаду страна и обличја,
док невољу ствара круна страсти.

Ја сам све и ништа,
великима и вреднима припадају
само слободне речи.

Остави ме онда,
док бирам огледала
као начин одсјаја
и компас за моју стазу.

ПОСТАНАК ГЛИНЕ
(The Genesis of Clay)

Носим глинене маске
израђене од осушеног земљишта.
Позив на олујни облак
окован од суморне зиме
придружује се узбуђењу новорођеног ветра
као бисер
пригушен поносом.

Превела с енглеског: Милица Миљковић

Кристијан Гутесен

(Kristian Guttesen, Исланд)

САМОУБИСТВО

МЕЛАНХОЛИЈА

(Melancholy)

бујица не може да заустави време
моћна река га не може потопити
време поседује постојање људи
човек никада не може поседовати другог човека
ни вечно
нити привремено
с другим, може само да дели тренутке
човек себе открива стављајући маску
он живи у туробној меланхолији туге
време уништава човека при рођењу
он бежи
од неизбежног краја садашњице
време уништава човека оног тренутка
када скида маску
тада је сам и напуштен

САМОУБИСТВО

(Suicide)

Живљење је самоубиство
немој ни да покушаваш
шапућеш из земље
живих
немој да постанеш као ја
вирино у тебе док
пролазиш
видимо да се заустављаш
преузимаш улогу
живљења живота
никада проживљеног

ТРИ ЧЕТВРТИНЕ

(Three–Fourths)

Сакрићемо заборав
топлу и растегљиву таму
дозволићемо нашим очима
да се одморе

тражићемо речи
које нам измичу
изабраћемо трен
вечности

постићи ћемо
неустрашивост
у скромном обожавању
сањаћемо људске
снове

када одемо
ништа неће остати
осим њих

Превела с енглеског: Искра Пенева

Илиана Илиева
(Бугарска)

ПОТКОВИЦА

КАШИКА

Замењује длан
да не захвата много,
да се не опече
да се не испрља...
Питање другог
или трећег пута је похлепа,
да ли ћу се опећи,
да ли ћу се испрљати...
Поезија је
са мајсторима кашика.

БОЦА

Шта год да се у њу налије –
не мења облик.
Промениће боју, укус и мирис,
када је испуњена садржајем.
Ако га излије, враћа се себи –
ваздуху, који је издувао врело
стакло
струјама
даха мајстора.

ПОТКОВИЦА

Поткована врба,
јака, висока, неплачућа,
са гранама за љуљашке.
Већ те нема.
Ко ли је вечан?
И врба следи ждребицу
моје прабабе.
Срећа остаје

ПУШЧАНА ЦЕВ

Лежем са куршумом.
Тесно је за двоје.
Сан спасава ноћ од грмљавине.
У зору напуштам глас петла.
Тесно је за двоје.
Огњени круг на небу.
И лако је
и широко.

ОГЛЕДАЛО

Не знам чак ни шта ће ми!?
Најчешће је испуњено одсуством.
Кристална му самоћа ме разјашњава.
Не могу никада да уђем два пута
једна иста у њега.
Слични одрази проносе се реком.
Али у њему могу да сам
голицање дрвета,
глас камена,
пњурац са рибом на челу,
непознати кратер на Месецу,
облак у облаку
и сунчева пега.

ЧАША

Половина времена,
пресечен пешчани сат
за одбројавање жеђи.
Испијено не може да се врати.
Недопијено чека свој крај.
Преливено ће ти побећи
и ко показује меру.

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

Павол Јаник

(Pavol Janik, Словачка)

ТЕБИ

ТРЕНУТАК ПРЕ ДОДИРА (The moment before touch)

Ваздух расте и даље.
Као у илустровано недељно,
ја сам лист у твојим очима.

Да чујем тишину
како хода у новим ципелама
и затишје зујање пчела.
Неко нам се бесно обраћа са крилима.

Речено је да сте видели
како птице падају са неба!

То је само због ваших бедара,
постоји нешто што прави непрекидну галаму.

ТЕБИ (To you)

Долазиш из мириса.
Изгужвани цвет.
Удишем те као дим.

Насељаваш звездано небо
и бираш дигиталне сатове.

Ошамутило ме
и брже од светлости.

Глава ме боли од тебе
и у овом тренутку мењам те за музику.

ЛЕТО
(Summer)

Сунце разбија прозоре.
Хитна песма допире до нас са улице.

На целофанском небу
пара кондезује.
Непотврђени извештаји
приказани су о ветру.

Дрвеће прво почиње да прича
о нама двома.

(1981)

Превела с енглеског: Милица Миљковић

Милчо Кирилов Цветков
(Бугарска)

КАДА ПОЧИЊЕ РАСТ

МОЈ БЕОГРАД

Осврћем се назад где је Београд!
Овај пут смо заувек МИ!
И река од љубави и сузе као град,
отварам боцу и срце и те пих!

Витла у мени онај јад и катран,
одбрана од данас ми је у беше,
у души ми срам, страст, море – океан,
са кула белих ноге ми се смеше.

Но ту они нови су, не као из Солуна,
све сам их прешао касом, без галопа,
у улози тужној попут неког клоуна,
срце своје чувам и без стетоскопа.

Он ме тапше по рамену, слано је на капцима,
немој каже, опет те чекам јер си човек,
Београд те већ воли, не само својим очима,
већ с љубављу за коју нема никакав лек!

КАДА ПОЧИЊЕ РАСТ

Када ми неко каже: Растеш!
Узимам бокал и пијем бело вино...
ако је од поетесе, нема да одеш,
одмах је, одмах зовем у кино!

Ако и после тога опет чујем: Растеш!
и то после суза, када се тешко крочи,
тада се уштинем, јер можда сањам и беж,
и питам ма шта ти то сада виде очи ...

Али на крају, ако опет чујем: Растеш!
Еее, тада реално почиње да се расте,
На леђима ја осећам крила и сврбеж,
Спреман сам за полазак и стајем на прсте!

НА МОНПАРНАСУ

Улица. Двоје, ја и ти,
на Монпарнасу – замисли.

Вече. Трепери стари фењер,
Јесен. О, чудо и Жак Превер!

Крило голуба и плач цвета,
у очима ти сјај детета.

Сена тече – то добро знам,
ја, Квазимодо – ту Нотрдам.

Врапче ми кљује са длана,
цео свет игра са нама.

...

Да не верујеш: – Види ти нас,
ми заједно – и Монпарнас...

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

Алена Куренаја
(Алена Куренная, Русија)

САВЕТ

МОЖДА

Можда је бог црн, или пак без зуба
А можда Бог је од свег само звук,
Можда је само ваздух с планинског руба
Што закључава наш планински круг
Из маште нико још не успе да процури
Ко млин, нас непрекидно живот меље
А можда Бог некуда просто јури
А ми смо одавно већ испод земље.

ИЗМЕТА СЕРО

„О – Да! Великан!
Изванредан је!!!
Ах, какав смрад доноси с мером!“
Зна „Зналац“ слободан да је!!!
Арт-радник „Измета Серо“
Јавно се посра, не зна за бруку
Перформанс изазва дојма доста
Накакивши провидну гуску
Видик снобова шири поста
За актом усхићени жуде
„Са сцене“ кад се Серо склони...
Уметност занела је људе
На узбуну култура звони

САВЕТ

Кад не знаш како немир да ти свлада стомак
Не капљи валеријан у чашу, већ коњак!
Главно је одмерити тачну количину
Да не би под сто срушио своју Величину.

ЈОРГОВАН

Нек трошна кућа буде!
Около... у свима... свугде
нек једноставност буде звучно бремена!
Само да цвета јоргован у срцима – кад смо удвоје!
ал онај истински – из дечјег времена.

МАРТ

Првомартовски снег иза прозора пролећу не да да сине
Ја сам срдачне студени пуна од пролећне ове белине
Немам данима сна и не почињем пити – не годи ми вино
Сен ми лута кроз снеове претворила ми се реалност у кино
Крила негде су прашњава скроз беле перушке постају суре
И цртајући сузом по стаклу покушавам да не умрем.

Превео с руског: Миливоје Баћовић

Маи Ван Фан

(Mai Văn Phan, Вијетнам)

ОД НАШЕ КУЋЕ

КАМЕН У КОРИТУ РЕКЕ

(The Rock Inside Stream Bed)

Буди тих за воду која тече
Брзо, дубоко, бескрајно, ледено хладно преко камена.

Да ли постоји пролеће?
Венац од цвећа окачен на траг
Глас птица одјекује доле жуборећи

Сенке дрвећа дрхте на стени, хладовина или сунце
Како могу боје дивљег цвећа остати нетакнуте заувек?
Камен затвара своје очи мирно да дозволи да вода пређе преко њега.

Лангури¹⁷ са пепљастим бутинама
Изазивају сенке дрвећа да се клате и порасту;
Нежно ромињање кише поремећених мува
Залазе у најдубље пукотине.

Облаци престају где облаци...
Миомирис зреле гуаве који пролази кроз шуму
Бодљикаво прасе разабрушује своје бодље, иде тихо.

Пре свега у овом тренутку
Остани на месту где се налазиш

¹⁷ Врста мајмуна

ОД НАШЕ КУЋЕ
(The Scent of Com)

Скупљајте ствари у складу са њиховим годишњим добима
Гомила цвећа грејпфрута за јесен
Шљиве за пролеће

Ми смо пулс ваздуха, дубок бездан, груди земљишта
ми бирамо топла места да поставимо свој намештај
непретрпана места да ставимо своје столове и столице

Ми спуштамо наше бриге на кухињски сто
штапићима убирамо поврће са удаљених поља
риба гризе мамац у нашем глиненом лонцу

Ми волимо трагове у близини пиринчаног стрњишта
дубоки бунари, потоци и реке, језера и баре

Немој седети у соби предуго
изађи у поље, на обалу реке
где расте зелено лишће и рибе се извијају.

Загризи свеж ананас или слатку поморанцу
и пусти нека сок капље на смеђу земљу.

Превела с енглеског: Милица Миљковић

Дајра Миранда Олмедо

(Dayra Miranda Olmedo, Панама)

РЕЧ ЈЕ О...

ВАША СИЛУЕТА И МОЈА СЕНКА

(Your silhouette and my shadow)

Моја једноставна жеља постаје кап
Која заправо жели да поседује ваше сузе.
И ја сам још увек слаб, као пролазни одраз чекања,
Налик стакленој зори и мртвом лишћу,
Док ја гутам ваш ваздух који пршти у самоћи,
Кријем се између пукотина вашег одсуства
И проналазим себе са ожиљком од смеха.
Који лебди у уморној тузи,
Док ја стојим као фигура заробљена визијом
Ваше сенке.
Ваша слика се топи у мом бескрајном времену,
У садржају мојих сећања,
У тренуцима неизвесности, наде и стајања.
Ниче у свакој капи воде
И испире ваш смех и моја крила.
Ја ћу плесати на завршецима сумрака
Како бих утишала ваше одсуство,
И у ритму мојих емоција имаћу ваш поглед,
Испунићу вашу несаницу капима моје сенке
И пронаћи вашу силуету у мојој непокретној зори.

РЕЧ ЈЕ О...

(Is about...)

Не чекати у хладу умор,
Где се руке протежу
Да ухвате одјек монструма,
Нити је поглед предзнак неких збивања
Фарса ваше слике у огледалу.
То је као тишину у лебдењу
Док су зоре одложене,
Ограда удаљена, не постоји,
А подне гута ваш мирис.
Време није власник бескрајног тренутка
Док ми очи откривају празнину,
Гулим кожу за промену историје
Тетовирану на голом месу, док нас истина гуши.
Ја тражим одјек у сакривеној кожи
У свакој пори ваше носталгије и текстуре вашег одраза,
Проналазим ваше капи насликане на мом хоризонту
И у пролазном чудном покрету.
То треба да буде тренутак, знак, утопија,
Са ужареним освитом која надолази
Крај прага ваших врата и пукотине мог прозора.

Превела с енглеског: Милица Миљковић

Рајчо Русев Рајсан
(Бугарска)

О РАПАНИМА

БЕЗВРЕМЕНОСТ

Пијаца. Мало је градче.
Сиже трагикомичан.
А живот – ето га, тече.
Тече, а не отиче.

Без краја, смисла, рећи ће.
Тако је, са допуном:
ни трен не стаје да тече,
но промењеним коритом.

Ја видим друга времена
и другчије изгледа:
ту пролази лепа жена,
и другог она гледа.

Ни нама нису мисли зле.
Какав ти је сад проблем!
Да има некакво мезе,
и пивце ћу да узмем.

А сад тура још једна.
И после те остављам.
Она дивна, лепа жена
одлази. Обећавам.

КУДА И КО

Куда ме зовеш, тишино?
Куда ме тераш, песмо?
Где си остала ти, Земљо?
А ти, Небо, где смо?

Као да чујем гласове?
Као да видим сунце?
Као да сам неко дете,
што га из сна пробуде.

Истине су привидне
у свету од страхова.

Но ко беше Тај, што ме
благослови у сновима?
Не сећам се лошег.
А то и не разумем.

АКО

Проћи ће времена и народи,
но заорава неће да има,
један, што ходао је по води
и један, по стиховима.

Ако и њих заборав помрачи,
долази Сила, нема Доброга,
и то ће бити крај – значи
Човека, Света и Бога.

О РАПАНИМА¹⁸

Катји Цветковој

Из разљуљаног до дна океана,
народима, пространством, временом,
ја сам талас, талас без имена,
испливао у чежњи за шетњом.

Тамо-амо – па у тај океан.
Опет ће ме тишина прогутати.
И смирићу јој се у утроби сам,
својим гласом шкољке ћу пунити.

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

¹⁸ Rapana venosa, врста морских пужева из Црног мора.

Трендафил Василев
(Бугарска)

ПЕКАРА

ДРВО ЖИВОТА

Шта ти се догађа прекрасно дрво?
Да ли си највиши раст достигнуло
и ка старости креће твоје стабло,
или над тобом виси гиљотина,
почињеш да венеш... Гледа, лишће ти.
Суше се и твоје шумне гране.
По кори су ти трагови од црва,
под земљом ти сада гризу корене...
Опасно голотиња опасавала!
Па то је право дрвоистребљење.
Све мање места остаје за гнезда,
све мањи је и простор за летење....
Ту су, и кроз сузе те поливају
молећи се, старци белобради:
да те птице песмом спасавају
Да на теби сада црв не ради.

ЖИВИ МОЈЕ СЕЛО

Живи село ми – шарена торба,
преко рамена брега праметнута,
живи оно и не једна судба
кроз време се пренесе и прогута.
Но свако се ту родио и живео –
свој неизбрисив траг оставља,

и смрт му се и живот цео
у епосу о селу јавља.
Из те прве књиге живота
учио сам вредно некада
шта је добро и да се чувам зла,
и када је бол а радост када...
И ма куд по шареном свету идем
и ма где да скрене моја судба,
бојим се вратићу се увек да видим
где ми је село, где шарена торба.

ПЕКАРА

Моје оцу Василиу Трендафилову

Препуштамо градовима – спратове над спратовима...
и колевку свог живота везујемо
све даље од пупољка жита, од цвета јабуке.
Али после задимљеног рада пожурићемо
и ту ћемо се зауставити да кажемо:
„Два хлеба, молим!... Два хлеба!“
Стварамо – горимо! Не стишава нам се еуристична жеђ...
И сада је анахронизам да се сетимо
машине за прву бразду и бучног слављења.
Али после бесане ноћи дићи ћемо рамена
и ту ћемо стати да кажемо:
„Два хлеба, молим!... Два хлеба!“
С небеским посадама додирујемо звезде...
И већ одавно обилне кише и снежне зиме
не заустављају наш космички јуриш.
Али после далеког лета приземљићемо се
и ту ћемо стати да кажемо:
„Два хлеба, молим!... Два хлеба!“

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

Цонка Христова
(Бугарска)

ПЕСМЕ

Тај човек се свако јутро
буди са леђима, забоденим у небо,
лице му је боје жутих радника,
а руке су му са крилима срца
и машу ли машу као ветрењаче...
Сенка му пробада сакупљене куће –
престареле сплеткашице које прежвакавају догађај.
Празно се загледа у голоту изгрева
с дивљим погледом уличног кучета.

Тај човек свакога дана
отправља свој усамљени брод
од таласолома на прагу до блиске станице,
слива се са усталасаним градским морем,
а часовник му је бродска сирена.
После – белези на писаћем столу у прашњавој канцеларији.
После – дежурна чаша у оближњој кафани.
После – вечера са умарајућом русокосом и дугоногом.
После – кривица у погледу детета.

Тај човек свако вече
свија своје надање у прљаву кесу,
изгланцан као празна шкољка на плажи,
са судбином управо испражњене боце
од ветра, прострт тужно на плочнику.
Касно ноћу леже са ципелама
и одавно их већ не развезује,

зато што зна да сан му је целат,
који на залазак к њему брза.

Тај човек сваке ноћи
сања пресуду дана,
а душа му је са капом просјака.
У њој самотне птице вију тужна гнезда
и оплакују босу му судбину.
Одавно је заборавио какво је небо –
живот му је – округлао и гладак као кормило...
И ујутру док пије редовну кафу,
нехотице уплиће омчу за вешала.

* * *

За све има време:
Време за сакупљање камења,
за нагомилавање камења,
за вајање од камења,
за убијање камењем
за промишљање на камењу...
За све има време,
само када би Бог одлучио,
Земља би била прекрасна,
уређена, тужна и досадна,
али прекрасна...
И сви би живели срећно,
уређено, тужно и досадно,
али срећно...
Да није било људи...
Авај да није било људи...
И уместо лицемерно да рида –
да се покаје.

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

Михаил Солодовник
(Русија)

СУТРА МОЖЕШ ДА УРАДИШ БОЉЕ

✱

Атеист сву одговорност за свој живот преузима на себе,
а верник је пребацује на Бога.

✱

Бездушном не можеш да објасниш да је он инвалид.

✱

Већина закона усваја се због мањине.

✱

Будите срећни, ако вам савест дозвољава!

✱

Све неопходно за рај, производи се у паклу.

✱

У погрешно уређеним државама, све боље подређено је лошијем.

✱

Добро – то је стратегија. Зло – то је тактика.

✱

Кад би човек знао зашто живи, знао би како да живи.

✱

Висину хијерархијске лествице може да оцени само онај
који се уз њу пење.

✱

Како је мало потребно човеку, али како много он за то мора да плати.

✱

Не треба себе сматрати добрим човеком
само зато што је већина још гора.

✱

Не ради данас оно што сутра можеш да урадиш боље!

✱

Мизантроп дели људе на две врсте – оне који су заслужили смрт
и оне који нису заслужили живот!

✱

Усамљеност је када си сам себи најближи човек.

✱

Кад се издигао изнад осталих, постао је невидљив.

✱

Од лудости до хероизма, само је један корак.

✱

— Убиство! — вриснула је идеја, али је цензор био неумољив.

✱

Некад је лакше веровати у оно што не знаш, него у оно што видиш.

✱

Када имаш да једеш, свеједно је како држиш нож и виљушку.

✱

Док савест говори с човеком, он је жив.

Избор и превод с руског: Александар Чотрић

Виктор Сумбатов
(Русија)

У ПОЛА ЦЕНЕ

✱

Са чистом савешћу је лакше спавати, с нечистом – живети.

✱

Здравље не можеш да купиш, а болест можеш.

✱

Све жене су исте. Свака је непоновљива.

✱

Сваки народ има културу какву му финансирају.

✱

Међу људима је толико тога заједничко, да увек постоји нешто што их дели.

✱

Живети као сви, не може свако.

✱

О укусима не вреди расправљати. Сви имају различите апетите.

✱

Будале из наших бајки паметнији су од бајки наших будала.

✱

Скупље од слободе су услуге адвоката.

✱

Закон се примењује на све једнако, а не примењује се различито.

✱

Најнижи рејтинг има јавно мњење.

✱

О оригиналу суде по броју копија.

✱

Хвала прошлости, она је с годинама све боља.

✱

Откривено лице – најбоља људска маска.

✱

Људски гениј ствара, упркос људском фактору.

✱

Да бисте били сигурни сутра, морате да платите данас.

✱

Да је много лажи – истина је. Да је једна истина – лаж је.

✱

Није тако страшно сиромаштво, као његова економска оправданост.

✱

Није страшно што је дошао до критичне тачке, него што ће наставити.

✱

У мукама љубави рађају се мученици – и мучитељи.

✱

Ако је та дама полусвет, зашто није у пола цене?!

Избор и превод с руског: Александар Чотрић

Владимир Туровски
(Канада)

СВЕТЛОСНИ НАТПИС

✱

Шта буде после Страшног суда? Као и обично – рехабилитација.

✱

За будалу су сви паметни – другачије мислећи.

✱

Судећи по статистичким подацима, с нашом статистиком је
све у реду.

✱

Стара времена сматрају добрим они који су их преживели.

✱

Колико треба грешити у току дана да би се спавало сном
праведника?

✱

Светло на крају тунела испоставило се да је светлосни натпис: „Нема
излаза“.

✱

Ми смо сви на граници сиромаштва, додуше с различитих страна.

✱

Најбољи споменик жртвама – непостојање споменика целатима.

✱

И сивило постаје приметно ако прекрије све друге боје.

✱

Тако дуго смо стајали на крају колоне да смо то почели да називамо
родним крајем.

✱

Када народ подигне главу, најтеже ће се одржати они
који му седе за вратом.

✱

Што је дубљи амбис у који падаш, веће су ти шансе да научиш да
летиш.

✱

Када све пуца по шавовима, то још није доказ брзог раста.

✱

Док има оних који без размишљања извршавају наређења,
увећ ће бити оних који без размишљања наређења издају.

✱

Наша држава је правна – свако има право да кука.

✱

Људи лако пронађу заједнички језик, ако им се не оспорава право
да свако говори другачије.

✱

Ми бисмо се борили за наша права, ако је то наша обавеза.

✱

Кад је брод усидрен, није важно ко је за кормилом.

✱

Није важно на шта се болесник жали, већ – где.

Избор и превод с руског: Александар Чотрић

Милко Христов
(Бугарска)

БОГУ „ПОД РУКОМ“

✱

Најугодније се слуша музика у окриљу паузе.

✱

Мучање је очишћујуће мучење.

✱

Најтеже проклетство је да си солиста у хору ћутећих.

✱

Мождана материја нам је сива, зато што је супстанца од тамне прошлости и светле будућности.

✱

При сусрету двоје „неочекиваних“, неочекивано се рађа – Срећа.

✱

Угодност је за уски ум само у ширини дрвеног костима.

✱

Највећи књижевни егоизам – да замислиш роман, а напишеш афоризам.

✱

Човек је измислио замке за све који гризу, осим за једног – Савест.

✱

Најпрефињенији лицемери говоре и иза сопствених леђа.

Казао сам своје тати: „Кад легнеш, немој да су само голи цитати!”

Најближи Богу су грешници, да би му били „под руком” при
опросту.

Тачка гледишта и тачка кључања поклапају се само код лонца.

Ако верујеш у право на избор, боље изабери љубав која ће те
избавити од пустих надања.

Није ти крива сенка што не сијаш сопственим сјајем.

Коликогод да загризеш, можеш да прогуташ само један залогај.

Свака гола истина неће постати фотомодел.

За понеку личност за Бога је била важна економичност.

На позорници ратних дејстава последњи умиру суфлери.

Жеђ за животом се замези са нашим телом.

Код културног сваштождерства требамо духовне водиче – дијетологе.

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

Борис Шапиро
(Немачка)

ЈАВНИ РАД

✱

Он није променио своје животне принципе.
Једноставно, променили су се принципи.

✱

Ако верујеш у све, вера није довољна.

✱

Радујући се туђим грешкама, мислиш да није све изгубљено.

✱

Све је хватао у лету. Чак и мито.

✱

Пензија је чешће казна, него награда.

✱

Голи краљ и обучена дворска луда – две стране исте медаље.

✱

Кад не добије ниједну позицију, одлази у опозицију.

✱

Говорио је да пљује на цео свет, али је пажљиво пратио правац ветра.

✱

Једини кључ који никада не рђа је – новац.

✱

На тржишту некретнина крећу се само цене.

✱

Своје најбоље радове посветио је Богу. Богу се то тако свидело,
да је решио да аутора узме к себи.

✱

Ноћни кошмари дању нестају, а дневни кошмари враћају се ноћу.

✱

Кроз живот треба ходати пажљиво, да га не прегазимо.

✱

Јавни рад је када се сви претварају да раде.

✱

Отворено мишљење исказује се иза затворених врата.

✱

У животу као у шаху – неко брани краља,
а неко пешака промовише у краљицу.

✱

Ако има жеље, а нема могућности – то је машта,
а ако нема жеље, а има могућности – то је депресија.

✱

Финансијску независност обезбедила му је брачна зависност.

✱

И златни карактер је често на провери.

✱

Он је с радошћу делио жалост других људи.

Избор и превод с руског: Александар Чотрић

АУТОРИ

Илија Филиповић

Ајдацић Дејан – Рођен је 1959. Филолог, фолклориста, етнолингвиста, теоретичар књижевности, преводилац и уредник. Дипломирао је (1984), магистрирао (1986) и докторирао (2000) на Филолошком факултету у Београду. Радио је у Универзитетској библиотеци у Београду, а од 2003. предаје српски језик и књижевност на катедри славистике Института филологије Кијевског националног универзитета „Тарас Шевченко“. Објављује радове на српском, бугарском, пољском, украјинском, руском, енглеском и италијанском језику и преводе са руског, украјинског, бугарског, пољског и италијанског. Оснивач је и главни уредник фолклористичко-етнолингвистичког часописа *Кодови словенских култура* (од 1996 – 10 свезака), и *Украјинско-српског зборника Украс* (од 2006 – 8 свезака). Управник је културне мреже *Пројекта Растко*. Члан је Комисије за етнолингвистику и Комисије за фолклористику Међународног комитета слависта. Аутор књига: *Изабрана дела* (приче, коауторски са Иваном Срдановићем, Београд, 1988), *Новак Килибарда. Научник и књижевник* (Бар, 2000), *Прилози проучавању фолклора балканских Словена* (Београд, 2004), *Короткий українсько-сербський словник сполучуваності слів* (Кијев, 2005, са Јулијом Билоног), *Славистичка истраживања* (Београд, 2007), *Футурославија. Студије о словенској научној фантастици* (Београд, 2008, 2009), *Футурославија. Літературознавчі огляди про футуро-фантастику* (Кијев, 2010), *Славистичні дослідження. фольклористичні, літературознавчі, мовознавчі* (Кијев, 2010), *Демони і боги в слов'янських літературах* (Кијев, 2011), *Еротославија Преображења Ероса у словенским књижевностима* (Београд, 2013), *Еротославија: Перетворення Ероса у слов'янських літературах* (Кијев, 2014), *Поредбена српско-украјинска фразеологија* (коауторски са Лидијом Непоп-Ајдацић, Београд, 2015), *Порівняльна сербсько-українська фразеологія: Навчальний посібник* (коауторски са Лидијом Непоп-Ајдацић, Кијев, 2015). Приређивач је двадесетак тематских славистичких зборника (о еротици, антиутопијама, чудима, фантастици, телу, Тесли и др.) објављиваних у Београду, Кракову, Кијеву, састављач је антологије савремене српске драме на украјинском „Новітня сербська драматургія“ (2006) и ауторских зборника радова Војислава М. Јовановића (1997, 2001), Новака Килибарде (три књиге 1998, 2011), Миколе Рјабчука (2003), Дарка Сувина (2009), Пера Јакобсена (2010) и Жежија Бартомињског (2011).

Ајрун Синг (Singh Ajrun) – Рођен је 1974. године у Џаисалмеру (Jaisalmer, Индија). Приповедач и публициста. По занимању је наставник енглеског језика. Објавио је збирку кратких прича *Пустиньски учитељ / Desert*

teacher (2015). Превођен је на неколико језика. Живи и ради у Раџастану (Rajasthan).

Ал Јисхи Раед Анис (Raed Anis Al-JISHI) – Рођен је 1976. у Катифи (Qatif), у Саудијској Арабији. Песник и преводац. Објавио је један роман и осам збирки песама на арапском, а превођен је на фински и енглески (*Genèse de la mémoire passionnée, Look, Feel, Fly*). Поред литературе, бави се питањима људских права и описмењавањем деце.

Алексић Срећко – Рођен 1972. у Београду. Економиста финансијског сектора. Издао је четири збирке поезије и два електронска романа. Заступљен у многим књижевним и међународним часописима. Живи и ради у Београду.

Баљак Александар – Рођен је 1954. у Црвенки. Објавио је шест књига афоризама: *Убедили сте бога у мени* (1982), *У границама демократије* (1988), *Крвави провод* (1995), *Сумњиво окупљање речи* (2000), *Рат је први почео* (2007) и *Зидови на хоризонту* (2016). Приредио је две антологије српског сатиричног афоризма: *Историја афокалипсе* (1987), *Век афоризма* (2000). Заступљен је у више домаћих и страних антологија. Добитник је бројних награда за сатиру. Превођен је на више језика. Живи у Београду.

Баћовић Миливоје – Рођен је 1943. у Кленку, Никшић. Дипломирани филолог (руски језик и књижевност). Наставник и преводац с руског. Објављене књиге: *Разговор са џелатом* (преводачки избор из поезије Владимира Висоцког, 1998, књига је доживела више издања а два с допуњеним преводима и другачијим насловљењима: *Бела московска рода* и *Лов на вукове*), *Фиксна идеја* (роман), *Кад прште брезе* (мања антологија с помоћним насловом *Руковет руске поезије*, 2002), *Без светлости нема ноћи* односно *Руски стихопев* (антологијски избор, 2011), *Овде и сада* (избор из поезије Александра Герасимова, 2013), *Акта за сива вакта* (ауторско колажно штиво, аутобиографског призвука, 2014), „Тако вели Џингис-кан“ (превод романа Николаја Лугинова). Члан је Удружења књижевних преводаца Србије и Удружења књижевника Србије.

Божичковић Радуловић Данијела – Рођена је 1968. године у Вршцу. Дипломирани педагог. Објавила је пет прозних дела: *Звездане приче* (2009), *Имате ли чудне снове* (2010), *Сочно и опорно : П.С. Поверљиво* (2012), роман за децу *У страху је велики страх*, један је од коаутора романа *Чипка и Чоколада* (2015). Награђивана. Члан је Удружења књижевника Србије. Живи у Петровцу на Млави.

Ван Фан Маи (Mai Văn Phấn) – Рођен је 1955. у граду Ninh Binh, на делти Црвене реке у северном Вијетнаму. Тренутно живи у граду Hải Phòng.

Добитник је неколико националних књижевних награда. Објавио је 24 књиге поезије и једну књигу критика, од којих је 11 имало поновљена издања на енглеском, француском, шпанском, тајландским, турском, албанском, хинду... Године 2012. збирка на енглеском *Firmament without Roof Cover* (Небески свод без кровног покривача) постала је једна од 100 најпродаванијих књига поезије на Амазону. Јуна 2014. три збирке на вијетнамском и енглеском *Ra vừn chĩa xet cật cò / Grass Cutting in a Temple Garden* (Кошење траве у башти храма) биле су међу првих десет од 100 најпродаванијих збирки поезије из Азије на Амазону. Песме овог песника представљене су у новинама и часописима из Шведске, Новог Зеланда, Уједињеног Британског краљевства, Сједињених Америчких Држава, Канаде, Аустралије, Албаније, Турске, Јужне Кореје, Хонг Конга, Индонезије, Тајланда.

Василев Трендафил – Рођен је 1940. у селу Момино, Хасковско. Официр и новинар. Аутор је шест песничких књига. Добитник је Националне књижевне награде „Извор белоноге“ (2005) за целокупно стваралаштво. Члан је Савеза бугарских писаца и Савеза бугарских новинара. Живи у Софији.

Вукадиновић Миљурко – Рођен 1953. године у Горњем Сварчу код Блаца. Песник, есејиста, прозни писац, антологичар и преводилац. Пише на српском и румунском језику. Збирке песама: на српском: *Слободно Средоземље* (1977), *Слав прокишњава* (1979), *Књига живих сасвим* (1981), *Пољски радови* (1984), *Кап румунске крви* (1985), *Водјездик* (1986), *Водјездик (2)* (1987), *Водена република* (1989), *Чини и кучине* (1990), *Своје воде господар* (1992), *Америка је необрађен виноград* (2004), *Еп о Шљивамешу* (2007), *Ухођење Вишњића Филипа* (2008) итд. Збирке песама на румунском језику: *Magie și cîlți / Чини и кучине* (1996), *De la Est spre Est / Са Истока на Исток* (1999), *(V)estul / Исток-Запад* (2001), *Eu, familia mea și Eminescu / Ја, моја породица и Еминеску* (2004), *Mă nimesc Nichita / Зовем се Никита* (2006), *Mă nimesc Nichita / Зовем се Никита* (двојезично, 2007). Проза – на српском: *Провокативне фигурице* (1977). Проза – на румунском: *Leu i pielea tăgarului / Лав у магарећој кожи* (2007). Роман: *Ловци на пукотине* (1995). Антологије: на српском: *Звуци и комешања (Новије песништво у Србији)* (1989). На румунском: *Arhipelagul dantelat / Разуђеност архипелага* (1988), *Antogie de avagarda sarba: poezia si manifesti / Антологија српске авагарде: поезија и манифести* (2007). Студије: *Приближавања (Огледи о роману код Срба у Румунији)* (1993), *Физичка књига (25 година физизма)* (2007). У току је објављивање Изабраних дела Миљурка Вукадиновића у десет књига. До сада их је објављено шест: избор поезије, избор прозе, изабрани есеји, изабрана антологија, изабрани есеји и критике, избор из необјављених књига. Преводи са српског на румунски, са румунског на српски, са словеначког

на румунски, са румунском на словеначки (сам или у сарадњи). Превео преко тридесет књига и две антологије. Његова поезија и проза превођена је на десетак светских језика, а поезијом је присутан у најзначајнијим антологијама у земљи и иностранству. Добитник је бројних домаћих и међународних награда за поезију, прозу и превођење. Указом председника Републике Молдавије добио Орден за заслуге у култури (медаља са ликом Еминескуа). Живи у Београду.

Гутесен Кристијан (Kristian Guttusen) – Рођен је 1974. на Исланду (Iceland). Дипломирао је филозофију на националном универзитету. Објавио је десет песничких књига на исландском језику у периоду од 1995. до 2016. године: *Руке убице*, *Крв анђела*, *У земљи птица које не лете*, *Кроз мрачну врелину*, *Злочиначке песме*, *Tinea Versicolor*, *Протест кроз учешће*, *Бодљикаво прасе*, *Апо*, *Песме сенке*. Стихови су му преведени албански, дански, енглески, малајамски, норвешки, француски, шпански и српски. Са норвешког је превео роман *Брдо* Карла Фрода Тилера који је ушао у најужи избор за награду за превод на исландски језик (2007). Живи и ради у Рејкјавику.

Деспотовић Милијан – Рођен 1952. у Субјелу код Косјерића. Песник, есејиста и афористичар. Објавио је седамнаест збирки песама, пет књига афоризама, једну монографију и осам књига есеја и приказа. Уредник је првог српског хаику часописа „Паун“, покренутог 1988. у Пожеги, као и књижевних новина „Свитака“. Добитник бројних награда. Живи у Пожеги.

Димитријевић С. Милан – Рођен је 1947. у Лесковцу. Дипломирани астроном и физичар, доктор наука. Аутор више књига о астрономији. Пише и преводи поезију. Књиге: *Песме* (преведена на бугарски), антологија *Космички цвет* (2003) и *Пред звезданим вратима* (савремена бугарска поезија, 2015). Члан је Удружења књижевника Србије.

Думичић Доната – Рођена је 1971. године у Зеници. Дипломирани правник. Објављене књиге: *Рејхана која то није* (2007) и *Трагови смисла* (2016). Живи на Рабу (Хрватска).

Ђокић Милован – Рођен је 1991. у Липецку, Русија. Студент физике. Пише кратке приче, поезију, драме, есеје. Објавио роман *Атинска руина* (2016, Београд). Награђиван.

Ђуричковић Милутин – Рођен је 1967. у Дечанима. Завршио је студије књижевности и магистрирао на Филолошком факултету у Приштини, а докторирао на Филозофском факултету у Источном Сарајеву. Песник и прозни писац за децу и одрасле, новинар и књижевни критичар. Живи у Београду и ради као професор на Високој школи за васпитаче струковних студија у Алексинцу. Члан Удружења књижевника Србије и Удружења но-

винара Србије. Уређивао часописе *Светионик* и *Наше стварање*. Заступљен у 35 антологија и избора. Радови су му превођени на неколико језика. Објавио је 53 књиге – 16 белетристичких (песме, афоризми, романи) и 37 научно-стручних издања. Добитник је награда: *Сима Цуцић* (најбоља књига за децу, 2010), Награда за најбољу дечију књигу године (Подгорица, 2010). *Раде Обреновић* (најбољи роман године за децу, 2011), *Доситејево перо* (трећа награда дечијег жирија, 2011), *Доситејево перо* (трећа награда дечијег жирија, 2013). Живи у Београду.

Ђуришић Душан – Рођен је 1932. у Градињу код Цариброда, данашњег Димитровграда (Србија). Песник, приповедач, романописац, драмски писац, књижевни преводилац, сатиричар, антологичар и издавач. За децу је самостално објавио тридесет и пет књига песама, прича, сликовница, поема и романа, а са другим ауторима шест, а за одрасле двадесет и две књиге песама, хаику, танки, хаибуна, афоризама, епиграма и сатиричне поезије. На страним језицима објавио је двадесет и четири књиге на руском, македонском, албанском, енглеском, француском, русинском, јерменском, словеначком, удмуртском, татарском, монголском, литванском, туркменском, калмичком, бугарском, турском, бјелоруском и молдавском језику. Његови препевы налазе се у пет зборника и антологија других аутора и у многим читанкама и приручницима, као и у разним листовима и часописима за децу и одрасле. Објавио је двадесет и осам зборника и осам антологија. Појединачно његове песме, приче и хаику поезија преведене су на око четрдесет језика и налазиле су се у лектири и бројним читанкама за основне школе, уџбеницима, зборницима и антологијама. За своје књижевно и преводилачко стваралаштво добио је преко тридесет домаћих и међународних награда. Председник је Удружења црногорских писаца за децу и младе, Удружења књижевних преводилаца Црне Горе и Удружења црногорских хаићина. Главни и одговорни уредник је часописа „Нови сусрети“ и „Црногорски хаику гласник“.

Иванштанин Небојша – Рођен је 1946. године у Ламинцима код Градишке (Република Српска). Дипломирани инжењер електротехнике. Објављене књиге: поезије: *Црвени откоси* (поезија, 1978), *Нови поредак смеха* (поезија, 1996), *Буквар у камену* (поезија, 2005), *Крај илузија* (афоризама, Москва, 2005).

Илиева Илиана – Рођена је у Враци. Дипломирани филолог и историчар. Аутор књиге *Жабљи скок. Трестишја, хаику, танка* (2004) и збирки песама *Ти који си хаковао планету* (2008) и *Пента и Пижо* (2009). Сарађује с бројним часописима. Заступљена у зборницима и алманасима. Превођена је на српски, руски, енглески, француски и турски.

Илић Илија – Рођен је 1996. године у Параћину. Студент српске књижевности и језика. Заступљен у зборницима и часописима.

Јаник Павол (Janik Pavol) – Рођен је 1956. у Братислави. Студирао филмску и телевизијску драматургију. Магистар уметности и доктор филозофије. Био је председник Удружења писаца Словачке (2003–2007), уређивао часописе и листове. Члан многих књижевних удружења у свету. Добитник бројних награда и признања у земљи и иностранству. Пише поезију, прозу, сатиру, драме и др. Преводац и публициста. Његова дела објављена су у више од 25 земаља широм света.

Јовановић Дејана – Рођена је 1987. године у Београду. Зубни протетичар и дизајнер. Живи у Београду.

Јовановић Милан – Рођен је 1967. године у Смедеревској Паланци. Дипломирани правник. Објавио је романе: *Монах* (2002), *Ратник* (2003, 2010), *Зимовање на приморју* (2004), *Теодора* (2005, 2013, на бугарском језику 2014), *Господар* (2007), *Несаница* (2011) *Мало двориште* (2012) и *Стаклена мистионица* (2015), као и књиге прича *Гроб на Вучјем долу и друге приче* (2009) и *Гласови прошлости* (2016). Прозу је објављивао у више часописа, заступљен је и у појединим заједничким зборницима. Добитник је књижевне награде Андра Гавриловић. Живи у Минхену.

Јокић Перица – Рођен 1962. Дипломирани професор књижевности. Пише кратке приче, сатиричне приче, афоризме, драме, романе. Објавио десет књига: *Паметнији попушта* (афоризми, 1996), *Ти си мој геније* (роман у балади, 1996), *Доручак за Ему* (драма, 1997), *Тачно у подне* (антологија радио афоризма, 1998), *Лифт* (драма, 1999), *Причам ти причу* (сатиричне приче, 2013), *Искусства Роберта Ниманија* (сатиричне приче, 2014), *Огледи Роберта Ниманија* (сатиричне приче, 2015), *Свемирски дневник* (роман, 2015), *Строго за јавност : афоризми и закони* (2016). Сарађује са часописима. Заступљен у бројним зборницима и антологијама. Награђиван. Превођен на руски, енглески, словеначки и македонски језик. Живи у Беранама.

Кирилов Цветков Милчо – Рођен је у Софији. Доктор астрономије. Пише песме и прозу Објавио је две збирке песама.

Краговић Миломир – Рођен је 1949. у Рашкој. По професији је економиста. Објавио је више књига поезије за децу и одрасле, неколико романа, а заступљен је у домаћим и страним антологијама поезије. Његова дела превођена су на италијански, шпански, енглески, кинески, руски, чешки, немачки, македонски и словеначки језик. Од 2004. године уредник је издавачке делатности Компаније „Новости“. Објављене књиге поезије: *Толико сам мртав* (1971), *Писак* (1985), *Леденице* (1989), *Директан пренос* (1989), *Шатори од*

коже (1989), *Свето место* (1993), *Кућни активиста* (1996), *Ново склониште, избор* (2000), *Аритмија* (2006), *Скупљачи прашине* (2012), *Српске утопије* (2014); поезија за децу: *Срце иште градилиште* (1984), *Смешна сећања* (1984), *Трапаве речи* (1991), *Петар у опери* (1991), *Победиће деца* (1992), *Крупне ситнице* (1996), *Лево крило* (1998), *Угојио се миш* (2000), *Главате дилеме* (2001), *Ко те шиша* (2001), *Бесне глисте* (2001), *Џимни ме* (2004), *Туђе ципеле* (2005), *Азбука паса* (2014); проза: *Шведски сто, кратке приче* (1990), *Бумеранг* (роман, 1997), *Причаоница* (приче за децу, 2001), *Свлачење душе* (роман, 2011), *Деца олује* (роман, 2013), *На метли која светли* (приче за децу, 2014); публицистика: *Ухваћена река* (1985), *Камен у ципели* (1987). Добитник признања Златна значка КПЗ (1985), Годишња награда „Борбе“ (1986), Гашино перо (1998), Франц Кафка, Праг (1999), Златна ружа (2000), Змајева награда (2000), Доситејева награда (2001), Масарикова награда, Праг (2001).

Кулић Живко – Рођен је 1954. године. Доктор правних наука. Универзитетски професор. Афоризме пише још од студентских дана. Објављивани су му у бројним листовима и часописима и на Радио Београду. Објавио је књиге афоризама: *Ја сам тај* (1987, Београд), *У кожи свога народа* (2002, Београд), *У канцама демократије* (2009, Београд), *Афоризми: избор* (2013, Београд), *Незаштићени сведок* (2013, Београд), *Прекомерна употреба демократије* (2015, Београд), *Под будним оком демократије* (2016, Београд). Живи и ради у Београду.

Куренаја Алена (Алена Куренная) – Рођена је 1977. године у граду Тјумен (Русија). Завршила је музичку школу. Студирала је право, сада студира филологију. Године 2014. објавила је књигу песама за децу *Музиканти*. Живи у Москви.

Марјановић Воја – Рођен 1934. у Убу. Професор, књижевни критичар и есејиста. Доктор филолошких наука. Објавио је 83 књиге, готово у свим жанровима. Био је сарадник готово свих листова и часописа за књижевност и уметност у некадашњој Југославији, а данас Србији. Биран је често за члана разних књижевних жирија и био је оснивач неколико књижевних клубова и фестивала. За свој педагошки и књижевни рад добио је више угледних књижевних награда и повеља за животно дело. Члан је УКС. Превођен је на руски, бугарски, енглески, немачки, словеначки и македонски језик. Живи у Београду.

Марковић Жељко – Рођен је 1961. године у Мазочу код Фоче. Дипломирани економиста. Пише афоризме, епиграме, кратке приче и хаику. Објавио је књиге афоризама: *Истина о нама* (2011) и *Народе, извини!* (2016). Живи у Чачку.

Масловарић М. Видак – Рођен је 1950. у Божићима код Андријевице. Дипломирани филолог (француски језик и књижевност). Објавио је збирке поезије *Ветар у реверу*, *Други круг* и *Пробуди се*, драму *Затварање круга*, публицистичку књигу *За достојанствену старост* и роман *Непоменик*. Заступљен је у бројним антологијама и зборницима поезије и прозе. Добитник је више значајних награда за поезију.

Милановић Братислав – Рођен је 1947. године у Цветојевцу код Крагујевца. Пише поезију и прозу. Објавио је следеће књиге: *Прошлост са това*, *Далеко дом твој*, *Раскол*, *Некрштени дани*, *Заветни сонети*, *Позни калем*, *Кућа без дувара*, *Црква Светог пророка Илије у Цветојевцу*, *Син светлости*, *Крв и млеко*, *Препеване приче*. Изведена су његова драмска дела: документарна драма *Задужбина грешно хаџије*, играказ *Небесни хлеб* и монодрама *Празна омча*. Заступљен је у више антологија и зборника. Превођен је на енглески, француски, мађарски, пољски и словачки језик. За књигу прича *Раскол* добио је књижевну награду „Исак Самоковлија“ (1983). Живи у Цветојевцу.

Миљковић Милица – Рођена је 1994. у Нишу. Студент је Високе школе за васпитаче струковних студија у Алексинцу. Преводи са енглеског језика. Живи у Нишу.

Мићуновић Радомир – Рођен је 1940. у Лозовику. Збирке песама за одрасле: *Крилна окна* (1970), *Дан и бездан* (1974), *Одрон* (1980), *Узидана магла* (1981), *Кожни повез* (1989), *Јава и други снови* (1997), *Неке давне песме* (1997), *Лирика – изабране песме* (1997), *Магична поља* (1997), *Библиос* (2001), *Козмограф* (2001), *Издазак из перфекта* (2002), *Магична поља и коментари* (2004), *Из/повести* (2006), *Наслов* (2007) и др.. Књиге за децу: *Звездани медведи* (1976), *Сањалиште* (1982), *Занимљива занимања*, *Од немира до свемира* (1985), *Крилатице* (1986), *Цврчкава дискотека* (1986), *Лафоризми* (1996), *Водени свет* (1996), *Корални замак* (1996), *Мајмунска посла* (1996), *Жабљи троскок* (1996), *Лет лет бубамаро* (1996), *Фауна без пауна* (1996), *Енци менци поименци* (1997), *Именик без телефона* (1997), *Цикота и ники* (1997), *Немања на потезу* (1997), *Повратак у детињство* (2001), *Малишани и великани* (2002), *Царица мрвица* (2003), *Из баште моје маште* (2005), *Велики мали свет* (2006) и др. Превођен на десетине језика, заступљен у бројним антологијама, сарађује са многим часописима, награђиван. Живи у Београду.

Недељковић Горан – Рођен је 1987. године. Објавио је књигу прича *На удици* (2016).

Николетић Мићуновић Бојана – Рођена 1956. године у Београду. Пише кратке приче и афоризме. Сарађује са часописима. Заступљена у зборницима. Преводи с енглеског. Објављене књиге: *Појмови – псеудонаучно дело* (2002), *Градске приче* (кратка проза, 2015), *Минти*, *Ноло и остали (мале*

приче о псима и мачкама) (књига за децу, 2015), *Јесен/зима 2015/16* (афоризми, 2016), *Поза, пресек и став* (кратке приче, 2016). Живи у Београду.

Николић Матић Александра – Магистар филолошких наука (теорија књижевности). Од магистарског рада је настала студија *У потрази за изгубљеним именом*, објављена 1998. године. Пише приче, песме и романе. Објавила је романе *Киша и моје нове ципеле* и *Не знам ти ја ништа* као е-књиге на блогу.

Олмедо Дајра Миранда (Olmedo Dayra Miranda) – Рођена је 1958. у граду Ла Чорера (La Chorrera) у Панами. Песник и сликар. Заступљена у многим изборима и антологијама, од којих се издваја *Horizonte de Palabras / Хоризонт речи* (2003). Објављивала је у земљама Латинске Америке. Познате књиге: *De piel y tarde* (2005), *Isla Negra* (2007) *Cascada de Palabras – Cartonera* (2013), *Monolito* (2014). Добитник је многих награда и признања за сликарство и поезију.

Пантелић Новаковић Љиљана – Пише и објављује есеје, путописе, приче, песме, књижевне критике. Добила је неколико награда за есеје и поезију. Живи и ради у Београду.

Пауновић Зорица – Рођена 1961. године у Трстенику. Дипломирани правник. Књиге: *Тешка ће киша* (поезија, 1997), *Вучја лоза* (кратке приче, 2016) и *Убити звезду падалицу* (кратка проза, 2016). Живи у Београду.

Пенева Искра – Рођена је 1980. у Београду. Дипломирани математичар. Објавила збирке поезије: *Кутија са девет страна* (2002), *Ватра и лептир* (2004), коауторско издање *Путеви после* (2006) и двојезично на српском и македонском *Негде између / Некаде помеђу* (2015). Објављује у дневним листовима, зборницима, књижевним часописима у земљи и иностранству. Заступљена у многим антологијама. Превођена је на енглески, македонски, бугарски, албански, шведски, исландски, корејски, руски, украјински, влашки. Добитница је више признања и награда. Члан је Удружења књижевника Србије. Живи и ради у Београду.

Печи Јаника – Рођен је 1959. године у Руми. До сада је објавио пет поетских књига за одрасле, две књиге бајки и прича за децу, као и два песничка наслова за најмлађе и три збирке хаику поезије. Коаутор је књиге *Подруку* – хаику и приче, а приредио је и два зборника песама и прича за децу. Сарађује с многим часописима. Његова поезија је заступљена у више зборника, избора и антологија. Поједини радови овог аутора преведени су на руски, мађарски и јапански језик. Члан је Удружења књижевника Србије.

Пешић Анита – Рођена је 1987. године у Нишу. Завршила је Високу школу за васпитаче струковних студија у Алексинцу, где је и специјализира-

ла на смеру за драмско васпитање. Пише поезију за децу и младе. Објавила је збирку песама *Боје душе моје* (2015). Живи и ради у Нишу.

Пиксијадес Данијел – Рођен је 1931. године у Кисачу (Војводина). Завршио је учитељску школу. У Канади је објавио низ песама, приповедака, есеја и чланака у југословенској и чехословачкој емигрантској штампи. Један је од првих чланова Удружења *Десанка Максимовић*. На словачком је објавио збирке песама за одрасле и за децу: *Таласи сидра таласи / Vlny kotvučlny* (1974), *Modrá píša, Úlet za srdcom, Zbrazdene nebo, Rybka Žiara, Toky*, а на српском збирке песама: *Бити изван* (2003), *Ка срцу земље* (2005) и *Одасвуд сјевер* (2006). На енглеском објавио збирку *Interlude*. У Канади је уређивао *Наше новине* (1977–1988). Другу књигу мемоара објавио је под насловом *Записи без редоследа* (Нови Сад, 2014). Живи у граду Тандер Беј, у провинцији Онтарио.

Поповић Невена – Рођена је 1993. године у Нишу. Студент срби-стике. Живи у Нишу.

Рајовић Бојан – Рођен је 1988. на Цетињу. Дипломирани филолог (српски језик и јужнословенске књижевности). Коаутор књиге *Маратон на кратке стазе* (2012). Објавио је књигу афоризама *Бродоградња у боци* (2015). Награђиван за афористичко стваралаштво. Живи на Цетињу.

Рајчо Русев Рајсан – Рођен је 1949. у селу Малко Брјагово, Хасковско. Дипломирани филолог. Аутор је пет књига песама. Преводио је прозу са руског и српског. Живи у Софији.

Симић Тамара – Рођена 1985. године. Дипломирани економиста. Објавила је две књиге: *Необичне бајке* и *Бајке о одрастању*. Живи на три адресе, у две државе.

Солодовник Михаил – Рођен је 1955. године. Позоришни и филмски глумац. Живи у Москви.

Стојнић Данко – Рођен је 1955. у Београду. Педијатар. Бави се дечјом пулмологијом и фтизиологијом. Објављене књиге: *Априорна фантастика* (2010), *Синтетичка аутобиографија* (2011), *Две приче* (2011), *Градске приче* (2012), *Шест кратких прича* (2013), *Фасцикле* (2014), *Девет прозора* (2015), *Неколико чудних прича о екскурзорима* (2015) и *Колекција споредних размишљања о оцу* (2016). Живи у Београду.

Сумбатов Виктор – Рођен је 1951. године. Астрофизичар. Живи у Москви.

Тодоров Милан – Рођен 1951. у Банатском Аранђелову. Дипломирао књижевност. Био новинар и генерални директор Радио телевизије Нови Сад. Прва објављена књига: збирка сатиричних прича *Ухом за крухом* (1976). Написао још: збирке песама *Боца под притиском* (1980) и *Претакани Срби*

(2009); књиге афоризама *Црвени и плави* (1981), *Сиротињска забава* (1990), *Острво без блага* (2003), *Покори се и почни*, која је проглашена најбољом књигом афоризама објављеном на српском говорном подручју 2013.; драму *Кунинско лето* у сезони 1985/86. извођена у Српском народном позоришту у Новом Саду. Позоришни кабаре *Где да се носимо* (1981). Кабаре *Патка* (Нови Сад, 1983). Написане и изведене радио драме: *Поздрав из Аустралије* (1981), *Кунинско лето* (1984), *Принц од монокла* (1982). Написана и емитована ТВ драма *Шпански ветар са сиром* (1979). Коаутор ТВ кабареа на ТВ Нови Сад *Тикваријум* (1985). Косценариста ТВ филма *На лепом плавом Дунаву* (режија Бранко Милошевић, 2000). Књиге прича: *Безброј наших живота* (2011) и *Не могу овде да дочекам јутро* (2014).

Томић Татјана – Рођена је 1966. године у Градачцу (Босна и Херцеговина). Дипломирални филолог (општа књижевност) и библиотекар. Објављивала поезију у више часописа. Заступљена у двадесетак међународних зборника поезије и кратке приче. Живи у Градачцу.

Туровски Владимир – Рођен је 1953. године. Књижевник и музичар. Живи у Канади.

Ћатић Драгана – Рођена у Тополи 1960. године. По професији је новинар. Објавила је шест књига: *На зрну душе* (поезија, 1995), *Новинарска* (збирка новинских репортажа, 1999), *Рам за песму* (поезија, 2000), *Тренет лептирових крила* (хаику поезија, 2010), *Борових иглица плес* (хаику поезија, 2015) и *Плаветни сневач* (2016). Њени стихови су превођени на руски и македонски језик, а заступљени су у више песничких антологија. Живи у Београду.

Христов Милко – Рођен је у Лому (Бугарска) 1961. године. Пише песме. Године 2014. издао је поетски алманах *Made in Mil & co* са 18 песника и сликара из Бугарске и са простора бивше Југославије који имају име што почиње са Мил, а 2016. му је објављена и књига афоризама „Афоризми с клизмом“. Највише публикује у електронским издањима.

Христова Цонка – Рођена је у Софији. Дипломирани филолог. Објавила је три књиге песама: *Речи на раскршћу* (2005), *Размишљања једног мрава* (2008) и *Питала сам маму*. Радила је као новинар. Члан је Савеза бугарских писаца. Добитник је низа националних награда. Живи у Дрјанову, Габровска област (Бугарска).

Чиловић Ребека – Рођена је 1988 године у Беранама. Дипломирани правник. Објавила је збирку кратких прича *Слобода у слову* и збирку песама *Звонке смелости*. Сарађује с бројним домаћим и иностраним часописима. Живи у Беранама.

Чотрић Александар – Рођен је 1966. године у Лозници. Од 1984. године објављује афоризме и приче у новинама и часописима. Објавио је књиге афоризама: *Даћемо ми вама демократију*, *Пета колона*, *Недозвољене мисли*, *Кратки резови*, *Гола истина*, *Померање памети* (сатирични афоризми); *Играње главом* (афоризми о спорту); *Својеглава књига*, *Дечја посла* и *О љубави с љубављу* (афоризми за децу); *Добре вибрације* (афоризми о женама и мушкарцима); књиге сатиричних прича: *Обележене приче*, *Приче пред буђење*, *Причињавање* и *Друге приче* и књигу прича за децу *Озбиљно смешна књига*. Књиге афоризама или прича објављене су му у Румунији, Македонији, Словенији, Пољској, Мађарској и Бугарској. Приредио је антологију српског афоризма за децу *Раздељак*, зборник афоризама о спорту *Дриблинг духа*, Антологију савременог стваралаштва за децу српских писаца у расејању и Антологију савремене руске афористике. Заступљен је у антологијама које су објављене у САД, Русији, Немачкој, Шпанији, Италији, Аустрији, Бугарској, Македонији, Пољској, Румунији, Словенији, Шведској и другим државама. Међу осталим, добитник је признања: „Златна кацига“, „Радоје Домановић“, „Владимир Булатовић Виб“, „Јован Хаџи-Костић“, „Драгиша Кашиковић“, „Стеван Сремац“, „Ђорђе Фишер“, „Златна значка“, „Златни беоцуг“, „Витезово пролеће“ и „Доситејево перо“ (награда ученика београдских школа). Лауреат је и књижевних признања у Бугарској, Румунији, Македонији, Црној Гори, БиХ и Либану. Приче и афоризми превођени су на енглески, пољски, немачки, француски, словеначки, мађарски, румунски, шпански, македонски, руски, белоруски, албански, словачки, чешки, шведски, грчки, бугарски, русински, италијански, португалски, јерменски, грчки, каталонски, баскијски, арапски и турски језик. Живи у Београду.

Шапиро Борис – Рођен је 1944. године. Физичар, проналазач и књижевник. Живи у Немачкој.